శ్రీ పూడివాడ వేణుగోపాల శతకము

శ్రీ పూడివాడ వేణుగోపాలశతకము

శ్రీవరా! భూభామినీవరా! నీళావ
ధూవరాచ్యుత! దేవదేవకృష్ణ!
నారదామరధునీశారదాంబుదసుధా
క్షీరసన్నిభయశోదారకృష్ణ!
లాలితవ్రజసతీజాల! కాళియహ్రదా
ఖేలనాట్యక్రియాలోలకృష్ణ!
మౌనిపరిచయకృతధ్యానగోచర! వధూ
సూనమార్గణపెన్నిధానకృష్ణ!

నరకశిశుపాల కంసవినాశకృష్ణ!
పారిజాత మహీజాతహారకృష్ణ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాలజగతీపవిత్రశీల! 1

తాత్పర్యము : వర్ణింపబడిన తనూవిలాసములు కలవాడా! పూడివాడ గ్రామమే నివాసభూమిగా కలవాడా! వేణుగోపాలా! లోకములను పవిత్రము చేయగల శీలము కలవాడా! లక్ష్మీదేవికి భర్తవైనవాడా! భూభర్తవైనవాడా! నీళాదేవికి భర్తవైనవాడా! దేవతలకు దేవుడవైన శ్రీకృష్ణా! నారదునివలె, ఆకాశగంగానదివలె శరత్కాలమేఘమువలె అమృతమువలె పాలవలె తెల్లనైన అధికమైన కీర్తిగల శ్రీకృష్ణా! వ్రేపల్లెలోని గోపికాసతీజాలముచే వర్ణింపబడినవాడా! యమునానదిలోని కాళియుని మడుగునందు కాళియునిపడగలపై భయంకర నృత్యము చేయుట యందాసక్తిగల కృష్ణా! మునీశ్వరుల పరిచయముతోనున్న ధ్యానమున గోచరించువాడా! సుందరీమణులకు మన్మధసమానుడవైన పెన్నిధానమువంటి

కృష్ణా! నరకాసురుడు, శిశుపాలుడు, కంసుడు మొదలైనవారిని సంహరించిన కృష్ణా! పారిజాతవృక్షాన్ని స్వర్గమునుండి పెకలించుకొనివచ్చినవాడా!

1. నరకాసురుడు : భూదేవికి, యజ్ఞవరాహావతారమున జన్మించిన కుమారుడు వాడు భూపుత్రుడైనకారణముచేతనే భౌమియని పేరు. అతడు సౌందర్యవతులైన కన్యలనందరిని బలవంతముగాకొనిపోయి వివాహమాడుచుండెను. అట్లు అంగీకరింపనివారిని బందిఖానాలో బంధించుచుండెను. అలా బంధింపబడిన కన్యలు 16000 పదియారువేలమంది. అతని బాధలు భరింపలేక ప్రజలందఱును ప్రార్థింపగా గరుడవాహనారూఢుడై సత్యభామా సమేతుడై శ్రీకృష్ణుడు ప్రాగ్జ్యోతిషపురమునకుబోయి, పోరియందాతనిని సంహరించెను. అతని చెఱలోనున్న 16000మంది కన్యలను వారి ప్రార్థనమేరకు శ్రీకృష్ణుడు కల్యాణమొనర్చుకొనెను. నరకుని మంత్రి, సైన్యాధ్యక్షుడు మురాసురుడు. వాడు మహాబలవంతుడు, శౌర్యశాలి. అతనిని వధించి శ్రీకృష్ణుడు మురారియను సార్థకనామధేయుడయ్యెను.

2. శిశుపాలుడు : జయవిజయులు, మహర్షులశాపముచే మూడు జన్మలలో విష్ణువునకు విరోధులుగా జన్మించి ఆయనచేతనే మరణించునట్లు వరమును గ్రహించిరి. మొదటి జన్మమున హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులుగా, రెండవ జన్మమునందు రావణకుంభకర్ణులుగా, మూడవజన్మయందు శిశుపాలదంతవక్త్రులుగా జన్మించిరి. వీరు శ్రీకృష్ణుని మేనత్తయగు సాత్త్వతిగర్భమున చేదిదేశాధీశునకు జన్మించిరి. శిశుపాలుడు పుట్టినప్పుడు మూడు నేత్రములతో అదనపు చేతితో జన్మించెను. అపుడాకాశవాణి, ఈ పిల్లవానినెత్తుకొనగా, ఎవనిచేతిలో వీనిమిక్కిలి కన్నును, మిక్కిలి కరమడంగునో ఆతనిచేతిలో నీతడు మరణించునని పల్కెను. మేనత్తను చూచుటకు బలరామకృష్ణులు వచ్చిరి. శ్రీకృష్ణుడు ఎత్తుకొనగా అతని విరూపము పోయెను. సాత్త్వతీదమఘోషులా నందించిరిగాని, సాత్త్వతి తన పుత్రుడు తన మేనల్లునిచేతిలో మరణించునని నిర్ణయించి, తన కుమారుని నూరు తప్పులు వఱకు క్షమింపుమని వేడెను.

కృష్ణుడంగీకరించెను. ధర్మరాజు రాజసూయయాగమున శ్రీకృష్ణునకగ్రపూజ గావించెను. దానిని సైరింపక శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణుని నిందించెను. నూరు దూషణములవఱకు సైరించి, అపయి నిండు సభాభవనమున సదస్యులయెదుట సుదర్శనచక్రముతో కృష్ణుడు శిశుపాలుని తలనరికి చంపెను.

3. కంసుడు : ఉగ్రసేనమహారాజునకు క్షేత్రజుడు. ఆయన యదువంశమును పాలించుచుండెను. ఆయన భార్య కొందఱు స్త్రీలు కలిసి యమునాస్నానార్థమేగిరి. అక్కడ ఆమె రజస్వల అయ్యెను. అక్కడనేయుండి నాల్గవనాడు స్నానమొనర్చి భర్తృ సమాగమమును కోరుచుండెను. ఆ విషయము నెఱింగిన ద్రవిళుడను రాక్షసుడు కామరూపి, ఉగ్రసేనమహారాజు రూపమునవచ్చి వంచనతో నామెతో రమించెను. తనతో భోగించినవాడు భర్తకాదని తెలిసికొని వంచింపబడితినని దుఃఖించి, నీవెవ్వడ?వని ప్రశ్నించెను. ఆతడు తన విషయమంతయును చెప్పి మహాబలవంతుడైన కుమారుడు పుట్టగలడని చెప్పెను. ఆమె కినిసిమావంశమున జనించు హార్యంశజునిచేవాడు మృత్యుప్రాప్తుడగుననెను. అపుడు పుట్టిన కుమారుడే కంసుడు. పెద్దవాడయ్యెను. చెల్లెలగు దేవకీదేవి వివాహమున, దేవకీవసుదేవులను రథముపై నెక్కించుకొని మహాప్రేమతో పోవుచుండెను. దేవకీదేవి అష్టమగర్భమున పుట్టినకుమారుడాతనిని చంపునని ఆకాశవాణి చెప్పెను. అప్పుడు చెల్లెలిని బావమఱిదిని చెఱసాలలో బంధించెను. పుట్టినపిల్లలను చంపెను. ఉగ్రసేనుని తన తండ్రిని బంధించి తానే రాజ్యమేల జొచ్చెను. దేవకీదేవి అష్టమ గర్భమున జన్మించిన శ్రీకృష్ణుడాతనిని సంహరించెను.

4. నీళాదేవి : మిథిలానగరమేలు కుంభకుని కుమార్తె. ఆయన ధర్మపత్ని ధర్మద. నందుని సహోదరి. వారికి పుట్టిన కుమార్తె నీలాదేవి. మహా సౌందర్యవతి. కాలనేమికొడుకులు ఏడు వృషభములుగా కుంభకుని దొడ్డిలోపుట్టి అల్లకల్లోలము చేయుచుండిరి. వానిని కట్టడి సేయుమని చక్రవర్తి కుంభకునాదేశించెను. ఆ వృషభములచే నెందరో నిహతులైరిగాని వానిని బంధింపలేకపోయిరి. ఆ వృషభములనదుపు చేసినవానికి కూతునిత్తునని కుంభకుడు ప్రకటించెను.

బలరామకృష్ణులు చుట్టపుచూపుగావచ్చిరి. విషయమును తెలిసికొని శ్రీకృష్ణుడు వృషభరూపములుగానున్న కాలనేమిపుత్రులను చంపి నీలాదేవిని పెండ్లియాడెను.

5. కాళియమర్దనము : శ్రీకృష్ణుడు వ్రేపల్లెలో విహరించుచుండెను. గోపికలాయనను ప్రాణములకన్న మిన్నగా ఆరాధించుచుండిరి. యమునానదిలో ఒక మడుగు ఉండెను. కాళియుడను సర్పరాజు గరుత్మంతునకు భయపడి, ఆ మడుగున భార్యలతో నివసించుచుండెను. ఆతనివల్ల ఆ మడుగు విషతుల్యమయ్యెను. అందునీరు త్రాగిన పశువులు, పక్షులు, మానవులు, మత్స్యములు మొదలగు జీవకోటియంతయు వెంటనే మరణించుచుండెను. వారిని రక్షింపవలయునని బాలకృష్ణుడు ఆ మడుగులో దూకెను. కాళియుడు తన శరీరముతో చుట్టివేసి కాటువేసెను. శ్రీకృష్ణుడు చైతన్యరహితుడైపడిపోయెను. దానినిచూచి, ఆయన మిత్రులగు గోపాలురు వ్రేపల్లెకు యశోదానందులకు చెప్పిరి. పరివారసహితముగా వారు దుఃఖించుచు, అటకు పోయిరి. సర్పశరీర మధ్యమునందున్న కృష్ణుడు తన శరీరమును పెంచెను. కాళియుడు పట్టువదలెను. ఆతని పడగలపైనెక్కి బాలకృష్ణుడు తాండవమారంభించెను. కాళియుని శరీర సంధులన్నియు శీర్ణములైనవి పడగలువంగి మరణమాసన్నమైనట్లువానికి తోచెను. ఆతడు శ్రీకృష్ణుని శరణువేడెను. ఆతని భార్యలువచ్చి అనేక రీతుల శ్రీకృష్ణుని స్తుతించి, పతిభిక్షపెట్టుమని అర్థించిరి. అక్కడనుండి తక్షణమే వెడలిపొమ్మని ఆదేశించెను. ఆతడు సముద్రములోనికి మకామును మార్చెను. శ్రీకృష్ణపాద చిహ్నములు పాముపడగలపై శాశ్వతముగా నిలిచిపోయెను.

6. పారిజాతవృత్తాంతము : రుక్మిణీదేవి యింటిలోనుండగా నారదుడక్కడకు వచ్చి దివ్యపారిజాతపుష్పమునుతెచ్చి శ్రీకృష్ణునకు సూడిదగానిచ్చెను. దానిని ఆయన రుక్మిణీదేవి కొప్పునసుంచెను. నారదుడు ఆ పుష్పమహత్త్వమును వేయి విధములుగా పొగిడి సత్యభామను కించపరచుచు మాట్లాడెను. ఆ విషయమంతయును రహస్యముగావిన్న సత్యావధూటి సేవకురాలు పోయి సత్యకు ఆ విషయమును చెప్పెను. క్రోధముతో ఆమెకోపగృహమును ప్రవేశించెను.

శ్రీకృష్ణుడు పోయి వేవిధముల ఆమెను బుజ్జగించెను. కాని ఆమె వినలేదు. ఆయన ఆమె కాళ్లు పట్టుకొనగా కోపముతో ఆమె శ్రీకృష్ణుని శిరముననున్న కిరీటమును కాలితో తన్నెను. శ్రీకృష్ణుడామె పాదములుపట్టి, పారిజాత వృక్షమునే పెకలించితెచ్చి సత్యపెరటిలో నాటెదనని ప్రతిజ్ఞచేసి, ఆమె కోపమును మాన్పెను.

నరకాసురుని చంపి ఆతడు తొల్లియింద్రుని జయించి కొనిపోయిన ఇంద్రుని తల్లి అదితి కుండలములు తీసికొనిపోయి ఆమెకిచ్చుటకు సత్యతో గరుత్మంతునిపై కృష్ణుడు స్వర్గమునకు పోయెను. ఇంద్రాదిదేవతలాయన నెంతగనో పూజించిరి. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు నందనోద్యానములోని దివ్యపారిజాతమును పెకలించి గరుడునిపై నుంచెను. ఇంద్రుడు సమస్త దేవతలతోవచ్చి శ్రీకృష్ణునెదిరించెను. రణమున వారినందరిని జయించి కృష్ణుడావృక్షమును తెచ్చి సత్యయింటి పెరటిలో నాటెను.

సమదారి లయకాలహిమధామ కులపాల
క! మహాకనకచేల! క్రమశీల!
కరుణాయుతాపాంగ! తరుణీజనానంగ!
దురితప్రసంగ! తిమిరపతంగ!
వ్రజకామినీజార! రజనీచరవిదార!
విజితారిపరివార! వృజినదూర!
సరసీరుహదళాక్ష! కరిరాడవనదక్ష!
నరకాసురాధ్యక్షహరణదీక్ష!
పూతతులసీదళ వ్యూహపూజితాంఘ్రి
యుగ్మ! మంగళదేవతాయుత! ముకుంద!
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీ పవిత్రశీల! 2

Scanned with CamScanner

తాత్పర్యము : మదించిన శత్రువులపాలిట యమసమానులైన చంద్రవంశకుల పాలకుడవైనవాడా! (అనగా పాండవులను రక్షించువాడా!) బంగారు వస్త్రమును ధరించినవాడా! పొగడదగిన స్వభావముకలవాడా! దయతోనిండిన కడకంటి చూపులుకలవాడా! యౌవనవతులకు మన్మధుడా! పాపసంగతియను చీకటికి సూర్యుడవైనవాడా! గోపికాజారుడా! రాక్షసులను సంహరించినవాడా! సైన్యములను జయించినవాడా! పాపములను పోగొట్టువాడా! తామరరేకులవంటి విశాలమైన కన్నులు కలవాడా! గజేంద్రుని రక్షించినవాడా! నరకాసురుని చంపుటయందు దీక్షపూనినవాడా! పవిత్రమగు తులసీదళ సమూహములతో పూజించబడిన పాదయుగ్మముగలవాడా! మంగళదేవతలతో కూడియున్న ముకుందా! వేదములచే వర్ణింపబడిన విలాసము కలవాడా! పూడివాడలో నివసించువాడా! జగతీపవిత్రశీలా! ఓ వేణుగోపాలా!

వరరుక్మిణీమనస్సరసీజ దినరాజ!
భద్రావధూమణి భావనిలయ!
రాధాసమారాధ నాధార! సత్యభా
మాశయోల్లాస నివేశితాంగ!
జాంబవత్తనయాప్రశస్తార్వణార్వ! కా
ళిందీ హృదబ్జమిళింద - నగ్న
జిత్పుతాప్రియ! విలాసీలక్షణామిత్ర
విందానుమోదిత విభవధుర్య!
షోడశసహస్ర కామినీ షోడశోప
చార సంతోషిత స్వాంత! జలజనాభ
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 3

తాత్పర్యము : రుక్మిణీదేవి మనస్సరోజమునకు, సూర్యుడవైనవాడా! భద్రయను భార్య భావమే నిలయముగాగలవాడా! రాధాదేవి ఆరాధనకు స్థానమైనవాడా!

సత్యభామ ఆశయోల్లాసమునకు స్థానమైన అవయవములు కలవాడా! జాంబవంతుని కుమార్తెయగు జాంబవతీస్తోత్రములకు పాత్రమైనవాడా! కాళిందీ హృదయారవిందమునకు భృంగమైనవాడా! నాగ్నజితీదేవికి ప్రియమగు విలాసము కలవాడా! లక్షణాదేవి హృదయారవింద భాస్కరా! మిత్రవిందచే అంగీకరింపబడిన వైభవమును తాల్చినవాడా! పదియారువేలమంది స్త్రీలచే నిత్యము షోడశోపచారములందుకొని సంతసించు మనస్సుకలవాడా! పద్మము నాభియందు కలవాడా! వర్ణింపబడిన విలాసములు కలవాడా! పూడివాడలో నివసించువాడా! వేణుగోపాలా! లోకములను పవిత్రమొనరించు శీలము కలవాడా!

అష్టమహిషీవిలాసము వర్ణితము. పదియారువేల స్త్రీలు జీవసంకేతము. వేణుగోపాలుడు పరమాత్మ స్వరూపముగా భావింపదగును.

దేవకీవసుదేవ భావితంబగు ఘోర
కారాగృహాంతరక్వాథమడఁప
ధన్యాత్ములగు యశోదానంద గోపకు
లకు నదభ్రానంద లాభమీయ
బ్రహ్మాదినిర్జరప్రవరులు కాంక్షించు
భూభారహరణ మేపుననొనర్ప
గోపికాగోపాల గోవర్గమృగపక్షి
సంఘాతములకు మోక్షంబొసంగ
దారుణీస్థలిఁ గృష్ణావతారమెత్తి
నావుసేవక నవనిధానంబవగుచు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 4

తాత్పర్యము : దేవకీవసుదేవులు ఘోరమగు కారాగారమందు బాధలు పడుచుండ వారి బాధలను పోగొట్టుటకు, ధన్యులైన యశోదానందులు గోపీగోపకులకు, అనంతమైన ఆనందము నిచ్చుటకును, బ్రహ్మామొదలైన దేవతలు కోరుకొను భూభారహరణమును నిర్వహించుటకు, గోపికాగోపాల గోమృగపక్షి సమూహములకు మోక్షమును ప్రసాదించుటకు భూమిపై కృష్ణావతారముతో అవతరించి భక్తులకు నవనిధిప్రాయముగా సంచరించినావు.

మితిలేని దుష్టసంహతుల మోచుటఁజేసి
ధరణి భారంబుచేఁదల్లడిల్లె
ధరణీభరంబు మూర్ధస్థంబగుటఁజేసి
శేషుఁడాయాసంబుచేఁ గృశించె
నక్కారణానఁ గులావనీధ్రంబులు
దిక్సింధురంబులు దీలువడియెఁ
దరువాతనాదిసూకరము డీల్వడెనాది
కచ్ఛపంబుసుఖంబుఁ గానదయ్యె
నట్టియెడఁ గృష్ణుఁడగుచు నీవవతరించి
పాపుల వధించి భారము ల్బాపినావు
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 5

తాత్పర్యము : అత్యధికసంఖ్యాకులగు గుంపులుగుంపులగు దుష్టుల భరించుట చేత, భూదేవి బరువుచే తల్లడిల్లెను. భూభారమునంతయు తన తలలపై భరించిన కారణముచే శేషుడు బాధతో చిక్కిపోయెను. ఆ కారణమున కులపర్వతములు, దిగ్గజములు డీలుపడినవి. ఆదివరాహావతారమును అలసిపోయినది. ఆదికూర్మమునకు సుఖములేదయ్యెను. ఆ సమయమున నీవు కృష్ణుడవై అవతరించి పాపాత్ములందరిని వధించి భూమిభారమును పోగొట్టినావు.

భూమి అడుగుననుండి ఆదికూర్మము, దానిపై యజ్ఞవరాహము, దిక్కుల చివరలందుండి దిగ్గజములు, కులపర్వతములు, ఆదిశేషుడు భూమియొక్క భారమును మోయుచున్నారని పురాణగాథలు కలవు.

క్రుంగుటమాని యూఁగుటమాని బహువృక్ష
ఫలసస్యములచేతఁ బ్రబలెధాత్రి
ఝంఝాదివిషయప్రసారంబు విడిచి సు
ఖప్రదుఁడై వీచె గంధవహుఁడు
హవ్యకవ్యమఖాదులందు మండుటగాని
యన్యదాహకుఁడుగాఁడయ్యెనగ్ని
జీవనఖ్యాతిచేఁజెలు వారుటయెగాని
యపకారము మొనరింపదయ్యెనీరు

సంకటము చెందకుండఁ బ్రజలను గాచెఁ
దారకాధ్వము కృష్ణావతారవేళ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 6

తాత్పర్యము : భూమి క్రుంగిపోవుట ఆగిపోయినది. కంపించుట లాగినవి. వృక్షములచే ఫలముచే పైరుపచ్చలచే భూమి అతిశయించినది. ఝంఝా ప్రభంజనాది రూపములతో లోకమునల్లకల్లోల మొనర్పక సుఖప్రదముగా చల్లగా గాలి వీచినది. హోమకార్యములందు హవ్యకవ్యముఖాహుతులను స్వీకరించు నప్పుడేగాని, మిగిలినవేళ అగ్ని భయంకరముగా జ్వలించుట మానివేసెను. జీవనమనుపేరు సార్థకమగునట్లు నీరు సుఖములనిచ్చెనేగాని అపకారమును చేయకుండెను. ఆకాశము ప్రజలకు బాధలను కల్పింపక కృష్ణావతారవేళ ప్రజలకు సుఖములు కల్పించెను. ఓ పూడివాడ వేణుగోపాలా!

ఖలపూతనా ప్రాణములు దీయుభంగి ష
దరివర్గకృతబాధలడఁగఁజేసి
శఠతృణావర్తునిఁ జెంపినపోల్కి బో
రన విపత్తులను మారణమొనర్చి
శకటాసురునిఁ గూల్చుచందాన బహుజన
దుర్దశానికరంబుఁ దొలఁగఁజేసి
బకధేనుకాది పాతకులఁ గూల్చిన మాడ్కి
నపవాదములనెల్ల నపనయించి

కంసుఁజెక్కాడినట్లు రోగములబాపి
మమ్ము రక్షింపుమయ్య! రమాకళత్ర!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 7

తాత్పర్యము : పూడివాడనివాసముగాగల రమాకళత్రుడవైన వేణుగోపాలా! నీచురాలైన పూతన ప్రాణములు తీసినట్లు కామక్రోధలోభమోహమద మాత్సర్యములను అరిషడ్వర్గబాధలను పోగొట్టుము. శఠుడైన తృణావర్తుని చంపినట్లు కష్టములనన్నింటిని వెంటనే పోగొట్టుము. శకటాసురుని వధించినట్లుగా అనేక జన్మములలో చేసిన పాపములను హరింపుము. బకాసురుడు ధేనుకాసురుడు మొదలైన పాపాత్ములను కూల్చినట్లు మా అపవాదములనన్నింటిని పోగొట్టుము. కంసుని పొలియించినట్లు మా రోగములు పోగొట్టి రక్షింపుము.

పూతనస్తనములయందు విషమును పూసికొని, మహాసౌందర్యవతి రూపముతో శ్రీకృష్ణునకు పాలిచ్చుటకువచ్చి శ్రీకృష్ణునిచే త్రుంపబడెను.

తృణావర్తుడు సుడిగాలివలెవచ్చి శ్రీకృష్ణుని ఆకసమునకు కొనిపోయి ఆయన బరువును భరింపలేక నేలబడిచచ్చెను.

బండిరూపముతో వచ్చి శకటాసురుడు బాలకృష్ణునిపైబడి వధింపవలెనని తలంచి ఆయన పాదఘాతముచే ముక్కలుముక్కలై మడిసెను.

బకాసురుడు ధేనుకాసురుడు శ్రీకృష్ణబలరాములచే చంపబడిరి. వీరందరును శ్రీకృష్ణుని వధించుటకు కంసప్రేషితులైవచ్చిన రాక్షసులు. వారందరు కృష్ణునిచే చంపబడిరి. చివఱకు శ్రీకృష్ణుడు మేనమామయగు కంసునిగూడ సంహరించెను.

చూడఁజాలక ఘనాసూయతో మెలఁగు దు
ర్యోధనప్రముఖ రాజాధములకు
సైపఁజాలక మహాసభలో నిలిచినిన్ను
దూషించు చైద్యాది దుర్మతులకు
వినలేక నీకు దూతను బంపియనికి డీ
కొను పౌండ్రకాది దుర్జనసమితికి
నక్రూరుచేతని న్నాలంబొనర్ప ర
ప్పించిన కంసాది వంచకులకుఁ
గానిపించితి మును మహోత్కంఠతోడఁ
బిలుచు మాబోటులకు గనుపింపవేమి?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల జగతీపవిత్రశీల! **8**

తాత్పర్యము : పాండవవిభవమును చూడలేక, అసూయతో చరించిన దుర్యోధనాది రాజాధములకు, నీకు ధర్మజుడగ్రపూజనీయగా చూడలేక రాజసూయ యాగసభామంటపమున నిండుసభలో దూషించిన శిశుపాలాది దుర్బుద్ధులకు, నీతో యుద్ధమున కేతెంచిన పౌండ్రకవాసుదేవునివంటి దుర్మార్గులకు, అక్రూరునిచే యుద్ధమునకు నిన్ను పిలిపించిన కంసుడు మొదలైన మోసగాండ్రకుదర్శనమిచ్చితివి. భక్తితో నిన్ను ఆహ్వానించు మాబోటివారికేల కన్పింపవు? వేణుగోపాలా!

చెనటియై నిను శపించెదనంచుఁగినియు ఉ
దంకున కీప్సితార్థంబులిచ్చి
నిను బరీక్షింప ననేకాగసములుగా
వించు దుర్వాసుఁబూజించి విడిచి
తన తప్పునీదిగాఁ దలఁచి శాపముపెట్టు
గాంధారినొకరీతి గారవించి
నీ తత్త్వమెఱిఁగి ధ్యానింపనేరని ధృత
రాష్ట్రభూపతికి దర్శనమొసంగి

దయను బ్రకటించినావుగదా! మదక్షి
యుగమునకుఁ గానరావేమి? వగపులడఁగ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 9

తాత్పర్యము : అవివేకియై నిన్ను శపించుటకు పూనుకొనిన ఉదంకుని క్షమించి వానికోరిక ప్రకారము అర్థములనెల్ల నిచ్చితివి. నిన్ను పరీక్షించుటకనేకరీతుల ఆగడము లొనర్చినదుర్వాసోమునిని పూజించి విడిచితివి. తన దోషమును గుర్తింపక, శ్రీకృష్ణుని సకల కురునాశమునకు కారకుడుగా తలంచి శపించిన గాంధారిని గౌరవించితివి. నీ తత్త్వమునెఱింగి ధ్యానింపలేని ధృతరాష్ట్రునకు విశ్వరూప దర్శనమొనగూర్చితివి. వారియందు నీ కృపను ప్రకటించినావు. మరి మాకోరిక తీరునట్లు మా కన్నులకేల కన్పింపవు?

భారతయుద్ధానంతరము ద్వారకకేగుచు శ్రీకృష్ణుడు ఉదంకుని ఆశ్రమమునకు పోయెను. అతడు శ్రీకృష్ణునిచూచి భారతయుద్ధమున ఒక పక్షమువహించి, మరియొక పక్షమును నాశమొనర్చిన నీకు శాపమిత్తుననెను. శ్రీకృష్ణుడనుగ్రహించి తన కుడిచేతినాతని ముఖమునందుంచెను. ఆతనికి కృష్ణపరత్వమవగతమయ్యెను. అతడు క్షమింపుడని వేడగా, అతడు కోరిన

వరములను శ్రీకృష్ణుడనుగ్రహించెను.

దిగధిపాష్టకము సాధింపరాని ధనంబు
సమకూర్చితివి కుచేలమునియింటఁ
గనకగర్భుని చేతఁగాని సౌందర్యంబుఁ
గలిగించితివి త్రివక్రకుబిరాన
సంజీవకరణికసాధ్యకరారోగ్య
మొసంగితివి భీష్ము తనువునందు
హరిచందనాదులీయఁగలేని వస్త్రసం
పదలిచ్చినావు ద్రౌపదికిఁగూర్మిఁ

దలఁచు మాత్రాన నిటుసేయఁగలుగు నీవొ
సంగని విభూతులున్నవే? డింగరులకు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 10

తాత్పర్యము : అష్టదిక్పాలకులు సంపాదింపలేని ధనమును కుచేలుని యింట సమకూర్చితివి. బ్రహ్మదేవునకు చేతగాని సౌందర్యమును కంసదాసియగు కుబ్జకు ప్రసాదించినావు. సంజీవకరణికికూడ సాధ్యముగ్గాని ఆరోగ్యమును భీష్మని తనువున నెలకొల్పితివి. కల్పవృక్షములగు హరిచందనాదులీయలేని వస్త్రసంతతులను ద్రౌపదికిచ్చితివి. వారు తలచిన మాత్రముచే నిట్లు చేయగలిగిన నీవు నీ భక్తులకీయలేని వైభవములున్నవా? లేవు.

స్తనదిగ్ధమైన విషంబు నీకర్పించెఁ
బూతనాసురి పాపభీతిమాని
చిననాటనుండి కీడొనరించెఁగంసుండు
జగదపవాద దోషమునకోర్చి

వచియించెసభలో నవాచ్యముల్ చైద్యుండు
తత్త్వవేత్తలకు ఖేదంబుఁగూర్చి
కదురేఁగి దంతవక్త్రుండు గొట్టెబాణ జా
లములచే ననిలోన లజ్జలేక
కానివారల మోక్షసంగతులఁజేసి
బ్రోచినావుగదా! యెట్టి పుణ్యమతివొ?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 11

తాత్పర్యము : చన్నులందు విషమును పూసికొనివచ్చి పూతనారాక్షసి, పాపభయములేక, ఆ చన్ను నీనోటికందించినది. నీవు గర్భమునందున్నప్పటి నుండి జగత్తున కలుగు నపవాద దోషమును వదలి కంసుడు నిన్ను చంపుటకు యత్నించెను. శిశుపాలుడు రాజసూయయాగ సమయమున నిండుసభలో నీ తత్త్వమెఱిగి జ్ఞానులు బాధపడుచుండ నిన్నుగూర్చి పలుకరాని నిందలను కూసెను. దంతవక్త్రుడు విజృభించి యుద్ధములో సిగ్గులేక నిన్ను బాణసమూహములతో కొట్టి బాధించెను. ఐనను వారికందఱకు మోక్షమిచ్చి రక్షించినావు. ఎంత పుణ్యస్వాంతుడవోకదా! పూడివాడ వేణుగోపాలా!

లేలెమ్మనఁగ నవలీల గోవర్ధనా
చలములేచి విహాయసమున నిలిచెఁ
దొలఁగు తొలఁగుమన్న దూరంబుజేరి మ
ధ్యస్థలంబొసఁగె మహార్ణవంబు
రా! రమ్మనంగ బోరనవచ్చి సురశిల్పి
కావించెమును ద్వారకాపురంబు
తే! తెమ్ముమేగమాదేశికాత్మజునన్నఁ
దడయకర్పించెఁబోదండధరుఁడు

తావకాజ్ఞ నెవరికైనదాఁటవశమె?
జంగమస్థావరములందు సరసిజాక్ష!
వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 12

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా నీవు గోవర్ధనపర్వతమును, లేలే అని పలుకగనే అది తేలికగా లేచి ఆకసమున నిలిచెను. నీవు సముద్రముదరికేగి, తొలగుము – తొలగుమనగనే సముద్రము వెనుకకు తగ్గి స్థలమిచ్చినది. రా! రావయ్యా! అని పిలువగనే దేవశిల్పియగు విశ్మకర్మవచ్చి ద్వారకానగరమును నిర్మించెను. మా గురుపుత్రుని తెమ్మని అడుగగా ఎప్పుడో మరణించిన సాందీపని పుత్రుని యముడు తెచ్చియిచ్చెను. స్థావరజంగమములందు ఎవ్వరికైనను నీయాజ్ఞమీరుట సాధ్యమా?

యాదవులు ప్రతివర్షము ఇంద్రోత్సవమొనరించుచుండిరి. మన గోవులకు కావలసిన గడ్డినిచ్చుచున్నదీ గోవర్ధనపర్వతము. కనుక దానిని పూజింతుమని చెప్పి, ఇంద్రోత్సవమును విరమింపజేసి శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతపూజ నొనరింప జేసెను. ఇంద్రునకు కోపమువచ్చి రాళ్ళవాన కురియించెను. గోగోపికాగోపాలుర రక్షించుటకు శ్రీకృష్ణుడవలీలగా గోవర్ధన పర్వతమును పెకలించి, పైకిలేపి చిటికెన వ్రేలిపై నిలిపెను.

జరాసంధుడు శ్రీకృష్ణబలరాములులేని సమయమును చూచి మధురపై దండెత్తి స్త్రీ బాలవృద్ధుల హింసించుచుండెను. అందువలన రాజధానీ నగరమును మార్చువలయునని తలంచి, శ్రీకృష్ణుడు సముద్రుని ఆజ్ఞాపింపగనే ఆతడు వెనుకకు తగ్గి ద్వారకానగర నిర్మాణమునకు స్థలమొసంగెను.

శ్రీకృష్ణుడు రమ్మనగనే విశ్వకర్మవచ్చి విశాలమైన ద్వారకానగరమును సంకల్పమాత్రముచేతనే నిర్మింపచేసెను.

బలరామకృష్ణులు సాందీపని దగ్గర విద్యనభ్యసించిరి. గురుదక్షిణ కోరుమనగా గురువు ఎప్పుడో ప్రభాసతీర్థములో మరణించిన తన కుమారుని తెచ్చి యిమ్మనెను. బలరామకృష్ణులు సముద్రతీరమునకుబోయిరి. శ్రీకృష్ణుడడుగ గానాసముద్రుడు, ఆ బాలుని పంచజనుడను రాక్షసుడు మత్స్యాకృతితో మ్రింగెనని చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుడాతని వధించెను. అతని గర్భమున నున్న శంఖమును (పాంచజన్యము) గ్రహించి యమలోకమునకేగెను. యముడు భయపడి సాందీపని పుత్రునితోకొనివచ్చి సమర్పించెను. బలరామకృష్ణులా బాలకునిగొంపోయి సాందీపనికి సమర్పించిరి.

దానాఢ్యుఁడగుఁగాని నీనామభజన మొ
　　　　　య్యనఁజేసినాఁడె నగాధిపుండు?
భోగాతురుఁడెగాని నీగుణానుభవ త
　　　　　త్పరుఁడయ్యెనే యాసుదర్శనుండు?
నిదురబోవుటెగాని నీ మహాకైంకర్య
　　　　　మందునిల్చెనె ముచుకుందరాజు?
కొమరునిపేరు గైకొనివాకొనుటెగాని
　　　　　స్మరియించెనే నిన్నజామిళుండు?

ఎట్టులైనను వారి కనిష్టములు దొ
లంచి యిష్టార్థములనొదవించినావు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 13

తాత్పర్యము : దానధర్మాఢ్యుడయ్యెనేగాని నగాధిపుడు నీ నామభజనము చేయలేదు. సుదర్శనుడు భోగములందాసక్తికలవాడయ్యెనేగాని, నీ గుణానుభవమును చేసినవాడుకాడు. ముచుకుందరాజు నిద్రించెనేగాని నీకైంకర్యమును నిర్వర్తింపలేదు. కొడుకుపేరు నారాయణుడైన కారణమున అజామిళుడు

నారాయణా! యని కొడుకును స్మరించెనేగాని, నిన్ను స్మరింపనేలేదు. ఏమైనను వారికి అనిష్టములు తొలగించి, ఓ వేణుగోపాలా! వారికి ఇష్టార్థములను సమకూర్చితివి.

ముచుకుందుడొకరాజు. దేవతలకు సహాయముగా యుద్ధమునకు పోయెను. శత్రువులను జయించి దేవతలకు జయమును చేకూర్చి పెట్టెను. అపుడు దేవతలు ఆయననేమి కావలెనో కోరుకొనుమనిరి. నాకు మోక్షప్రాప్తిని కలిగించుమని కోరెను. అందులకు తాము కర్తలముకామని, విష్ణువే దానికర్హుడనియు. కొన్ని మన్వంతరముల తరువాత విష్ణువు కృష్ణావతారముదాల్చి భూలోకమునుద్ధరించుననియు, అపుడాయన నీకు మోక్ష మొసంగునని చెప్పిరి. అప్పటివఱకు తనకు గాఢనిద్ర కలుగునట్లును ఎవ్వడు నిద్రలేపినను ఆతడు తన కంటిచూపులతో మాడిమసియగునట్లు వరమొసంగుమని కోరెను. వారట్లే యొసంగిరి. వచ్చి ముచుకుందుడొక కొండ గుహలో నిద్రించుచుండెను. కృష్ణావతారము వచ్చెను. దేవతలవరప్రకారము ముచుకుందునకు మోక్షమీయవలసి యున్నది. నారదుని వాక్యప్రకారము కాలయవనుడు శ్రీకృష్ణునిపై దండెత్తెను. క్రొత్తయుద్ధమును చేయుదమని శ్రీకృష్ణుడు పరువెత్తుదునని పట్టుకొమ్మని కోరెను. గుఱ్ఱముపై కాలయవనుడు శ్రీకృష్ణుని వెంటబడెను. శ్రీకృష్ణుడు ముచుకుందుడు నిద్రించుగుహలో దూరి అదృశ్యుడయ్యెను. కాలయవనుడు అందుదూరి నిద్రించు ముచుకుందుడే కృష్ణుడని భావించి ఆతనిని తన్నెను. ముచుకుందుని కంటిమంటలచే కాలయవనుడు కాలి మరణించెను. శ్రీకృష్ణుడు ముచుకుందునకు ప్రత్యక్షమయ్యెను.

అజామిళుడొక బ్రాహ్మణుడు. నీచప్రవృత్తి కలవాడు. ఆతని అక్రమ సంతానము నారాయణుడు. అజామిళుడు మరణశయ్యపైనుండెను. అపుడు ఆతడు కొడుకును నారాయణా! అని పిలిచెను. వెంటనే విష్ణుదూతలు వచ్చి అప్పటికేవచ్చియున్న యమదూతలను పారద్రోలి, ఆతనిని విష్ణులోకమునకు తీసికొనిపోయిరి.

విమలతరస్పర్శవేధిసోఁకినయంతఁ
గాలాయసముహాటకంబుగాదె
శిలలలో శిలరీతిఁజెలఁగురత్నముసానఁ
బట్టినచో స్వరూపంబెనయదె?
వరశుక్తిపతితసద్వర్షబిందువులు స్వా
తీసంగమమున ముత్తెములుగావె?
శితశస్త్రహతులచే క్షతులొందుమేను సౌ
వర్ణకరణిచేత వన్నెఁగనదె?

పాపులగు మాదృశులు భవత్పాదభక్తి
వలన ధన్యులుగారె పావనచరిత్ర!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 14

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! స్వచ్ఛమైన స్పర్శవేది సోకినచో ఇనుము బంగారమగును. రాళ్ళలో ఒక రాయివలెనున్న రత్నమును సానబట్టినచో అది రత్నరూపమునందును. స్వాతిచినుకు ముత్యపుచిప్పలో పడినచో అది ముత్యమగును. వాడి ఆయుధములతో గాయపడిన శరీరము సౌవర్ణకరణియను మూలిక సోకగనే ఆవ్రణములుపోయి దేహము బంగారురంగునకు వచ్చును. మేమెంత పాపాత్ములమైనను నీ పాదభక్తిచే ధన్యులమగుదుముకదా!

అంబరీషునకు రాజ్యంబొసంగితివి సు
దర్శనాయుధముచేఁదనియఁజేసి
బలిచక్రవర్తికప్పనజేసితివి సనా
తనరాజ్య మఖిలరత్నములమర్చి
ధ్రువునకిచ్చితివి కుతూహలంబున నూత్న
పదవి నిర్మించి సంపదలుగూర్చి

గురుకృపతో యుధిష్ఠిరునకిచ్చితివి త
ఛ్ఛాత్రవచ్ఛటల నాశంబొనర్చి
యేరికైనను రాజ్యంబులీవొసంగ
వలయునేగాని అన్యదేవతలవశమె?
వర్ణివిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 15

తాత్పర్యము : అంబరీషునకు సుదర్శనచక్రమును పంపించి సంతృప్తి కలిగించి రాజ్యసుఖములనిచ్చితివి. బలిచక్రవర్తికి పురాతనమగు సుతలలోకమును రత్నమయముచేసి దానినర్పించితివి. ధ్రువునకు, ధ్రువమండలంబనునొక లోకమును సృజించి, రాజ్యసంపదలతోపాటు దాని నొసంగితివి. శత్రు సమూహములనన్నింటిని వధించి అధికకృపతో ధర్మరాజునకు, సామ్రాజ్యము నొసంగితివి. వేణుగోపాలా! ఎవ్వరికైనను, నీవేరాజ్యమీయవలెగని, అన్యదేవతలకది సాధ్యముకాదు.

అంబరీషుడు ద్వాదశీ వ్రతమాచరించి ఉపవసించెను. రెండవనాడు తగు ఘడియలలో పారణచేయనుండగా దుర్వాసోముని శిష్యులతో వచ్చెను. అంబరీషుడాయనను భోజనమునకావ్హానించెను. స్నానముచేసి వచ్చెదనని పోయి ఎంతకును రాకుండెను. ద్వాదశీఘడియలు దాటుచున్నవి. అతిథి రాకుండ తాను భుజించుట శాస్త్రనిషిద్ధము. ఏమి చేయవలెనని దైవజ్ఞులనాతడడిగెను. వారు జలపారణము చేయవచ్చుననిరి. ఆయన శుభఘడియలో జలము పారణ చేసెను. దానిని దివ్యదృష్టితో నెఱింగిన దుర్వాసుడు కృత్యను సృజించి, అంబరీషుని వధింపుమని పంపెను. ఆయన విష్ణువును శరణువేడెను. ఆయన తన సుదర్శనాయుధమును పంపెను. అది వచ్చి కృత్యను చంపి దుర్వాసుని వెంటబడెను. అతడు ప్రాణభీతితో త్రిమూర్తులను శరణువేడెను. అంబరీషుని శరణుగోరవలసినదని విష్ణువు చెప్పగా వచ్చి అతడు అంబరీషుని మరుగుజొచ్చెను. అంబరీషుడు సుదర్శనమును ప్రార్థించి ఆ దుర్వాసునకు ప్రాణదానమును చేసెను.

ధ్రువుడు ఉత్తానపాదుని కొడుకు. ఆ ఉత్తానపాదునకు సునీతి-సురుచియను ఇద్దరు భార్యలు. ఉత్తానపాదునకు సురుచియందు వ్యామోహము మెండు. ఒకనాడు సురుచి కొడుకు తండ్రితొడపైనెక్కి ఆడుకొనుచుండెను. ఐదు సంవత్సరాల యీడుగల సునీతి కొడుకు ధ్రువుడుకూడ తండ్రి తొడనెక్కబోయెను. వెంటనే సురుచి ఆ బాలుడైన ధ్రువుని ఈడ్చిపారవైచి, అనేకవిధముల దూషించెను. బాలుడు ఏడ్చుచు తల్లికడకుపోయెను. తల్లియు దుఃఖించి నారాయణునిగూర్చి తపస్సు చేయుమనెను. ఆ బాలుడరణ్యములకు బయలుదేరెను. నారదుడాతనికి "ఓం నమోనారాయణాయ" అనే మంత్రమును ఉపదేశించి యమునాతీరమధువనిలో తపము చేయుమనెను. శ్రీమన్నారాయణు డాతనికి ప్రత్యక్షమై రాజ్యలాభము నొసంగి ధ్రువనక్షత్రముగా శాశ్వతముగా భాసింప వరమిచ్చెను.

అన్నచేబన్నంబుఁగొన్న దానవుఁడురా
జ్యంబుఁగైకొనఁడె? నిన్నాశ్రయించి
గిరులలో బెదరు వనరుహేళిపుత్రుఁడా
ర్జింపఁడే సిరులు నిన్ జేరికొలిచి
రుక్మాంగదుండువైరులగెల్చి భూమి పా
లింపడే? భవదనుకంపఁజేసి
ప్రహ్లాదుఁడురుతర ప్రాభవంబొందఁడే?
భవదీయ కరుణానుభవమునొంది

యిందఱకు నిన్నిరాజ్యంబులిచ్చినావు
నీదుకైంకర్యరాజ్యమీనేరవేమి?
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 16

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు రామావతారమెత్తినపుడు అన్నయైన రావణునిచే అవమానింపబడిన విభీషణుడను రాక్షసుడు నిన్ను శరణుబొంది

లంకారాజ్యమును పొందెను. కొండలలో బాధలు పడుచున్న సూర్యకుమారుడగు సుగ్రీవుడు నిన్నాశ్రయించి సర్వసంపదలతో కిష్కింధారాజ్యమునకు పతియయ్యెను. రుక్మాంగద చక్రవర్తి శత్రువులనందరిని జయించి నీ దయవలన రాజ్యపాలనము చేసెను. నీ కరుణచేత ప్రహ్లాదుడు అనితరసాధ్యమగు వైభవమునందెను. ఇందఱకిన్ని రాజ్యములిచ్చితివి? నాకు నీ కైంకర్యరాజ్యమేల ఈయవైతివి?

రుక్మాంగదుడొకరాజు. ప్రతి ఏకాదశియందు తాను వ్రతమాచరించుటేగాక ప్రజలందరితో ఆచరింపజేయుచుండెను. దేవతలాతని విష్ణువ్రతదీక్షకు భంగంబు కల్పింప మోహినియను సౌందర్యరాశిని బంపిరి. రుక్మాంగదుడామె వలలో చిక్కుకొనెను. ఆమెకు వశుడైయుండియు ఏకాదశీవ్రతము చేయబూనెను. మోహిని వలదనెను. తన పుత్రుడగు ధర్మాంగదునైన వధింతుగాని యీ వ్రతము మాననని చెప్పెను. ఆమె కుమారుని వధింపుమనెను. ఆతడు కుమారుని చంపబూన బ్రహ్మాదులు ప్రత్యక్షమై ఇదంతయు పరీక్షయని చెప్పి కోరిన వరంబులిచ్చి చనిరి. తరువాత రుక్మాంగదుడు శత్రువులనందరిని జయించి విశాల సామ్రాజ్యమును పాలించెను.

ఆకరంబులు రోహిణాహార్యనిభములై
మితిలేని రత్నసంతతుల నిచ్చె
ద్రుమము లెల్లను సురద్రుమసమానంబులై
విలసిల్లెకోరిన ఫలములిచ్చి
నావులెల్లను వేల్పుటావునకుద్దియై
క్షీరంబులర్పించెఁ గోరినన్ని
కాళింది సురదీర్ఘికాప్రాయమై సదా
స్నానపానములచే సొకఁదొడఁగెఁ
బ్రజలు గోకులమందు నీ పాదయుగళి
సోఁకుటాదిగ మును యశోదాకుమార!

వర్ణివిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 17

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! నీ పాదముసోకి రోహిణి పర్వతముతో సమానములై గనులన్నియును పరిమితి ఎఱుంగని రత్నములనీనినవి. చెట్లన్నియు కల్పవృక్షముతో సమానములై కోరిన కోరికలన్నియును తీర్చినవి. ఆవులన్నియు కామధేనువునకు సాటియై కోరినన్ని పాలను కురియించినవి. యమునానది సురనదియగు మందాకినితో సమానమై స్నానమునకు, త్రాగుటకు, పంటలకు నీరిచ్చి సాకుచున్నవి.వేణుగోపాలా! గోకులము నీ పాదములజంట సోకియిట్లైనది.

సకలార్య జననుత శాల్యోదనముచేత
బహురీతులగు నపూపములచేత
నోరూరఁగాఁజేయు నూరుగాయలచేతఁ
గమనీయ శాకపాకములచేతఁ
దనివిఁ గల్గించెడి ధనధాన్యములచేత
నవమణీమయభూషణములచేత
కాంచనమయపేటికాసమూహముచేత
కడువిలువైన చొక్కాలచేత
గోకులము నిండి పొలుపాఱె నీ కటాక్ష
వీక్షణావాప్తిచేత, రవిప్రకాశ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 18

తాత్పర్యము : సూర్యకాంతితో ప్రకాశించు ఓ వేణుగోపాలా! ఆర్యులందరిచే నుతింపబడిన వరి అన్నముతో, అనేక విధములైన పిండివంటలతో, నోరూరించు ఊరుగాయలతో కమ్మని శాకపాకములతో తృప్తిని కలిగించెడి ధనధాన్యములతో, నవరత్నములతో నిండిన స్వర్ణభూషణములతో, బంగారుతో నిండిన పెట్టెలతో

అధికమైనధరలతో కూడిన చొక్కాలతో గోకులము నిండి ప్రకాశించినది. అది నీ దయవలననే కదా!

జున్నుమీఁగడపాలు వెన్నమజ్జిగ నేయి
పెరుగులతో జేగాపెంపుఁగలిగి
కోడెలెద్దులులేఁగదూడ లాఁబోతులు
పాడియావులు పెయ్యపదువుగలిగి
కందులుల్వలు సెనగల్పెసల్మినుములు
జొన్నలు రాగులెన్నెన్నొ గలిగి
పనస మామిడి ద్రాక్షపండ్లు నరఁటిపండ్లు
దానిమ్మపండ్లు మొత్తములుగలిగి

పొలుపుఁగాంచెను గోకులంబు భవదీయ
వాసమునఁజేసి నిరతంబు; వాసుదేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 19

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు నివసించిన కారణమున ఓ వాసుదేవా! గోకులము జున్ను, మీగడ, పాలు, వెన్న మజ్జిగ, నేయి, పెరుగులతో అభివృద్ధి నందినది. కోడెలు, ఎద్దులు, లేగదూడలు, ఆంబోతులు, పాడిఆవులు, పెయ్యల సమూహములతో, కందులు, ఉలవలు, సెనగలు, పెసలు, మినుములు, తమిదలు, జొన్నలు మొదలైన ధాన్యములతో, పనస, మామిడి, ద్రాక్ష-అరటి-దానిమ్మపండ్ల గుంపులతో ఎంతో అందముగా అతిశయించినది.

మునివధూజారున కనుభావ్యమగుటచే
నందనవని సమానంబుగాదు
రావణాగ్రజ విహారస్థానమగుటచేఁ
జైత్రరథము దీని సమముకాదు

సీతాపతికిమున్ను చెఱసాల యగుట న
శోకంబు దీని మచ్చునకు రాదు
దనుజపీడిత మునీంద్రక్వాథయుతమౌట
దండకావని దీని తరముగాదు

సత్యమని సూరులెన్నఁ బ్రశస్తిఁగాంచె
నీవు నిల్చుటఁజేసి బృందావనంబు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 20

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు కొంతకాలము వసించుటచేత బృందా (తులసి)వనంబునకు అధికప్రశస్తి ఏర్పడినది. దేవతల ఉద్యానము నందనవనము. అది చాల సుందరమైనది. కాని అహల్యాసతిని పొందిన దోషముగల దేవేంద్రునిచే అనుభవింపబడుచున్న కారణమున అది బృందావనమునకు సాటికాదు. చైత్రరథము కుబేరుని ఉద్యానవనము. చాలా అందమైననది. రావణునివంటి మహాదుర్మార్గునకు అన్నయగు కుబేరునికది విహారస్థానమగుటచేత బృందావనమునకు సమముకాదు. రావణుడు జగత్తులోని అద్భుతవృక్షములనన్నింటిని తెచ్చి పెంచుకున్నది అశోకవని. చాలా చక్కనిది. కాని సీతాదేవిని అచ్చట వాడు బంధించిన కారణమున అది బృందావనమునకు ఈడుకాదు. దండకావని చాలా మనోహరమైనది. అచట ఖరదూషణాది రాక్షసులు మునీంద్రులను బాధించిన స్థానమగుటచే అది బృందావనమునకు జోడుకాదు. నీవందునిల్చుటయే యిందులకు కారణమని పండితుల నిర్ణయము.

గోపికాచ్ఛటలతోఁగూడి కాళిందిలో
జలకేళి నీవజస్రంబుసలుపు
హేతువుచేఁ దన్నదీతోయములు నీల
కాంతిచే లోకవిఖ్యాతిఁ గాంచె

నదిగాక నీ సుందరాంగసంబంధ సౌ
ఖ్యంబుచే నురుమోహకలితయగుచుఁ
గాళింది నామమే కైకొనినది వధూ
రత్నమై నీ మందిరంబుఁజేరి
భార్యయైకొల్చె భోగానుభవము విడువ
శక్యమా? పూరుషులకైన సతులకైన
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 21

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! గోపికలతో కలిసి కృష్ణావతారకాలంబున నీవెల్లప్పుడును యమునానదిలో స్నానము చేయుచుంటివి. ఆకారణముచే కాళిందీ జలములు నీలవర్ణముతో విఖ్యాతి చెందినవి. (యమునానది నీరు నలుపు. దీనిని కవి శ్రీకృష్ణుడు నీలమేఘశ్యాముడు కనుక ఆయన నిత్యమానీటిలో స్నానము చేయుటచే ఆ నీటికి కృష్ణవర్ణము వచ్చినదని, హేతువు చూపినారు) నీ సుందరమైన అవయవములతో యమునానదికి నిత్య సంబంధము కల్గినది. ఆ వ్యామోహమును విడువలేక ఆ నది కాళిందియను స్త్రీ రూపమును ధరించి శ్రీకృష్ణుని భార్యయై విలసిల్లుచున్నది (యమునకు కాళిందియను పేరు). స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని నీతను సంయోగ అనుభవసౌఖ్యమును వీడలేరు సుమా!

తలదువ్వెదను కృష్ణ! నిలువుమిచ్చుట కృష్ణ!
పలుకుమా కృష్ణ! గోపాలకృష్ణ!
పాలిత్తురా! కృష్ణ! ప్రక్కవేసెద కృష్ణ!
పవళింపరా! కృష్ణ! బాలకృష్ణ!
పెరవారియిండ్లలోఁ జొరనేలరా? కృష్ణ!
గుజ్జనగూడు గైకొనర! కృష్ణ!
తెలిమంచుపన్నీరుతెచ్చితిరా! కృష్ణ!
స్నానమాడగరార! నందకృష్ణ!

యనుచులాలించు నందజాయా వృషాతి
శయము వర్ణింపఁగా బృహస్పతితరంబె?
వర్ణివిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 22

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ నివాస వేణుగోపాలా! నందుని భార్యయగు యశోదాదేవి "కృష్ణా! నీకు తలదువ్వెదను. కృష్ణా! ఇక్కడే నిలుచుండుము. కృష్ణా! పాలిచ్చెదనురా! ప్రక్కవేసెదనురా! కృష్ణా! మాటాడరా! గోపాలకృష్ణా! నీకు చక్కగా మెత్తని ప్రక్క వేసెదను. బాలకృష్ణా! హాయిగా పవ్వళింపరా! కృష్ణా! ఊరక ఇతరుల యిండ్లలో ఏల చొచ్చెదవురా? కృష్ణా! ఇదిగో గుజ్జనగూడారగింపుము. కృష్ణా! చల్లని మంచువంటి పన్నీరు తెచ్చితిని. స్నానము చేయరా కృష్ణా! అని మాటిమాటికిని నిన్ను లాలించినది. ఆమె వైభవాతిశయమింతయని వర్ణించుటకు బృహస్పతికైనను సాధ్యమా?

అశ్వమేధాది మహాయజ్ఞములొనర్చు
నట్టిపుణ్యాత్ములకందరాక
కన్యాగ్రహార భూకనక గోదాన వ
దాన్యులకైన సాధ్యంబుగాక
శిథిలావయవులై ప్రసిద్ధతపముసేయు
పారికాంక్షులచేతఁ బట్టుబడక
స్రష్టృ ప్రముఖ దేవసంఘంబులొనరించు
స్తోత్రపాఠముల సంతుష్టిఁగనక

పరఁగు నినుఱోటఁ గట్టె గోపాలకాంత
తత్ప్రభావంబు వర్ణింపఁదరమె? మాకు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 23

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! అశ్వమేధపౌండరీకాది మహాయజ్ఞము లొనర్చిన పుణ్యాత్ములకు నీవందవు. కన్యాదానము, అగ్రహారదానము, భూదానము, బంగారుదానము, గోదానములొనర్చిన దాతలకు నీవు సాధ్యముకావు. శరీరములు జీర్ణింపగా నిన్ను గూర్చి ఎంతోకాలము తపస్సు చేయు మహర్షులచేత పట్టుబడవు. బ్రహ్మమొదలైన దేవాతాసమూహములు చేయు స్తోత్రవాక్యములకు సంతుష్టినందవు. అట్టి నిన్ను యశోదయను గోపకాంత ఱోటికి కట్టివేసినది. నీవెంతటి భక్తసులభుడవో? మేమెట్లు నుతింపగలము?

శ్రీకృష్ణుడు తమ గృహములలో పాలుత్రాగుచున్నాడనియు పెరుగు వెన్న దొంగిలించుచున్నాడని గోపికలు వచ్చి యశోదకు కృష్ణుని గురించి కొండెములు చెప్పిరి. ఆమె శ్రీకృష్ణుని శిక్షింపదలచి, ఎంతో శ్రమపడి శ్రీకృష్ణుని రోటియందు బంధించెను. కుబేరసుతులకు నారదుడు శాపమిచ్చిన కారణము వారు యమళార్జునములను జంటమద్దిచెట్లుగా నుండిరి. వారికి శాపవిముక్తి కల్పింప వలసియున్నది. అకారణమున తల్లిని యింటిలోనికి పోనిచ్చి కృష్ణుడా ఱోలును లాగికొనిపోయి రెండు చెట్లమధ్య పట్టునట్లు అడ్డముగా త్రిప్పివానికి పట్టించి లాగెను. ఆ చెట్లు ఫెళఫెళమని విరిగినవి. దానినుండి కుబేరసుతులు బయటకు వచ్చి శాపవిమోచనము కలుగుగా శ్రీకృష్ణుని స్తుతించి వెడలిపోయిరి. ఇదే ఉలూఖలబంధనము. ఆవిధముగా నలకూబర-మణిగ్రీవుల శాపమును పోగొట్టెను.

గమనించుచోభవత్క్రమతరాంసభా
గమునందు బాహుదండములు మోపి
చల్దులు మెక్కుచో సహపంక్తిఁ దావక
శేషాన్నమెలమి భుజించిమించి
శయనించుచోఁ బలాశములు కోరకములు
సిగురాకు మొత్తముల్ సెజ్జఁజేసి
లీలాప్రదర్శనవేళలందున రెండు
పాళీలుగానుండి పనులునెరపి

చెలిమినార్జించి నీతోడ మెలఁగుగోప
బాలకామేయపుణ్యంబుఁ బ్రస్తుతింతు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 24

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలదేవా! నీ అందమైన భుజమునందు తమ చేతులను వేసి, చలిది అన్నములు తినువేళ నీ ప్రక్కనే పంక్తిలో కూర్చుండి నీవు మిగిల్చిన పదార్థములు తిని, నీవు పండుకొనదలచినచో లేత ఆకులు, మొగ్గలు, చిగురుటాకులు తెచ్చి మెత్తగా ప్రక్కనేర్పాటుచేసి, ఆడుకొనువేళ మిత్రులందఱును రెండు భాగములుగా విడివడి నీ యాజ్ఞలను నెరవేర్చుచు. నీతో స్నేహమును సంపాదించి అనునిత్యము నీతో సంచరించిన గోపబాలకుల అధికపుణ్యమెంతని స్తుతింపగలను?

కాచినాఁడవు కోలఁగరమునఁబట్టి వే
వేలయాలను బీండ్లఁ ద్రోలిమేపి
చేసినాఁడవు నీకుఁజెప్పిన కార్యము
ల్చీకాకుపడక పరాకుమాని
రక్షించినా వనురాగంబుతోడ వి
పత్పరంపరలచేఁ బడలనీక
సడలించితివి మనస్సంశయంబులు భయం
కరులైన యామినీ చరులఁగూల్చి
నందు నాజ్ఞవహించియామందయందు
నమ్మహాత్ముని పుణ్యమెంతని తలంతు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 25

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నందగోపుని ఆజ్ఞను స్వీకరించి ఆయన మందలోగల వేలకొలది ఆవులను పచ్చికబీండ్లలో త్రోలిమేపితివి. నీకాయన

చెప్పిన పనులన్నింటిని చీకాకుపడక పరాకుమాని చక్కగా నిర్వహించితివి. గోపకులు నందాదులు పడుచున్న కష్టములనన్నింటిని పోగొట్టి రక్షించితివి. భయంకరులైన రాక్షసులను చంపి వారి సంశయములన్నింటిని తీర్చితివి. ఆ నందుని పుణ్యమెంతని తలంతును?

పూతన -శకటాసురుడు- తృణావర్తుడు అఘాసురుడు, బకాసురుడు, ధేనుకాసురు, ప్రలంబాసురుల నందఱను కృష్ణ బలరాములు సంహరించిరి.

పరిసరంబునఁజేర్చి పరిహాసములఁదేల్చి
కెమ్మోవులాని కౌఁగింటనదిమి
శయ్యకుఁదార్చికుచంబులు వట్టి దం
తక్షత నఖరక్షతములచేత
లాలించి రతికేళిఁ దేలించి రాసలీ
లావిలాసంబుచే లగ్గుఁగూర్చి
చుంబనంబులచేతఁ జొక్కించి మందహా
సంబులచే సంతసంబు సలిపి

గొల్లపూఁబోండ్లఁ బ్రోచితివల్లనాడు
వారి భాగ్యంబు లెక్కింపవశమె? దేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **26**

తాత్పర్యము : శ్రీ వేణుగోపాలా! సమీపమునకు రప్పించి పరిహాసములలో వారికానందమును కలుగజేసి, ప్రక్కమీదకు చేర్చుకొని ముద్దులిడి దంతనఖక్షతముల నొనరించి లాలించి సంభోగశృంగారమున గోపికాస్త్రీలకు ఆనందమును కల్పించి, స్తనములు పుడుకుచు వారిని పరవశింపజేసి వారిని రక్షించితివి. వారిభాగ్యమింతని వర్ణింప తరమగునా?

రసశబ్దము యొక్క భావము రాసము. అందున్నది ఒక్క శ్రీకృష్ణుడే. అదియొక అద్భుతదృశ్యము. కేవలము సంభోగశృంగారమైనచో దేవతలందఱు

ఆకాశమున నిల్చిచూతురా? అప్పటికి కృష్ణుని వయస్సు ఎనిమిదేండ్లు. రాసమండలవిన్యాసము కాశీవిశ్వేశ్వరుడే తానెత్తింగి పొంగిపోయినాడనగా అది దేహసంభోగముకాదు. జీవేశ్వర సమాగమము. ఒకసారి కాశీపండితుల కనుమానమువచ్చి రాసక్రీడావిలాసమెవ్వరికి తెలియును? అని ఒక తాటియాకుపై వ్రాసి కాశీవిశ్వేశ్వరునిముందుపెట్టిపోయిరట. ఉదయము వచ్చి తలుపులు తీసిచూడ "అహంవేద్మి – శుకోవేత్తి – వ్యాసోవేత్తివానవా" అని వ్రాసియున్న కాగితమందున్నదట. నాకు తెలుసు. శుకునకు తెలుసు. వ్యాసునకు తెలుసోతెలియదో నాకు తెలియదని దానియర్థము.

నానావిధానోకహానీకములు నీకు
ఫలమకరందపుష్పంబులిచ్చి
హరిణ మార్జారముఖానేక మృగములు
సారెజవాది కస్తూరినిచ్చి
కీరకోకిల హంసకేకి భృంగాదు లా
రావ మాధురులచే రక్తిఁగూర్చి
శృంగార సముపేత శృంగిణీతతిదుగ్ధ
దధిఘృతాదులచేతఁ దనియఁజేసి

పొందెనపవర్గపదము నీ పూర్ణకరుణ
చేత బృందావనమున వసించునాడు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 27

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ వేణుగోపాలా! నీవు బృందావనమున వసించునప్పుడచటగల అనేకవిధములైన వృక్షసమూహములు నీకు పండ్లు తేనెపూవులిచ్చినవి. జవ్వాదిలేడి, కస్తూరి పిల్లి మొదలైన జంతువులు మాటిమాటికి జవాది, కస్తూరి ఇచ్చినవి. చిలుకలు, కోకిలలు, హంసలు, నెమళ్లు, తుమ్మెదలు మధుర

స్పనములచేత ఆనందింప చేసినవి. అందమైన ఆవుల సమూహము పాలు పెరుగు నేయి మొదలైనవానితో నిన్ను సంతృప్తిపరచినవి.

జంబూరసాల మోచా గోస్తనీమహీ
జంబులు నీకు ఫలంబులిచ్చి
మాలతీ చాంపేయ మల్లికాపాటలీ
మాల్యద్రుమములు సుమంబులిచ్చి
మానితతులసీ దమనఘనస్థౌణీయ
ముఖకుజంబులు పత్రములనొసంగి
చందనద్రుమములు చందనం బొసఁగి ప
తంగికాచ్ఛట మరందంబొసంగి
తావకీనాజ్ఞచేత బృందావనమునఁ
జెందె మోక్షంబు మేమట్టులొందరాదె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 28

తాత్పర్యము : పూడివాడ వేణుగోపాలా! నేరేడు మామిడి అరటి ద్రాక్షవృక్షములు నీకు పండ్లనిచ్చినవి. మాలతి–సంపెంగ–మల్లె–లొద్దుగ మొదలగు పూలచెట్లు పుష్పములనిచ్చినవి. శ్రేష్ఠమైన తులసి–దమనము–మాచిపత్రి మొదలగు పూపొదరిండ్లు నీకు ఆకులనిచ్చినవి. మంచిగంధపు చెట్లు గంధమును, తేనెటీగలు తేనెలనొసంగి ఓ వేణుగోపాలా నిన్ను బృందావనములో నీయాజ్ఞ వహించి సేవించి మోక్షమందినవి. అట్లు మేమేల మోక్షమునందరాదు?

ఆటపాటలలో సహాయులై నీతోడఁ
బసులఁగాచిన గోపబాలకులకు
సర్వంబురోసి నీ సంభోగమహిమచే
హాయిఁజెందిన వల్లవాంగనలకు

నీయధీనమున ననేక మాసంబులు
దేహావనముగన్న రోహిణులకు
నీ విహారమునకుఁ దావులై నిరతంబు
నానందమిడిన పుణ్యాటవులకు

సములుగా రెచ్చుగారు సంయమివరేణ్యు
లైన సురలన్నఁ బెరవారి నరయనేల?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల!

29

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! వ్రేపల్లెలో నీవు బాల్యక్రీడలందుండగా ఆటపాటలలో నీకు సహాయముగా నుండి ఆలమందలను కాచిన గోపబాలకులకు, అన్నింటినీ వదలిపెట్టి నీవే సర్వస్వమని నీతో సంభోగించి హాయిని పొందిన గోపికాసమూహములకు, నీ అధీనమునందుండి ఎన్నో నెలలు దేహములను రక్షించుకొన్న రోహిణులకు, నీవు విహరించుటకు స్థానములై ఎల్లప్పుడు ఆనందమిచ్చిన పుణ్యప్రదములైన అరణ్యములకు, మహర్షులుగాని, దేవతలుగాని సమానులుకారు. అంతకన్న ఎక్కువవారు కారన్నచో నిక పెరవారిని గూర్చి ఏలచెప్పవలె?

వైకుంఠనగర నివాసుండవగు నీ క
రణ్యభూములనెట్లు రక్తికలిగె?
నిత్యముక్తార్చనాన్వితుండవగు నీకు
గోపాలురందెట్లు కూర్మిపొడమెఁ?
ప్రాకృతేతర జంతుపాలకుండగు నీకు
మొదలవులందేరీతి యొదవెఁగోర్కి?
లక్ష్మీవధూమణీలాలితుండగు నీకు
వ్రజభామలందెట్లు వాంఛ తనరె?

సద్భుతంబిదియైన నీ వాదినుండి
స్వాశ్రితాధీనుఁడగుటనైజంబుకాదె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **30**

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీ నివాసము వైకుంఠము. అట్టి నీకు అరణ్యములలో విహరించుట కాసక్తి ఎట్లు కలిగినది? నిత్యవిభూతిలో నిత్యులు ముక్తులచే కూడియుండు నీకు గోపాలకులతో కూడియుండుట కాసక్తి ఎట్లు కలిగినది? ప్రాకృతేతరులైన దేవతాసమూహములకు పాలకుడవైన నీకు ఆవులయందు కోరిక ఎట్లు కలిగినది? లక్ష్మీవధూమణిని లాలించు నీకు గోపభామినులయందు కోరిక యెట్లు పొడచూపినది. ఇది అద్భుతము. ఐనను నీవు మొదటినుండియు ఆశ్రయించిన భక్తులకు సహజముగా అధీనుడవై ప్రవర్తింతువుకదా!

సవ్యసాచిని శకటవ్యూహమునఁజేర్చి
కలశజన్ముని బాణములదెరల్చి
సైన్యంబులో జలాశయము నుత్పాదించి
వాజులనీరు ద్రావంగఁజేసి
ఘూసంబునచ్చోట భాసిల మొలిపించి
లీలతోనందు బాబాలమేపి
సింధుభూమీశు రక్షింపఁగోరెడు చమూ
సంఘంబులకు నిరుత్సాహమొసఁగి

నరునకుజయమ్ము గూర్చిన నాటి తావ
కప్రభావంబు లెక్కింపఁగాఁ దరంబె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **31**

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! శకటవ్యూహమునందు అర్జునుని ద్రోణుని బాణపరంపరల నుండి తప్పించి, సైన్యమధ్యమున నీటికొలను పుట్టించి గుఱ్ఱములకందు నీరు పెట్టి పచ్చగడ్డి నచ్చట మొలిపించి గుఱ్ఱాలనందుమేపి, సింధురాజగు సైంధవుని రక్షింపపూనిన సైన్యములకు దుఃఖమును మిగిల్చి అర్జునకు విజయమును కట్టబెట్టినప్పటి నీ ప్రభావమును లెక్కించుటకు సాధ్యమగునా?

శకటవ్యూహవృత్తాంతము. పద్మవ్యూహమున అభిమన్యుడు అన్యాయముగా చంపబడినాడు. దానికి మూలకారణము సైంధవుడని భావించి, రేపు సాయంతనములోగా సైంధవుని సంహరింతుననియు లేనిచో గాండీవముతోకూడ అగ్నికుండమున ప్రవేశించి మరణింతునని అర్జునుడు ప్రతిజ్ఞ చేసెను. ఆ విషయమును తీసికొనిపోయి చారులు సైంధవునకు చెప్పిరి. ఆతడు భీతుడై సుయోధనుని దగ్గఱకుపోయి రేపు సాయంతనము వఱకెక్కడికినైనను పారిపోవుదునని చెప్పెను. సుయోధనుడాతనిని తీసికొని సర్వసైన్యాధిపతియగు ద్రోణునికడకు కొనిపోయెను. ఆతడు అభయమిచ్చి రెండవనాడు శకట వ్యూహమును పన్నెను.

ఆ వ్యూహము యొక్క చివరనొక శకటముపై బాణముల మధ్య సైంధవు నుంచి యోధులందఱును చుట్టునునిల్చి, అర్జునుని అటకు రాకుండ నిల్వరించుటకు పూనుకొనిరి. శ్రీకృష్ణ సహాయముతో అర్జునుడు రథముపై ద్రోణుని తప్పించుకొని లోనికి జొరబడెను. ఆనాడు గుఱ్ఱములకు క్షణము విశ్రాంతిలేక బడలినవి. శ్రీకృష్ణుని ఆదేశానుసారము చుట్టుగల సైన్యమును చంపి ఒక బాణముతో భూమిని బ్రద్దలుగొట్టి జలధారను ఫల్గునుడు రప్పించెను. చుట్టును అర్జునుడు బాణములతో కట్టగట్టెను. శ్రీకృష్ణుడు గుఱ్ఱములను కొలనిలో నీరు పెట్టెను. అర్జునుడొక బాణముతో కట్టను తెగగొట్టి గడ్డిని మొలిపించెను. గుఱ్ఱములను అందుమేపెను. ఈ విషయమును కవియిందువాచ్య మొనర్చెను.

సైంధవుడున్న చోటు చాలదూరమందుండెను. శ్రీకృష్ణుడు తన చక్రాయుధమును సూర్యమండలమున కడ్డువేసెను. ప్రొద్దు క్రుంకినది. అర్జునుడెట్లు చచ్చుచున్నాడో చూతమని సైంధవుడు తలయెత్తెను. శ్రీకృష్ణ ప్రేరితుడై అర్జునుడాతని తల నరికెను. అందరు అధర్మధర్మమనుచుండ కృష్ణుడు సుదర్శనము తప్పించెను. ఇంకను బారెడు ప్రొద్దున్నది. అందరును ఆశ్చర్యపడిరి. కురుసైన్యము నిరుత్సాహపడెను. అర్జునుని ప్రతిజ్ఞ నెరవేరెను.

ఊసరవెల్లి మహాసార్వభౌముఁడై
　　　　తనరె నీహస్తపద్మంబు సోఁకి
సాలవృక్షములు జేజేలై నుతించెను
　　　　తావక పాదఘాతమునలేచి
దర్వీకరంబు గంధర్వుఁడై పొలుపారెఁ
　　　　దావకాపాంగామృతము వహించి
మృతుఁడైన సౌభద్ర సుతుఁడు సజీవుఁడై
　　　　వెలసె నీ దివ్యవాగ్బలము వలన
నీవుపరమాత్ముఁడనుట కనేకమేల?
చాలవే ఈ ప్రమాణముల్సజ్జనులకు?
వర్ణివిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 32

తాత్పర్యము : ఊసరవెల్లి నీ హస్తపద్మములు సోకి మహాసార్వభౌముడై విరాజిల్లెను. సాలవృక్షములు దేవతలై నీ పాదఘాతములచే పైకిలేచి నుతించినవి. పాము గంధర్వుడై నీ కరుణామృతముసోకి ప్రకాశించెను. మరణించిన అభిమన్యు కుమారుడు నీ దివ్యవాగ్బలముచే జీవించెను. శ్రీ వేణుగోపాలా! నీవు పరమాత్మ వనుటకింతకన్న ప్రమాణములేమి కావలయును? ఈ ప్రమాణములు చాలును కదా!

పూర్వము నృగుడనురాజు కలడు. ఆతడొక ధేనువు నొక బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చెను. అది తిరిగివచ్చి నృగుని ఆలమందలో కలిసెను. తెలియక నృగుడు దానిని మరియొక బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చెను. దానిని దానము పట్టిన యిద్దరును ఆయనను నిలువదీసిరి. నృగుడు ఆయావునకు బదులు వేయి ధేనువులనిత్తుననెను. వారు వినక తగవులాడుకొనుచుండిరి. ఆ నృగమహారాజు దర్శనముకాక నెలలకాలమచ్చటనేయున్న బ్రాహ్మణులువచ్చి విప్రులలో విప్రులకు నీవు పోరు కల్పించితివి గనుక, నీవు ఊసరవెల్లివై కలుగులో నుండుమని శపించిరి. ఆయన నరకమునకు పోయి తొండరూపమున ద్వారకానగరమున నొక బావియందు పడెను. యదుకుమారులు రాళ్ళతో కొట్టినను, అది కదలదయ్యెను. వారు పోయి శ్రీకృష్ణునకు చెప్పిరి. ఆయనవచ్చి చేతితో తాకగనే నృగుమహారజై ఆయనను నుతించి వెడలిపోయెను.

మద్దిచెట్లు (యమళార్జునములు)గానున్న కుబేర పుత్రులగు నలకూబర మణిగ్రీవులు తమ రూపములనంది శ్రీకృష్ణునినుతించిన విషయము ఉలూఖలబంధనమను కథయందు చెప్పితిని.

శ్రీకృష్ణుడు వ్రేపల్లెలోనుండగా నందుడు గోపకులు శ్రీకృష్ణునితోకూడి అంబికావనమందు జరుగు జాతరకుపోయిరి. సరస్వతీనదిలో స్నానాదులు ముగించుకొని ఉమామహేశ్వరులను పూజించి జలముమాత్రము త్రావి నిరాహారులుగా ఉన్నారు. ఒక మహాసర్పము నిద్రించుచున్న నందుని కాటువేసి మ్రింగబోయినది. గోపాలురెన్నివిధాలుగా కొట్టినను అది చావలేదు. వెంటనే కృష్ణుడువచ్చి దానిని పాదాలతో త్రొక్కి ప్రక్కకు లాగివైచెను. ఆ సర్పము తన రూపమును విడిచి ఒక విద్యాధరరాజుగా మారెను. ఆతడు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించి, "దేవా! నేను సుదర్శనుడను విద్యాధరుడను. నేనొకనాడు విమానమునబోవుచు నా సౌందర్య మహిమాతిగర్వముతో అంగిరసాది మహర్షులనపహసించితిని. వారు కోపముతో సర్పమవుకావలసినదని శపించిరి. వారిని శాపాంతమను గ్రహింపుమని వేడుకొనగా మహావిష్ణువు శ్రీకృష్ణరూపముతో నవతరించి

ఈ వనమునకు వచ్చి ఆయన స్పృశించిన హేతువున నీ యధారూపమువచ్చునని వచించిరి. ఈనాడు తమ దయచే నా రూపము వచ్చినదని పూజించి ఆయన తన లోకమునకు వెడలిపోయెను.

భారతయుద్ధానంతరము అశ్వత్థామ దుర్యోధనప్రీతిగా లోకములో పాండవులను వారు లేకుండ చేసెదనని అపాండవమగుగాకయని బ్రహ్మశిరో నామకాస్త్రమును ప్రయోగించెను. అదివచ్చి ఉత్తరగర్భమున వృద్ధిచెందుచున్న అభిమన్యుని బీజమును తాకెను. ఆతడు మరణించి క్రిందపడెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు

"యదిమే బ్రహ్మచర్యంస్యాత్-సత్యంచమయితిష్ఠతి
అవ్యాహతంమమైశ్వర్యం - యది జీవతుబాలకః"

నేనస్ఖలిత బ్రహ్మచారినైనట్లయినచో, నేను సత్యస్వరూపుడనైనచో, నా సంపద అనంతమైనచో ఈ బాలకుడు జీవించుగాకయని శపధమును చేసెను. పిల్లవాడు జీవించెను. అతడే.పరీక్షిత్తు. ఆయననే దేవరాతుడనియునందురు.

భూరిశ్రవునిచేఁ బొలియకుండఁగ సాత్య
కినిఁగూర్మితో బ్రదికించునాడు
సూతపుత్రునిచేత భీతుఁడై లొంగిన
యట్టిమారుతినిఁ గాపాడునాడు
ఘనసింధురాజ నిధన నిమిత్తము చక్ర
మున సూర్యబింబంబు మూయునాడు
సింధుక్షమాపతి శిరముచే నాతని
జనకుఁడీల్గెడు పని సల్పినపుడు
వెలయుతావక మహిమంబుఁదలఁచి తలఁచి
పులకలొందని మూఢుఁడిప్పుడమిఁగలఁడె?

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 33

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! భూరిశ్రవునిచే సాత్యకిచావకుండ ప్రేమతో బ్రతికించినపుడు కర్ణునిచే భయపడి లొంగిపోయిన భీముని కాపాడిననాడు సైంధవుని చంపుటకు చక్రముచే సూర్యబింబమును కప్పివేసినపుడును సైంధవుని తలను దూరముగా పడునట్లుచేసి ఆ శిరస్సుచేతనే ఆతని తండ్రియగు వృద్ధశ్రవుని చంపించినపుడును, వేణుగోపాలా! నీవు ప్రదర్శించిన మహిమలను దర్శించి వానిని స్మరించి శరీరము పులకింపని మూఢమానవుడుండునా?

భూరిశ్రవుడు సోమదత్తుని కుమారుడు. కురుపాండవ సంగ్రామమున ఈతడు దుర్యోధనుని పక్షమున వచ్చెను. ఒకనాటి యుద్ధమునందు సాత్యకి అలసిపోయియుండెను. భూరిశ్రవుడప్పుడే యుద్ధమునకు వచ్చెను. ఇద్దరకు భయంకరముగా పోరాటము జరిగెను. ఇద్దరి రథములు విరిగి గుఱ్ఱములు మరణింపగా ఇరువురును మల్లయుద్ధమునకు తలపడిరి. సాత్యకిని క్రిందపడవైచి ఆతనిని నరకుటకు భూరిశ్రవుడు కత్తినెత్తెను. సవ్యసాచి కృష్ణప్రేరితుడై బాణమును వెనుకగా వేసెను. అదిపైకెత్తిన భూరిశ్రవుని చేయి నరికివేసెను. వెంటనే పైకిలేచి సాత్యకి భూరిశ్రవుని వధించెను.

సూర్యబింబమును సుదర్శనచక్రముచే కప్పిన విషయమును ముందు పద్యమున చెప్పితిని.

సైంధవుని తండ్రి వృద్ధశ్రవుడు. ఆతడు తపోబలముచే సైంధవుని కుమారునిగాబడసెను. ఒకనాడాకాశవాణి సైంధవుడేమఱుపాటున నుండగా శత్రువుచేత చంపబడునని పల్కెను. అది విని వృద్ధక్షత్త్రుడు తన పుత్రుని తలనెవ్వడు నేలమీద పడవేయునో ఆతడు తలపగిలి చచ్చుగాకయని శపించెను. ఆ విషయమును శ్రీకృష్ణుడెరుంగును. కనుక సైంధవుని శిరస్సు నేలపై పడకుండ చేయుమని అర్జునుని హెచ్చరించెను. కొన్నియోజనముల దూరమున తపస్సు

చేయుచున్న వృద్ధశ్రవునిఒడిలో బడునట్లు కొట్టుమనగా అర్జునకెట్లు నిర్వహింప వలయునో అవగతము కాలేదు. పాశుపతమును తలచుకొమ్మని శ్రీకృష్ణుడు తెలుపగా ఆతడట్లే యొనరించెను. ఆ బాణము శిరస్సును కొనిపోయి కనులు మూసికొని దోయిలించి తపస్సు చేయుచున్న వృద్ధశ్రవుని దోయిలిలో వేసెను. అతడేమియో తెలియక గబుక్కున నేలపై పడవైచెను. వెంటనే ఆతని తల పగిలి ఆతడును మరణించెను.

పదివేల శిష్యప్రవరులు సేవింప దు
ర్వాసుండు పొండ వావాసమైన
వనికేఁగి వారిఁగన్గొని బోనమడుగంగ
దుఃఖించి పాండుపుత్రులు శరీర
పతనంబుఁగోర ద్రౌపది పర్ణశాలలో
ధ్యానింప నీవు ప్రత్యక్షమై ము
నికి శిష్యులకు నొక్కనిమిషకాలంబులో
నాహారమిడి తదీయాశఁదీర్చి
పనిచికౌంతేయ భావితాపాయముడుగఁ
జేసి రక్షించితివి గదా! శ్రీనివాస!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 34

తాత్పర్యము : శ్రీనివాసుడవైన వేణుగోపాలా! పదివేలమంది శిష్యులతోకూడి పాండవులరణ్యవాసమున ద్వైతవనముననుండగా దుర్వాసోమహర్షివచ్చి వారిని భోజనము పెట్టుమనియడిగెను. స్నానముచేసి వచ్చెదనని ఆతడుపోగా పాండవులు మరణింపవలయునని తలంచిరి.. అపుడు ద్రౌపది నిన్ను తలంపగా నీవువచ్చి ఒక నిమేషమున మహర్షికి, తచ్ఛిష్యులకు తృప్తిగా నాహారమును పెట్టివారిని తృప్తిపరచి పాండవులను రక్షించితివి.

పాండవులరణ్యావాసము చేయుచుండిరి. ద్వైతవనమునసుండిరి. దుర్యోధనప్రేరితుడై పాండవులను పరీక్షింప పదివేలమంది శిష్యులతో ధర్మరాజు పాండవులు నివసించు పర్ణశాలకు వచ్చెను. తనకు తన శిష్యులకు భోజనము పెట్టుమని కోరెను. సూర్యుడిచ్చిన అక్షయపాత్ర దినమునకొక్క పర్యాయము మాత్రమే పనిచేయును. ఆనాడు ద్రౌపది పాత్రను శుభ్రముచేసిన తదుపరి నాతడు వచ్చెను. స్నానానుష్ఠాదులను కావించుకొని రమ్మని ఆయనను పంపి, ఆతడు తప్పక శపించునను భయముతో విషముష్టికాయలను తిని మరణించుటకు పాండవులు సిద్ధపడిరి. ఇంతలో ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునకు శరణాగతిని చేసెను. క్షణములో శ్రీకృష్ణుడక్కడ ప్రత్యక్షమై "అమ్మా! ద్రౌపదీ! ఆకలితోనున్నాను - ఆహారము పెట్టుము"అని ఆ పాత్రను తెప్పించి దానినంటుకొనియున్న లవము మెతుకు నోటిలోవేసికొని "సంతృప్తోఽస్మి" అనెను. సహదేవుని పిలిచి, దుర్వాసుని, ఆతని శిష్యులను భోజనమునకు తోడ్కొని రమ్మని పంపెను. అప్పటికే వారు భుక్తాయాసముతో నేలపైబడి దొర్లుచు, విషయమంతయు తెలిసి దుర్వాసుడు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించి, పాండవుల నాశీర్వదించిపోయెను.

రాజసూయ మహాధ్వరమునాడు మయసభా
మధ్యంబునందవమానమొసఁగి
రాయబారమునాడు రహినిన్ను భోజనా
ర్థము రమ్మనంగ నధఃకరించి
నడురేయిగాంధారి కడకు రక్షార్థమై
చనుచున్నచో నిరుత్సాహపఱచి
లలిగదాయుద్ధకాలమున భీమునకిట్లు
సేయుమా! యని మహోపాయమును వ
చించి దుర్యోధనుని వధింపించినావు
సజ్జనద్రోహియనెడు రోషమునఁజేసి

వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 35

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! దుర్యోధనుడు సజ్జనులైన పాండవులకు ద్రోహమును చేయుచున్నాడను కోపముతో ధర్మరాజు రాజసూయమును చేయునపుడు దుర్యోధనుని మయసభామధ్యమున అవమానించితివి. పాండవ రాయబారిగా కౌరవసభకు పోయినపుడు అతనియింట భోజనమునకు రానని తిరస్కరించి, అర్ధరాత్రివేళ తనకు రక్షాకవచమును పొందుటకు పోవుచున్న దుర్యోధనుని నిరుత్సాహవంతునిచేసి, భీమునితో గదాయుద్ధమును చేయువేళ నిట్లు చంపవలెనని భీమునకు ఉపాయమును తెలియచేసి, దుర్యోధనుని చంపించితివి.

మయుడు ఒక విచిత్రసభను ధర్మరాజునకిచ్చెను. అదియే మయసభ రాజసూయ యజ్ఞము ముగిసినది. దుర్యోధనుడు మయసభా సుందర దృశ్యములను దర్శింపబోయి, వజ్రకుట్టిమతలంబును కొలనుగా వగచి వస్త్రములు పైకెత్తుకొని, కొలనును సమప్రదేశంబని నీటిలో పడి అవమానముల పాలయ్యెను.

శ్రీకృష్ణుడు పాండవదూతగా కురుసభకు పోయెను. దుర్యోధనుడు కూరల విషయమును చెప్పుచుండగా కృష్ణుడు నీవెంతచెప్పినను నేను నీ యింట భుజింపను. శత్రువులయింట భుజించినచో శరీరమునకు సహజముగా ఏ యుపద్రవము కల్గినను, అది ఆ శత్రువునకపఖ్యాతిగా మారును. నేను నీకు శత్రువునా? అన్నచో పాండవులు నా బహిఃప్రాణములు. వారికి శత్రువువైన నీవు నాకును శత్రువువే అని వెల్లడించి, విదురుని యింటికి భోజనమునకు పోయెను.

కురుక్షేత్ర సంగ్రామము చివరి ఘట్టమునకు వచ్చెను. దుర్యోధనుడు ద్వైపాయన హ్రదమున దాగియుండెను. పాండవుల ఎత్తిపొడుపు మాటలతో అతడు బైటకు వచ్చెను. భీమదుర్యోధనులకు గదా యుద్ధము భీకరముగా

సాగుచుండెను. భీముడు ఎంతెంత దెబ్బలు కొట్టినను, దుర్యోధనుడు చలింపడయ్యెను. భీముడు దిగులువడుచుండెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనుడు జయించెనని ఊరువులు కొట్టుకొనెను. ఆసన్న నెఱింగిన భీముడు, దుర్యోధనుని ఊరువులపైకొట్టి అతనిని పడవైచెను.

గాంధారి తన తపోబలముచే దుర్యోధనుని శరీరమును వజ్రమయము చేయవలయునని తలంచెను. ఆమె అట్లుచేసినచో నాతడు శత్రువుల ఆయుధ ఘాతములచే చావడు. ఒక అమావాస్యనాటి అర్ధరాత్రి సమయమున ఎవ్వరు చూడకుండ దిగంబరుడవై నాకడకు రమ్మని తల్లి ఆదేశించెను. అమావాస్యార్ధ రాత్రమున దుర్యోధనుడు దిగంబరుడై సందులుగొందులవెంట పోవుచుండెను. మాయానాటక సూత్రధారి శ్రీకృష్ణుడు మార్గమధ్యమున నిలిచి, "ఎవరా వచ్చునది" అనెను. దుర్యోధనుడు పరువెత్త శ్రీకృష్ణుడు వెంటబడెను. ఆతనిని పట్టుకొని, "సార్వభౌమా! నీ రూపమును చూచి నేనే జడుసుకొంటిని. ఈ దిగంబరత్వ మేమి?" అని ప్రశ్నింపగా "బావా! మాయమ్మ నన్నిట్లు రమ్మ"న్నది. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అందులకు కృష్ణుడు నవ్వి "బావా! ఆ ముసలిది మతిలేక చెప్పెనేపో! ఇట్లు పోవుటకు సిగ్గులేదా! చిన్నలాగైనను ధరించిపొమ్ము" అనెను. దుర్యోధనుడట్లే చేసెను. తల్లి తన తపశ్శక్తినంతయు చేతిలోనికి తెచ్చుకొని పైనించి ఆతని శరీరమును మంత్రపఠనముతో తడిమెను. క్రింద నుండి పైకి నిమురుచుండ చేతికి లాగు తగిలెను. ఆమె కనుమానమువచ్చి, "దుర్యోధనా! నల్లవాడు ఎదురువచ్చెనా?" అని అడిగెను. ఔనని ఆతడు సమాధానము చెప్పెను. "ఔరా! కృష్ణుడెంతటి మాయావి? నిన్ను వజ్రదేహుని చేసియుందును. ఈ లాగు ఉన్న ప్రదేశమున కొట్టినచో నీవు క్రిందబడుదు"వని చెప్పెను.

శాంతనవద్రోణశారద్వతాది మ
హామహుల్ నిర్విణ్ణులైకనంగఁ
బాండుకుమారు లీగండమేరీతి ను
ల్లంఘింతు మాయని లజ్జఁజెంద

సభవారలిటులోర్వఁ జేనదు నావుండని
విదురుండు దుఃఖభావితుండుగాఁగ
రక్షింప రమ్మో! సరసిజాక్ష! గోవింద!
యనియాజ్ఞసేని త్వ దంఘ్రివనజ
ములకు శరణన్న మాత్రాన వలువలొసఁగి
మానరక్షణ చేయవే? మధువిదార!
వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 36

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! దుర్యోధనాదులు నిండుకొలువులో ద్రౌపది వస్త్రములు విడచుచుండగా భీష్మద్రోణకృపాది మహామహులందఱును నిశ్చేష్టులు కాగా, పంచపాండువులీయవమానము నెట్లు దాటుదమా! యని సిగ్గుతో తలలు వంచగా ఈవిధముగా చేయరాదని దీనినాపుడని విదురుడు సభలోని వారిని ప్రార్థింపగా కృష్ణా! రమ్ము రక్షింపుమని ద్రౌపది శరణువేడగా అక్షయముగా వలువలిచ్చి మానరక్షణచేసితివి.

బకహిడింబాది ఘోరికఠోరదనుజుల
సమరరంగమునందుఁజేంపునాడు
సంధించి యజ్జరాసంధుని బలము హ
రించి యేపున సంహరించునాడు
కీచకాహ్వాయు నుపకీచకావళి ననా
యాసంబుతోడఁ జక్కాడునాడు
పాపిదుశ్శాసను ప్రాణముల్ద్రోలఁగించి
తల్లోహితంబును ద్రావునాడు
వడముడికి నీ కటాక్షంబు వలనఁ గాదె
సర్వకాలంబులందు విజయము కలిగె

వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 37

తాత్పర్యము : బకాసురుడు, హిడింబాసురుడు మొదలైన క్రూరరాక్షసులను చేంపునాడును, జరాసంధుని బలమును పోగొట్టి ఆతనిని చంపునాడును, కీచకుడు ఉపకీచకులను, అనాయాసముగా వధించునాడును, పాపాత్ముడగు దుశ్శాసనుని రొమ్ము పగులగొట్టి చంపి ఆ రక్తమును త్రాగునాడును వేణుగోపాలా! భీమునకు నీ దయవలననే కదా! విజయము కలిగినది.

పాండవులు లక్కయింటిలో మరణించిరని లోకము తలంచెను. వారు బ్రాహ్మణవేషములతో ఏకచక్రపురమున జీవించుచుండిరి. ఏకచక్రపురమున బకాసురుడు ఊరిపైబడి అందినవారి నందినట్లు భక్షించుచుండెను. ఆయూరి పెద్దలు, ప్రతిదినమును, రెండు దున్నపోతులు ఒక బండినిండ అన్నము, ఒక వ్యక్తిని ఆహారముగా పంపుదుమని, ప్రతిదినము గ్రామముపైబడి నాశనము చేయవలదని, ఒక ఒడంబడికను గావించుకొనిరి. ఒకనాడు పాండవులు నివసించుచున్న ఇంటివారి వంతు వచ్చెను. వారి దుఃఖమునకు కొలదిలేదు. విషయము తెలిసి కుంతి తన ద్వితీయపుత్రుని పంపుదునని వారికి చెప్పెను. వారంగీకరింపరైరి. తన చతురవచనలచే వారిని ఒప్పించెను. భీముడు బకునకాహారముగా పోయి ఆతనినే సంహరించి ఏకచక్రపురవాసులను రాక్షస భయమునుండి రక్షించెను.

లక్కయిల్లు తగులబడిపోయిన తరువాత భీముడు తల్లిని, మిగిలిన సోదరులను తన దేహముపైనెక్కించుకొని సొరంగమార్గము నుండి బయటకు చేరెను. అది ఒక అరణ్యప్రదేశము. అక్కడొక రాక్షసుడుండెను. వాని పేరే హిడింబాసురుడు. ఆతని చెల్లెలు హిడింబ. ఆమె భీముని ప్రేమించెను. భీముడు హిడింబాసురుని సంహరించెను. కుంతీ ధర్మరాజుల శాసనముతో భీముడు హిడింబను స్వీకరించెను. వారికి జన్మించినవాడే ఘటోత్కచుడు.

పాండవులు అజ్ఞాతవాసమున నుండిరి. ద్రౌపది సైరంధ్రిగానున్నది. ఆమెను మోహించి కీచకుడు ద్రౌపదిని బాధింపజొచ్చెను. రాత్రివేళ ఒంటిగా నర్తనశాలకు రప్పించి భీముడచట రహస్యముగా నాతనిని వధించెను. ఆతని తమ్ములు నూర్గురు ద్రౌపదిని అన్న శవముపై కట్టుకొని శ్మశానమునకు పోవుచుండగ గంధర్వరూపమున భీముడు వారినందరిని సంహరించెను.

కౌరవసభలో చేసిన ప్రతిజ్ఞ తీర్చుటకు భీముడు దుశ్శాసనుని రొమ్ము చీల్చి ఆ నెత్తురు నాస్వాదించెను.

భగదత్తనామక్షపాచరుండేసిన
వైష్ణవాస్త్రంబుచే వగవకుండఁ
గర్ణుండు దాచిన ఘనశక్తి ఫల్గును
పైఁబ్రయోగింపఁజొప్పడకయుండఁ
గలశసంభవపుత్త్రకరముక్త నారాయ
ణాస్త్రంబుచే భయంబందకుండ
నతిదుష్కరంబౌ జయద్రథవధశాబ్ది
కలనిలో వ్యర్థంబు కాకయుండ
నరుని దయతోడఁగా పాడినావుగాని
తన్నుఁ దానోముకొనుటకు దార్ఢ్యమున్నె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 38

తాత్పర్యము : భగదత్తుడను రాక్షసుడు ప్రయోగించిన వైష్ణవాస్త్రముచే అర్జునుని రక్షించి, దేవేంద్రదత్తమైన విమలా నామకశక్తిని కర్ణుడర్జునునిపై ప్రయోగించుటకు వీలులేని దానినిచేసి, అశ్వత్థామ ప్రయోగించిన నారాయణాస్త్రముచే పాండవులు మరణంబు నొందకుండ కాపాడి, చాల కష్టసాధ్యమగు శకటవ్యూహమున

అర్జునుడు చేసిన ప్రతిజ్ఞను వ్యర్థము కానీయక రక్షించి, ఓ వేణుగోపాలా! దయతో నాతని రక్షించితివి అర్జునుడు తనకు తానుగా రక్షించుకొన గలిగియుండువాడా!

భగదత్తుడు నరకాసురుని కుమారుడు. నరకుడు తాను సంపాదించిన వైష్ణవాస్త్రమును భగదత్తునకిచ్చెను. భారతయుద్ధమున నాతడు దుర్యోధనుని పక్షమున నిల్చెను. ఇతరులెవ్వరికిని సాధ్యముగాని వైష్ణవాస్త్రమును అంకుశమునందమర్చి అర్జునునిపై ప్రయోగించెను. అది విశృంఖలమై వచ్చుచుండ శ్రీకృష్ణుడు దానికడ్డము నిల్చెను. అది ఆయన వక్షస్థలమున పూలదండగా మారెను. అపుడర్జునుడు యుద్ధకార్యము లేమియు చేయనని, ఇట్లు నన్ను పలుచజేసితివని కృష్ణునితో పలికెను. అపుడు కృష్ణుడది తన అస్త్రమనియు త్రిలోకములందు దాని నెదురింప గలవారు లేరనియు అందులకే అడ్డుపడితిననియు చెప్పి నరుని సమాధాన పఱచెను.

కర్ణుని కడనుండి మారువేషమున దేవేంద్రుడు ఆతని సహజ కవచ కుండలములను దానముగా స్వీకరించెను. ప్రతిగా ఒక శక్తినిచ్చి, ఇది ఒక్కసారి మాత్రము నీకు కావలయుననుకొన్న వైరి ఎంతటివాడైనను నీవు ప్రయోగించినచో నాతనిని సంహరించి తిరిగి నాయొద్దకు చేరునని పల్కెను. తనకున్న వైరియు నొక్కడే అని దాని నర్జునునిపై ప్రయోగింప తలంచుచుండెను. ప్రతి దినము యుద్ధమునకు వచ్చువేళ దానిని మఱచివచ్చుచుండెను. ఒకనాడాతడద్దానిని సమరరంగమునకు తెచ్చెను. దానినెఱింగి శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునిపై ఘటోత్కచుని ప్రేరేపించి రణమునకు పంపెను. ఘటోత్కచుని బారినుండి తప్పించుకొన్నచో తరువాత నర్జునుని విషయమును చూడవచ్చునని శక్తిని ఘటోత్కచునిపై ప్రయోగించెను. ఆతడు మరణించెను. కృష్ణుడావిధముగా నర్జునుని కాపాడెను.

అశ్వత్థామ ప్రయోగించిన నారాయణాస్త్రమునకు శరణాగతి చేయుమని చేయించి పాండవులను రక్షించెను.

శకటవ్యూహమున అర్జునుని ఎట్లు రక్షించినదియు ముందు వ్రాసితిని.

లాక్షాగృహముననాయుఃక్షీణమొందక
రక్షితులై ప్రచారంబొనర్చి
వన నివాసాజ్ఞాతవాసంబులొనరించు
సమయంబునందు మోసంబుఁగనక
జాహ్నవీసుతకర్ణ శారద్వతద్రోణ
ముక్తాశుగములచే మ్రొగ్గకుండ
బ్రదికి మహారాజ్యపదవిఁ గాంచి సుఖంబుఁ
బడసిరిగాదె? యప్పాండు సుతులు
వారి కవియెల్ల నీదయావాప్తి చేత
నే కదా! సంభవించెఁబో! నీరజాక్ష!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 39

తాత్పర్యము : ఓ పద్మనేత్రా! పూడివాడ వేణుగోపాలా! దుర్యోధనుడు పాండవులను వధింపవలెనని నిర్మింపజేసిన లక్కయింటిలో చావక, పాండవులు రక్షణపొంది, మరణించిరను ప్రచారము పొందుటయు, అరణ్యాజ్ఞాత వాసకాలమందు ఏవిధమైన బాధలు వంచనములు పొందకుండుటయు, భీష్ముడు – కర్ణుడు – కృపాచార్యుడు– ద్రోణుడు మొదలగు మహాయోధులు ప్రయోగించిన బాణములకు చిక్కకుండ జీవించి మహారాజ్యమును పొంది సుఖాలు పొందిరి. ఇవి నీ దయవలన వారికి సంప్రాప్తించిన శుభములే కదా!

ఆహాహా! సకల లోకారాధ్యుఁడగు నీవు
ములుకోల చలనకోలలు ధరించి
సారథివై రథాశ్వములు ద్రోలుచు నొగ
పైనఁగూర్చుండి యుపరిఁగిరీటి

నాసీనుజేసి తదాజ్ఞను శిరసా వ
హించి చేసితివి నీవెల్లఁబను లి
దేమి వాత్సల్య? మిదెక్కడి సౌశీల్య?
మేటి సౌలభ్య? మిదెట్టి కరుణ?

యనుచు నాశ్చర్యజలధిలో మునిఁగి లేవ
రైరిబుధవర్యులిప్పటికైన దేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 40

తాత్పర్యము : ఆహా! ఓ వేణుగోపాలదేవా! నీవు సమస్తలోకములకు ఆరాధనీయుడవు. అట్టి నీవు భారతరణమున అర్జునునకు సారథివై రథతురంగములను త్రోలుచు, చరణకోల దాల్చి నీవు నొగలమీద కూర్చుండి ఫల్గునుని రథికుని చేసి పైని కూర్చుండపెట్టితివి. ఆతని ఆజ్ఞను తలదాల్చి అతడు చెప్పిన పనులన్నింటిని చేసితివి. ఇదెక్కడి వాత్సల్యము? ఇదెక్కడి సౌశీల్యము? ఇదెక్కడి సౌలభ్యము? ఇదెట్టి కరుణ అని పండితులాశ్చర్య సముద్రములో మునిగి యిప్పటికి పైకిలేవ నేరకయున్నారు.

సారథిస్థానమును శ్రీకృష్ణుడు పూనినపుడర్జునుడాయనతో "స్వామీ! సంకుల సమరములందొకరి మాట మరియొకరికి వినరాదు. నీవిటు రథము పోనిమ్ము – అటుపోనిమ్మని నీకెట్లు చెప్పగలను?" అని అడిగెను. అందులకు కృష్ణుడు "పార్థా! నా తల నీ ఏ పాదమునకందునో, ఆ పాదముతో తన్నుము. అపుడు నేను నీవంకచూచి నీవిడు ఆజ్ఞలను గ్రహించి రథమున నడిపెద"నని తెల్పెను. ఇది ఎట్టి భక్తవాత్సల్యమో? కదా!

మీయాశ్రమంబుచే నా యోరఁ జేరరు
పరిపంథులని యుధిష్ఠిరునితోడ

వైరులఁగూల్చి నీ ప్రాణేశ్వరునిఁగాతుఁ
బూను మోర్వని యాజ్ఞసేనితోడఁ
బాండవుల్ నా బహిఃప్రాణముల్ వారి దూ
తను నేననుచు సుయోధనునితోడఁ
బార్థప్రతిజ్ఞఁ దీర్పకయున్న నా బ్రతు
కిఁక నేటికనుచు దారుకునితోడఁ
బల్కితొక్కొక్కసారి యాపాండుసుత వృ
షాతిశయమొ? ఋణంబో? త్వదమలకృపయొ?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 41

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! పూడివాడనిలయా! లోకపవిత్రశీలా! నేనే నీ పక్షము నవలంబింపగా నీ శత్రువులెవ్వరును నాదరికి రారని ధర్మరాజుతో చెప్పితివి. మీ శత్రువులనందరినీ సంహరించి, నీ ప్రాణేశ్వరుడగు పార్థుని రక్షింతునని ద్రౌపదికి చెప్పితివి. పాండవులు నా బహిఃప్రాణములు వారి దూతగా రాయబారమునకు వచ్చితినని దుర్యోధనునకు చెప్పితివి. నీ రథసారథియగు దారుకుని పిల్చి "దారుకా! రేపు ఒకవేళ అర్జునుని ప్రతిజ్ఞ తీరుట కష్టమైనచో నేనే యుద్ధమొనర్చి సైంధవుని చంపెదను. రేపు నా రణరథమును సిద్ధముగానుంచి, నేను శంఖధ్వని చేయగనే రథముకొని రమ్ము. అర్జునునిచే తన ప్రతిజ్ఞ పూర్తి చేయింపలేకపోయినచో నా బ్రదుకెందుల? కని దారుకునితో పలికితివి. ఇన్ని విధములుగా నీవు భావించుటకు కారణము వారుచేసికొనిన పుణ్యమో? నీవువారికి పూర్వజన్మమున ఋణపడియుంటివో? లేక నీ పరిపూర్ణ కృపాకటాక్షమో? కదా!

కానీను విషయమై గాండీవిధర్మజుల్
కలహింపనా చిక్కుఁదొలఁగఁ ద్రోఁచి

ఫల్గుననకు మహాభయముఁగూర్చిన భీష్ము
పై దూకి తేజోవిభవముఁ దూల్చి
చీఁకురా జబ్భీమసేనుఁ జంపఁదలంప
గా నశ్మసారవిగ్రహమొసంగి
బహురోషమున శపింపఁగఁబూను గాంధారి
శాపంబు వ్యర్థమౌ సరణి మెలపి

పాండవులఁ గాచికుంతికపారమోద
మొసఁగినాడవు దేవతావిసరవంద్య!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 42

తాత్పర్యము : దేవతాసమూహములచే వందింపబడునో వేణుగోపాలా! కర్ణుని విషయమై ధర్మరాజార్జునులకు కలిగిన విభేదమును బాధను పోగొట్టి-భీష్ముని జయింపలేక భయమునంధు అర్జునుకొఱకు, భీష్ముని తేజః పరాక్రమవైభవమును పోగొట్టి-అంధరాజగు ధృతరాష్ట్రుడు భీముని వధింపబూనుకొనగా ఇనుప భీముని ముందుకు త్రోచి భీముని రక్షించి, మహాక్రోధముతో శపింపబూనుకొన్న గాంధారి తపఃఫలమును వ్యర్థమొనర్చి పాండవులను కాపాడి కుంతి కఖండ ఆనందమును కలిగించితివి.

కురుక్షేత్ర సంగ్రామము జరుగుచున్నది. ఒకనాడు కర్ణుడు ధర్మరాజు నోడించి తాను, అర్జునుని తప్ప మిగిలిన నలువురను చంపనని తల్లియగు కుంతికి వరమిచ్చిన కారణమున, ధర్మజుని పరాభవించి విడిచిపెట్టెను. ధర్మరాజు మిక్కిలి విచారముతో వెడలిపోయి తన గుడారమును చేరి విలపించుచుండెను. దీనిని దర్శించిన అర్జునుడీవిషయము శ్రీకృష్ణునకు చెప్పి వెళ్ళి ధర్మరాజు ననునయించివత్తమని, ఆయన గుడారమునకేగెను. కర్ణుడు తనకు గావించిన అవమానమును గమనించి అర్జునుడు ఆతనిని సంహరించివచ్చియుండునని

క్రమించి, వారికి ఎదురువెళ్ళి "అర్జునా! త్రిలోక విజయధనుర్ధారివను బిరుదు నీకే చెల్లును. అంతటి మహావీరుని ఈ స్వల్పకాలమున ఏవిధముగా చంపగలిగితివి? నీవలన నా మనస్తాపము తీరినది. మనశ్శల్యమూడిన"దని ధర్మరాజు అనేక విధముల తమ్ముని స్తోత్రము చేసెను.

అర్జునుడు సిగ్గుతో "అన్నా! ఇంకా ఆతని చంపలే"దని సమాధానమును చెప్పెను. ధర్మరాజునకు కోపము పట్టనంతగా కలిగెను "నిన్ను నమ్మి యుద్ధమునకు వచ్చితిని. నీవలన ఏమియు జరుగదు. నేను-నీవు-భీముడు నకులసహదేవులు ఎప్పుడో కర్ణునిచే ఓటమిగాంచితిమి. మనతోనున్న కారణమున ఈ కృష్ణుడును కర్ణునకు ఓడినవాడయ్యెను. నీకు చేతగానిచో ఈ గాండీవమును శ్రీకృష్ణునకిమ్ము. మనమడవులకు పోద"మనెను.

వెంటనే అర్జునుడు ఖడ్గమును దూసెను. "అర్జునా! ఇది శత్రు సమక్షము కాదు. కత్తి నేలదూసితివి?" శ్రీకృష్ణుడు అని ప్రశ్నించెను. నా గాండీవమును పరులకిమ్మని అన్న వ్యక్తి ఎంతటివాడైనను, ఆతనిని సంహరింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసితిని. ఇప్పుడీ ధర్మనందనుని సంహరింతు"నని అన్నపైకి దూకెను. ఆతనిని వారించి శ్రీకృష్ణుడు "మీ అన్నగారిని దూషించినచో ఆయనను వధించిన స్థితి కలుగును. ఇది ధర్మశాస్త్రవచనము. ఆతనిని నిందింపు"మనెను.

వెంటనే అర్జునుడు ధర్మరాజుతో "నీవలన కదా! ద్రౌపది నిండుసభలో అంత పరాభవము చెందినది. అసలు ఏవురకు భార్యఐన ఈమెను పణము పెట్టుటకధికారమెక్కడిది? నీ వలన కదా! పాండవులిన్ని బాధలు పడుచున్నది" అని తిట్టినతిట్టు తిట్టకుండ జాముసేపు తిట్టెను.

మీ అన్నను నీవు వందసారులు వధించినట్లైనది. ఇక చాలింపుమని శ్రీకృష్ణుడనెను. వెంటనే అర్జునుడు మరల కత్తిని దూసెను. మరల ఇదే? మని ప్రశ్నింపగా అర్జునుడు కన్నీరు కార్చుచు, "ధర్మస్వరూపుడైన మా అన్నగారిని

నెప్పుడును పల్లెత్తుమాట అనలేదు. ఇన్ని తిట్టి నేనెట్లు జీవింతును? ఇదే ఈ ఖడ్గముతో తల నరుకుకొని ఆత్మహత్య చేసికొందు"ననెను.

శ్రీకృష్ణుడు "అర్జునా! తిక్క కుదిరినది. ఈ రోకలి నాతలకు చుట్టుమన్నట్లున్నది నీ తెలివి. నిన్ను నీవు ప్రశంసించుకొమ్ము. అది ఆత్మహత్యా సదృశము" అని చెప్పెను.

"ఈ పాండవులను రక్షించుచున్నది నేను కదా! పరులు ఛేదింపజాలని మత్స్యయంత్రమును ఛేదించితిని. అర్ధరాత్రమున అంగారపర్ణుని జయించితిని. ఉత్తరగోగ్రహణమున ఒక్కడనే కౌరవసేనలన్నింటిని జయించితిని. లయకాల రుద్రుని జయించినది నేనుకాదా?" అని పొగడుకొని బావా! సరిపోయినదా! అని అడిగెను.

చాలు పార్థా చాలు. పదిమారులాత్మహత్య చేసికొంటివి. అని ఊరడించి, యిద్దరిని కలిపి వారి వారి మనఃక్లేశములను పోగొట్టి వారిని పూర్వస్థితికి శ్రీకృష్ణుడుకొని వచ్చెను.

భీష్ముడు పాండవసేనలనన్నింటిని పరిమార్చుచుండెను. ఆతని ముందుకు పోవుటకర్జునకు కూడ సాధ్యముకాకుండెను. అపుడర్జునుడు కూడ చాలడని ఎంచి, "నేడు భీష్ముని చంపుదు–నిన్నుగాతు"నని చక్రాయుధమును చేత ధరించి పైనున్న వస్త్రముజారగా కడుపులోనున్న బ్రహ్మాండభాండములు కదలగా, భూమి క్రక్కదలగా శ్రీకృష్ణుడు క్రిందకు దూకెను. "రా! రమ్ము ఈ క్షణము కొఱకే ఎదురు చూచుచుంటిని నన్ను చంపకున్నచో ఒట్టుపెట్టెద"నని భీష్ముడనెను. "బావా! ఆయుధము పట్టనంటివి. నాకపకీర్తి కల్గింతువా? నీవు భీష్మునిపైకేగినచో నన్ను చంపినట్లే అని ఒట్టిడెను. ఆవిధముగా భీష్ముని శక్తిని హరించెను.

కురుక్షేత్ర సంగ్రామము ముగిసినది. కౌరవులందఱు మరణించిరి. పాండవులుపోయి ధృతరాష్ట్రగాంధారులను పరామర్శించుచుండిరి. తన పుత్రులలో అధిక సంఖ్యాకులను చంపినది భీముడే కాన ఆతనిని చంపవలెనను

దుర్బుద్ధి ధృతరాష్ట్రుని మనస్సున కలదు. అది తెలిసిన శ్రీకృష్ణుడంతకుముందే భీముని విగ్రహమంత ఇనుపభీముని చెక్కించియుండెను. ధృతరాష్ట్రుడు ప్రేమతో భీముని పిలువగా ఆతని కడకేగుచున్న భీముని వెనుకకు లాగి, ఆ యినుపభీముని ముందునకు నెట్టెను. ధృతరాష్ట్రుడు కోపముతో ఆ ఇనుపభీముని కౌగిలించుకొని, నవరంధ్రములనుండి రక్తము కారునట్లు బలముగా నలిపి పిండిపిండి చేసి, "నీచుడా! నా కొడుకులనందరినీ చంపి నీవు సుఖముగా జీవింతుననుకొంటివా? చావు?" అని పలికెను. శ్రీకృష్ణుని సంజ్ఞతో ధృతరాష్ట్రునితో భీముడు "పెదతండ్రీ! నేను సుఖముగా జీవించియుంటిని నీవు పిండిచేసినది ఇనుపవిగ్రహమును మాత్రమే" అని పలికెను. ధృతరాష్ట్రుడు వెలవెలబోయెను.

గాంధారి పతివ్రత. శాపానుగ్రహసమర్థ. ఆమె క్రోధముతో భీముడున్న వైపునకు తిరిగెను. శ్రీకృష్ణుడాతనిని వెనుకకు నెట్టి తానామె ఎదుటికేగెను. ఆమె క్రోధమునకు శ్రీకృష్ణుని పాదకమలములు కమిలెను. "ఆగు అత్తా! కోపింపకుము" అని ఆయన పలికెను. ఆమె క్రోధము పట్టజాలక "కృష్ణా! ఇదియంతయు నీవలననే జరిగినది. కొలదికాలమున యాదవ వంశము నాశనమగుగాక" అని శపించెను. కృష్ణుడు వెంటనే "అత్తా! కక్కిన అన్నమే తింటివి. మహర్షులీశాపమునెప్పుడో యిచ్చిరి. దీనివలన నీ తపశ్శక్తియే సన్నగిల్లినది" అనెను. ఈవిధముగా ఏనాటికైనను పాండవుల శపించునని గాంధారి తపశ్శక్తిని హరింపజేసెను.

కంసునీవు వధింపగావాని మామమౌ
మాగధుండెన్నియో మార్లువచ్చి
కనలి నీతోడ మార్కొనఁగఁదఁదీయ సై
న్యముల మాత్రమె చంపియతనిఁగూల్పఁ
గోరక మడియింపఁగోరిపట్టిన సీరి
వారించి మగధభూవరునిఁగొన్ని

దినములు భూమిపై నునిచి భీముని మేలు
గోరి మాగధుని డీకొన్ననాడు
సాయమై భీమునిచే జరాసంధుఁజావఁ
జేసితివనేక రాజుల చెఱలు మాన్పి
వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస! 43
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల!

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు మధురానగరమున మామయగు కంసుని చంపితివి. అతని మామ మగధదేశాధీశుడైన జరాసంధుడు అనేక సైన్యములతో వచ్చి దండయాత్ర చేసెను. నీవు సైన్యములనన్నింటిని నాశనము చేసి, ఆతనిని చంపక విడిచితివి. ఆతనిని చంపవలెనని బలరాముడూహింప ఆయనను వారించి కొన్నిరోజులు వానిని రక్షించి, తరువాత రాజసూయ యాగసమయమున భీమునితో ఆతనిని చంపించితివి. ఆతని చెఱలోనున్న ఎందఱో రాజులను విడిపించితివి.

కంసుడు ధనుర్యాగము చూచుట కొఱకు బలరామకృష్ణులను తీసికొని రమ్మని అక్రూరుని వ్రేపల్లెకు పంపెను. ఆతడు తోడ్కొని వచ్చెను. అపుడు కంసుడు వారిని చంపుటకెన్నో ప్రయత్నములు చేసెను. చివఱకు శ్రీకృష్ణునిచేతిలో కంసుడు మరణించెను. మగధదేశాధీశ్వరుడైన జరాసంధుడు కంసుని మామ. ఆతనికి తొలినుండియు శ్రీకృష్ణునియందు వైరము. ఆతడు కంసుని సంహరించుటచే అది అత్యధికమైనది.

ఆతడు అత్యధికమైన సేనను తీసికొని మధురపై దండయాత్రకు వచ్చెను. శ్రీకృష్ణబలరాములాతని సైన్యములను మూలముట్టుగ సంహరించిరి. బలరాముడు జరాసంధుని చంపబూనెను. శ్రీకృష్ణుడన్నను వారించి "ఆతనిని వధింపవలదు. మనము భూభారనివారణార్థమవతరించితిమి. దేశము నలుమూలల తిరిగి దుర్మార్గులను వెదకి సంహరించుట కష్టము. వీనిని

వదలినచో ఇట్టి దుర్మార్గులను కూర్చుకొని మాటిమాటికి యుద్ధమునకు వచ్చును. మనము సేనలను చంపి, ఈతనిని విడిచిపుచ్చినచో మరల ఇట్టివారిని తెచ్చును" అని చెప్పి అంగీకరింపచేసెను.

మొత్తము మీద జరాసంధుడు 18మారులు మధురపై దండెత్తి వచ్చెను. మనము లేనివేళ వీడు మధురపైబడి స్త్రీ బాలవృద్ధులను బాధించునని, సముద్రుని వేడి సముద్రమునందు కొంతభూమిని పొంది, విశ్వకర్మచే నందొక పట్టణమును నిర్మింపజేసెను. మధురానగరవాసులను ఆ ద్వారకానగరమునకు చేర్చెను.

బకాసురుడు – కీచకుడు – జరాసంధుడు – భీముడు – దుర్యోధనుడు ఒక ముహూర్తమున జన్మించిరట. అందులో తొలుత ఎవ్వనిచేతిలో ఒకడు మరణించునో మిగిలిన ముువ్వురును ఆతని చేతిలోనే మరణింతురట. తొలుత భీమునిచేతిలో బకాసురుడు చచ్చెను. కనుక జరాసంధుడు భీమునిచే చచ్చునుగాని మిగిలినవారిచే చావడు. జరాసంధుడు వేలమంది వీరులను బంధించి తీసికొనిపోయి చెఱసాలలో బంధించి రోజుకొక్క వీరుని భైరవునకు బలియిచ్చి భైరవపూజ చేయుచుండెను.

బృహద్రధుడు పుత్రులు లేక చండకౌశికునాశ్రయించెను. ఆతడొకపండు నభిమంత్రించి ఆతనికిచ్చెను. ఆ పండును రెండు భాగములు చేసి బృహద్రుధుడు తన యిద్దరు భార్యలకిచ్చెను. ఇద్దరకు శరీరములో సగము సగము భాగము పుట్టెను. వారాభాగములను బయటపారవేసిరి. జరయను రాక్షసి ఆ రెండు భాగములను కలుపగా పిల్లవాడేడ్చెను. జరసంధించుటచే ఆతడే జరాసంధుడయ్యెను. రాజసూయయాగావసరమున కృష్ణుడు భీమార్జునులు బ్రాహ్మణవేషములతో దొడ్డిదారినుండి ఆతని అంతఃపురమున ప్రవేశించిరి. వారు బ్రాహ్మణులని తలంచి వారికి మధుపర్కములిచ్చి పూజింపబోగా వారు తిరస్కరించి తాము క్షత్రియులమని యుద్ధదానము కొఱకు వచ్చితిమనిరి. జరాసంధుడు భీముని కోరికొనెను. వారిరువురకు పదునాల్గుదినములు మల్లయుద్ధము జరిగెను.

భీముడెన్ని పర్యాయములాతని శరీరమును చీల్చివైచినను అవి మర
కలియచుండెను. శ్రీకృష్ణుడొక ఈనెచీల్చి అటుదిటు ఇటుదటు పడవేసెను
భీముడు జరాసంధుని శరీరమునట్లే పడవేయనతడు మరణించెను. అతః
చెఱలోని వీరులనందరిని కృష్ణుడు విడిపించెను.

దేవకీవసుదేవదేవకాదుల చెఱల్
దొలఁగించితివి కంసుఁద్రుంగఁజేసి
బలునాళ్లనేక భూపతులుగాంచిన బంది
గములువాపితి మాగధునినిగెడపి
మనుమఁడౌననిరుద్ధుఁడెనసినబంది స
డలఁజేసితివి బాణుడాసిగెలిచి
యిరుదచ్చికేల బిత్తరులువొందిన బంధ
నము వాపితివిగదా! నరకుఁగూల్చి
బంధముక్తియు సంసారబంధముక్తిఁ
జలుపనీకుఁగా కన్యుల కలవియగునె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 44

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! కంసుని చంపి దేవకీవసుదేవులను కారాగారము నుండి విడిపించితివి. ఎందరో రాజులను భైరవునకు బలియిచ్చిన జరాసంధుని వధించి అతని చెఱసాలలోనున్న రాజులను విడిపించితివి. నీ మనుమడైన అనిరుద్ధుని బాణుడు కారాగారబద్ధునిజేయగా ఆతని గర్వమడచి అనిరుద్ధుని విడిపించితివి. నరకుని సంహరించి ఆతని చెఱలో గ్రమగ్గుచున్న పదియారు వేలమంది స్త్రీలకు బంధవిమోచనమాచరించితివి. భౌతికముగా చెఱనుండి విడిపించుటయు, భవవిముక్తి కల్గించుటయు నీకు కాక అన్యులకు అలవికావు కదా!

కంసజరాసంధుల విషయము ముందు చెప్పబడినది. బాణాసురుడు బలి చక్రవర్తి కుమారుడు. శోణపురమీతని రాజధాని. ఆతడు శివునారాధించి వేయి చేతులను పొందెను. తన రక్షణకు శివుని తన వాకిట కాపలా ఉంచుకొనెను. అతని బాహువులతీట తీరుటకు శంకరునే యుద్ధమున కాహ్వానించెను. నీ రథముటెక్కెము ఎప్పుడు విరిగి నేలకూలునో? అపుడు నీ బాహువుల తీట తీర్చువాడు రాగలడని శంకరుడు తెల్పెను.

బాణుని కుమార్తె ఉషాకన్య- ఒకనాటి రాత్రి కలలో అనిరుద్ధుడువచ్చి ఆమెతో కలిసెను. ఆ విషయమామె చిత్రరేఖకు చెప్పెను. ఆమె మూడు లోకములందలి రాజులను, రాకుమారులను, చిత్రములుగా వ్రాసి ఉషకు చూపెను. అనిరుద్ధునిచూపి ఆతడే రాత్రి తన కలలో కలిసినవాడని ఉష చెప్పెను. చిత్రరేఖ రాక్షసమాయతో ద్వారకలో నిద్రించుచున్న అనిరుద్ధుని తెచ్చి ఉషతో కలిపెను.

ఆతడెక్కడకు పోయినది తెలియక ద్వారకలో అందరును గందరగోళ పడుచుండ నారదుడు వచ్చి ఆతడున్న చోటు చెప్పెను. ఈలోగా ఉషాకన్య గర్భవతియైనది. ఆ సంగతి తెలిసి బాణాసురుడు యుద్ధమున అనిరుద్ధునోడించి కారాగృహమున బంధించెను. ఇంతలో బాణుని రథకేతనము విరిగిపడెను.

శ్రీకృష్ణుడు బలరామునితో గరుత్మంతునిమీద బాణాసురునిపైకి యుద్ధమునకు వచ్చెను. కుమారస్వామి బలరామునితో శివుడు శ్రీకృష్ణునితో తలపడి పోరి ఓడిపోయిరి. శివుడు శివజ్వరమును ప్రయోగింపగా విష్ణువు వైష్ణవజ్వరముతో దానిని జయించెను. శ్రీకృష్ణుడు బాణాసురుని 996 చేతులను నరికివేసెను. శివుడర్థింపగా మిగిలిన నాలుగు చేతులను విడిచిపెట్టెను. బాణాసురుడు అనిరుద్ధుని తన కుమార్తెతోపాటు తీసికొనివచ్చి శ్రీకృష్ణునకు సమర్పించెను. శ్రీకృష్ణ బలరాములు వారితో ద్వారకకేగిరి.

యమతుల్యుఁడగు కాలయవనుండు మధురపై
దండెత్తి నీవు బాలుండవని తృ
ణీకరింపఁగ నవ్వి నీవు నావెంట రమ్మని
పర్వుపెట్టఁగ నిన్నుఁబట్టహీన
వేగుడగుట నిన్నువెనఁబట్టజాలక
ఒక కొండగుహఁజొచ్చియూరకందు
నిద్రించురాజుఁదన్నిన ముచుకుందు
కంటిమంటలఁగాలె క్ష్మావరుండు
వెఱఁగుపడుచుండ నీవు వేవేగఁదోఁచి
ముక్తినొసఁగూర్చితివి కష్టములుదొలంచి
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 45

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా!. యమునితో సమానుడగు కాలయవనుడు మధురపై దండెత్తివచ్చి నిన్ను బాలునిగా తృణీకరించెను. నీవునన్ను పట్టుకొనుమని ముందు పరువెత్తుచుండ ఆతడు నిన్ను పట్టజాలకపోయెను. నీవొక గుహలోదూరి అదృశ్యుడవైతివి. కాలయవనుడు ప్రవేశించి అచట నిద్రించు ముచుకుందుని నీవని భ్రమించి ఒక్కతన్ను తన్నెను. ఆతడు లేచి కోపముతో చూడగా కాలయవనుడు భగ్గునమాడిపోయెను. ముచుకుందు డాశ్చర్యమును పొందుచుండగా నీవు ప్రత్యక్షమై మోక్షము నొసంగితివి.

ముచుకుందుడనురాజు దేవతలకు సహాయముగా వెళ్ళెను. విజయమును సాధించెను. లోకమున అప్పుడు మూడు తరములు గడచిపోయినవి. దేవతలేమి కావలయునో కోరుకొమ్మనగా మోక్షమునొసంగుమనియాతడు కోరెను. అది తమవలన కాదనియు విష్ణువు కృష్ణావతారమునెత్తి భూమికివచ్చినపుడు మోక్షము నొసంగునని తెల్పిరి. అంతదనుక గాఢనిద్రాపరవశుడై యుండునట్లును,

ఎవడైన లేపినచో, ఆ లేపినవాడాయన కంటిమంటలతో భస్మమగునట్లును వరంబొసంగిరి.

కృష్ణావతారకాలమున శ్రీకృష్ణుడు నారదుని పిలిచి, దుర్మార్గుడు, ముచుకుందుని నిద్రనుండి లేపకల్గిన వధార్హుని చూడవలసినదని కోరెను. కాలయవనుడను చక్రవర్తిమదించి కన్నుమిన్నుల కానకుండెను. ఆతని కడకుపోయి నారదుడు "కాలయవనా! నీవు దిక్కులనన్నింటిని జయించితివి. శ్రీకృష్ణుని జయింపలేక ఊరకుంటివా? లేక భయపడుచుంటివా?" అని అడిగెను. మరునాడే కాలయవనుడు మధురపై దండెత్తెను.

శ్రీకృష్ణుడాతనితో నిదివఱకిద్దఱము ఎన్నో యుద్ధములలో పాల్గొంటిమి. ఈ రోజు క్రొత్తయుద్ధము చేయుదము. నేను కాలినడకన పరువెత్తుదును. నీవు గుఱ్ఱముపైవచ్చి నన్ను పట్టుకొనుము. పట్టుకొన్నచో నీవు జయించినట్లే అనెను.

కృష్ణుడు పరువెత్తుచు చేతికి దొరికినట్లే దొరికి దొరకకు పోవుచుండెను. కాలయవనుడు వెంబడించెను. కృష్ణుడు పరువెత్తి ఒక కొండహాలోదూరి మాయమ్యెను. కాలయవనుడటకుపోయి నిద్రించుచున్న ముచుకుందుని చూచి, శ్రీకృష్ణుడే మాయపన్ని పరుండెనని తలంచి ఒక్క తన్ను తన్నెను. ఆ ముచుకుందుడదరిపడి లేచి కాలయవనుని చూచెను. ఆతడు భగ్గున మాడి మసియయ్యెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు ముచుకుందునకు ప్రత్యక్షమై మోక్షము నొసంగెను.

ఒకలేమ తలదువ్వి – యొకచానజేడయల్లి
యొకచెల్వతోఁబకాపకహసించి
యొక్కతెహారముల్ చిక్కుదీసి, యొకర్తు
చాచులపయి నఖక్షతములుంచి
యొక్కర్తతో మదనోద్యోగమొనరించి
మరియొక్క గరితసేమంబులరసి

గుసగుసలాడి యొక సతిభావమునించి
వేఱుచెల్వకు నోటివిడియమిచ్చి
మోదమొనగూర్చుపని దేవమునికి నేక
కాలమునఁ జూపితటవేనవేలయిండ్ల
వర్తితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 46

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నారదమహామునికి "పదియారువేల నూట ఎనిమిదిమంది భార్యలలో ఎప్పుడెవ్వరియింటిలో శ్రీకృష్ణుడుండునో?" అని సందేహము కలిగినది. అతడదృశ్యరూపుడై ఒక్కొక్కయింటిలో ప్రవేశించెను. ఒక యింటిలో ఒక భార్యకు తలదువ్వుచుంటివి. ఒక భార్య జేడ అల్లుచుంటివి. ఒక భార్యతో పరిహాసముగా నవ్వుచుంటివి. ఒక భార్యమెడలోని హారములు చిక్కుదీయు చుంటివి. ఒక భార్య స్తనములపై గోటిగుర్తులుంచుచుంటివి. ఒక భార్యతో మదనక్రీడలో నుంటివి. ఒక భార్యయోగక్షేమమలారయుచుంటివి. ఒక సతితో గుసగుసలాడి ఆనందింపచేయుచుంటివి. ఒక భార్యకు సగము నమిలిన తాంబూలమిచ్చుచుంటివి. ఈవిధముగా ఒకే సమయమున భార్యలతో ఆనందించు విషయము నారదమహర్షికి తెలియజేసితివి.

భీష్మరాట్పుత్రి పంపించిన ధారుణీ
సురునితోఁగుండిన పురముఁజేరి
గురుతరప్రీతి సపరివారుఁడైవచ్చు
జనపతిచేత పూజనములంది
మూఁగిన రాజసముదయ మధ్యమునందుఁ
దోతెంచు పెండ్లికూఁతుబరికించి
చేంకలక్రింద హస్తములుంచి లలినెత్తు
కొనితెచ్చిరథమునందొనర నిలిపి

పాంచజన్యధ్వనులచేఁ బ్రపంచమెల్ల
నించిన భవత్ప్రతాపమెన్నికఁదలంతు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 47

తాత్పర్యము : కుండినపురమేలు భీష్మకమహారాజు కుమార్తె రుక్మిణీదేవి. ఆమె అన్న రుక్మి ఆమెను శిశుపాలునికిచ్చి పెండ్లిసేయనిశ్చయించెను. ఆమె శ్రీకృష్ణుని ప్రేమించి అగ్నిద్యోతనుడను బ్రాహ్మణునితో శ్రీకృష్ణునకు సందేశమును పంపెను. ఓ వేణుగోపాలా! భీష్మకమహారాజు కుమార్తెయగు రుక్మిణీదేవి అగ్నిద్యోతనుడను బ్రాహ్మణునితో సందేశమంపగా నీవు కుండినపురమునకు వచ్చి, సపరివారుడై ఎదురువచ్చిన భీష్మకుడొనరించు పూజలు గ్రహించి, గౌరీపూజను ముగించుకొని వచ్చుచున్న రుక్మిణిని రాజలోకమంతయు గుమిగూడి చూచుచుండగా నామె చేంకలక్రింద చేతులువైచి ఎత్తుకొనివచ్చి రథముమీద నుంచి ప్రపంచమెల్ల నిండునట్లు పాంచజన్యధ్వని కావించిన నీప్రతాపమును గొప్పగా తలంచెదను.

సుప్రసిద్ధంబైన నీ ప్రభావముబుద్ధి
నరయఁజాలక భీష్మకాత్మజుండు
వాదంబులాడుచువచ్చి నిన్నాజికిఁ
బిలువంగనేగుచో భీష్మపుత్రి
వగచుచుండగఁనామె వారించి రుక్మిపై
దుమికి గడ్డమును మీసములు దలయు
తీచ్చువఁడంగ గొరిగి గాయములువెట్టి
బహుదూరమునకేఁగ బాఱఁద్రోలి
పరులఁజంపించి ద్వారకాపురివిదర్భ
రాజసుతఁబెండ్లియాడవే రక్తిమీఱ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 48

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! లోకములన్నింటియందును ప్రసిద్ధమైన నీ మాహాత్మ్యము నెఱుగక, భీష్మకుని పెద్దకొడుకు రుక్మిణియన్న రుక్మియనువాడు నీవు రుక్మిణీదేవిని తీసికొనివచ్చుచుండగా నిన్ను దూషించుచు నీవెనుకనే వచ్చి నిన్ను రణమునకాహ్వానించెను. నీవాతనిని చంపబోగా రుక్మిణి బాధ చెందెను. అపుడు నీవామెను బుజ్జగించి రుక్మిని పట్టుకొని చక్రాయుధముతో అతని శిరస్సు మీసములు గడ్డము బొత్తైలు బొత్తైలుగాగొరిగి, అక్కడక్కడగాటులు పెట్టి అతనిని పారద్రోలితివి. శత్రుసేనలనన్నింటినీ బలరామాదులచే చంపించి ద్వారకా నగరమున అనురక్తితో రుక్మిణీదేవిని పెండ్లాడితివి.

సత్రాజిదధిపుఁడసత్యాపవాదంబు
నీపైనమోపగానిందనోర్వఁ
జోలకగుహఁజొచ్చి జాంబవంతునితోడ
సంగరంబొనరించి భంగపెట్టి
నయ్యెలుంగులరాయఁడడలిరత్నంబును
సుతయై పెరుగు జాంబవతినొసంగఁ
గైకొని యమ్మానికము కర్తకిచ్చి భూ
పతికూఁతురగు సత్యభామనీయ

జాంబవతిసత్యభామాదిసతులుదచ్చి
జాయలౌనఁగూడి కొలిచిరి సారసాక్ష!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 49

తాత్పర్యము : సత్రాజిత్తుసూర్యునారాధించి శమంతకరత్నమును పొందెను. అది ప్రతిదివము నెనిమిది బారువుల బంగారము నీనును. అది రాజుకడ నున్న ప్రయోజనమని శ్రీకృష్ణుడు దానిని రాజునకిమ్మనెను. అతడు నిరాకరించెను. అతని తమ్ముడు ప్రసేనజిత్తు దానిని ధరించి వేటకుపోగా

అతనిని చంపి ఒక సింహము రత్నమును నోటకఱచుకొనిపోవుచుండ జాంబవంతుడు దానిని చంపి మణిని గైకొని కూతురగు జాంబవతికిచ్చెను.

ఓ వేణుగోపాలా! సత్రాజిత్తు నీవే శ్యమంతకరత్నమునపహరించితివి. అను అబద్ధపుటపవాదు వేయగా నీవు పోయి గుహలోనున్న జాంబవంతునితో రణమొనరించి ఆతనిని జయించి ఆతడిచ్చిన ఆతని కూతురు జాంబవతిని భార్యగాగొని రత్నమును తెచ్చి సత్రాజిత్తునకిచ్చితివి. ఆతడు సిగ్గుచెంది తనకుమార్తెయగు సత్యభామను నీకిచ్చి వివాహము చేసెను. ఆవిధముగా ఎనిమిదిమంది భార్యలను పొందితివి. (కథ 3వ పద్యవాఖ్యానమును చూడుడు).

నరకునిఁగూల్చి యప్పురమందుఁగారాగృ
హస్థలైయున్న కన్యాలలామ
ముల విడిపింపనమ్ముదితలందఱు నిన్ను
మోహించి విడలేక మూఁగియున్న
నక్కన్నియలఁదెచ్చి యాత్మపురమునఁ బ
దారువేల పురోహితాళిఁగూడి
యొక్కొక్కలేమ కొక్కొక్క కృష్ణుండవై
పదియారువేలముగుదలకొక్క
కాలమునఁగట్టి నావఁట తాళులట్టి
దేమి చిత్రమొ? బ్రహ్మాదులెఱుఁగలేరు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 50

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు యుద్ధమున నరకాసురుని చంపితివి. ఆతని చెఱసాలలలో పదియారువేలమంది కన్యలు క్రమగ్గుచుండ వారిని విడిపించితివి. వారందఱును నిన్నే మోహించి విడువనేరకపోయిరి. వారిని తీసికొనివచ్చి ద్వారకానగరమున పదియారువేల వేరువేరు గృహములందు,

పదియారువేలమంది పురోహితులు వివాహములు సలుపుచుండ, ఒక్కొక్క కన్యకు ఒక్క కృష్ణుడవై ఒకే ముహూర్తమున పదియారువేలమంది కన్యలకు మాంగల్యములు కట్టితివి. నీ మహామాయను బ్రహ్మాదులుకూడ తెలియనేరరు కదా!

లక్షలకొలంది వల్లవకామినులతో మ
దనకేళిగావించి తనియఁజేసి
స్ఖలితేంద్రియుండవు కావైతివటమీఁద
దచ్చియిల్లాండ్ర మోదమునఁజేర్చు
కానిషోడశ సహస్రకోమలాంగుల స్వీక
రించి యెల్లపుడు భోగించి పుత్ర
చయములఁగాంచి యస్ఖలితవర్ణితఖ్యాతిఁ
బడసినాఁడవు పరబ్రహ్మమగుట

దీనిచేఁదెల్లమయ్యె సుజ్ఞానులకు దు
రాత్ములకుఁ గాదుగాని మహానుభావ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 51

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా బృందావనమున నీవు పిననాడు లక్షలమంది గోపికలతో సంయోగమొనరించి వారికి సంతృప్తి కూర్చితివి. అస్ఖలిత బ్రహ్మచారి వైతివి. ఆ తరువాత ఎనిమిదిమంది భార్యలతో సుఖించితివి. తరువాత పదియారువేలమంది భార్యలను భోగించి సంతృప్తిపరచియు అస్ఖలిత బ్రహ్మచారివను ప్రఖ్యాతినందితివి. సుజ్ఞానులందఱకు నీవు పరబ్రహ్మమవని యీ సంఘటనచే తెలియవచ్చినది. దుర్మార్గులకర్ధముకాదు.

ఇచ్చట జీవేశ్వరసంయోగమేకాని తుచ్ఛమగు కాముకక్రీడగా భావింపరాదు.

నీ కుమారకు లెందఱోకాని వారి కు
పాధ్యాయులై శాస్త్రపాఠములను
గూర్మిఁజెప్పెడువారు కోటిత్రయంబు పై
నెనుబదిరెండువేలనఁగవింటి
నక్కుమారులకు జాయామణులెందఱో?
దాసదాసీజనోత్కరమదెంతొ?
భవనంబులెన్నియో? పాడిమొదవులెన్నొ?
ధనధాన్యముఖపదార్థంబులెన్ని
కలిగియుండెనొ? వారినెక్కరణిఁబ్రోవఁ
జాలితివొ? వింతకాదె! దయాలవాల!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 52

తాత్పర్యము : దయకు స్థానమవైన శ్రీ వేణుగోపాలా! నీ కుమారులెందరో యెఱుగను. కాని వారికి చదువు చెప్పునుపాధ్యాయులసంఖ్య మూడు కోట్ల ఎనుబదిరెండువేలమందియని వింటిని. మరి నీ కుమారుల భార్యలసంఖ్య ఎంతయెూ? వారి దాసదాసీజనసమూహమెంతో? వారు నివసించు గృహసౌధములసంఖ్య యెంతో? వారికి ఎన్ని పాడియావులున్నవో! వారి ధనధన్యాది పదార్ధ పరిమాణమెంతగానున్నదో? వారినేవిధముగా రక్షించితివో. ఇది వింతయగు విషయముకదా!

వేలకొలంది జాయాలలామంబుల
నన్యోన్య కలహంబులందకుండఁ
గోట్లసంఖ్యాకులై కొనసాగు పుత్రపౌ
త్రులకే కొఱంతయుఁ గలుగకుండఁ

బుత్రపౌత్రులకుఁ గళత్రంబులైయుండు
తరుణీమణులు బాధఁబొరయకుండఁ
గాంతాపురుషులు భోగస్థానభోగ్య వ
స్తువులు లేవనిలోన నవయకుండ

సాఁకితివి విష్టపత్రయసర్గభరణ
సంహృతికిఁగారణుఁడవై పొసంగుకతన
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 53

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! పదియారువేలసంఖ్యకుపైగానున్న నీ భార్యలకు పరస్పరము కలహములు కలుగకుండ కోట్లసంఖ్యలోనున్న పుత్రులకు మనుమలకు ఏ మాత్రము లోపము జరుగకుండ, కొడుకులకు మనుమలకుగల భార్యలకు ఏవిధమగు బాధలు సోకకుండ, స్త్రీ పురుషులు సుఖింపదగిన వస్తువులివియున్నవి యివిలేవను బాధలేకుండ వారినందఱను సాకితివి.. మూడులోకములను సృష్టించి పోషించి సంహరించువాడవగుటచే నీకీకార్యము సాధ్యమైనది.

సరిలేని లావణ్య సౌకుమార్యములతో
జలజాప్తునెనయు తేజస్సుతోడఁ
బార్వణచంద్రబింబనిభాననముతోడ
రక్కానుదివ్యసౌరభముతోడఁ
గందర్పకోటిసంకాశరూపముతోడ
దెసలెల్లమలయుపేరసముతోడ
గంధసింధురతుల్యగమనవైభమువతో
సాముద్రికోక్తలక్ష్మములతోడఁ

జెలఁగు నిను మధురాపుర స్త్రీ జనములు
కాంచి మోహాబ్ధిఁదేలిరిగాదె! కృష్ణ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 54

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! సాటిలేని లావణ్యసౌకుమార్యములతో సూర్యుని తిరస్కరించు తేజస్సుతో, పరిపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబసమానమగు ముఖముతో వ్యాపించు దివ్యవాసనలతో, కోటి మన్మధసమానమగు సుందరరూపముతో దిక్కులందు వ్యాపించిన గొప్పకీర్తితో, మదించిన మత్తగజము నడకలవంటి నడకలవైభవముతో సాముద్రికశాస్త్రమునందు చెప్పబడిన గుర్తులతో నతిశయించు నిన్ను మధురాపురస్త్రీలు చూచి మోహసముద్రమునందు మునిగిరి కదా!

నాదెసఁజూడు మోనలినాక్ష! యనియొక్క
నీరేజగంధి పన్నీరుసిలికి
నిలునిల్వుమిట నింద్రనీలాంగ! యనివేఱు
రమణిలతాంతహారములొసంగి
భాషింపుమీ! ముద్దుపలుకులనని యొక్క
తెలిగంటి గంబురా పలుకులొసఁగఁ
గైకొనుమీ! గోపికాజార! యని యొక్క
కనకాంగి భవ్యచందనమొసంగి

తలఁపులోఁ గౌఁగిలించి ముద్దులిడి నిన్నుఁ
బూజఁజేసిరి మధురలోఁ బూవుఁబోండ్లు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 55

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు మధురకేగినపుడందలి పూవుబోండ్లలో ఒక పద్మగంధి నీవంకజూచి ఓ పద్మాక్షా! నావంక చూడుమని పన్నీరు చిలికెను.

ఓ ఇంద్రనీలమణివర్ణదేహా! నిలువుమని మఱియొక రమణీలలామ నీకు పూలహారములిచ్చినది. ఒక తెల్లని కన్నులుగలయామె ఒక్కసారి ముద్దులొలుకు పలుకులు పలుకుమని కర్పూరపు పలుకులిచ్చినది. ఇంకొక కనకాంగి "ఓ గోపికాజారా! ఇదిగో! తీసికొనవలసినదని మంచి గంధమిచ్చెను. నిన్ను వారు మనస్సులలో కౌగిలించుకొని ముద్దులుపెట్టి మానసపూజలు చేసిరి.

గతయుగంబున దైత్యకాంతశూర్పణఖని
న్మోహించి నిధువనంబునకు జీరి
యదిపూర్తిగాక నీయందె మానసముంచి
చేచ్చేయా మధురలో జననమొంది
పొట్టిదైయుండియుఁ బూర్వవాసనల సు
గంధం బొసంగి నీ కరుణచేత
భవ్యసౌందర్యలాభముగాంచి నీతోడ
సంభోగమొనరించి సాధ్వియయ్యె

ననుచువింటిఁద్రివక్రాహ్వయమువహించె
నంగనామణియామెగదయ్య! కృష్ణ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 56

తాత్పర్యము : కృష్ణా! వేణుగోపాలా! పూర్వావతారమగు రామావతారమున రాక్షసస్త్రీయగు శూర్పణఖ నిన్ను మోహించి నీతో సంయోగసుఖమును పొందుటకాహ్వానించినది. కాని ఆమె కోరిక తీరలేదు. మరణించువేళ ఆ విషయమునే మనస్సున స్మరించుచు మరణించి తరువాత నీవు కృష్ణావతారమెత్తిన వేళ మధురానగరమున జన్మించినది. చాల పొట్టిది కుబ్జయయ్యు పూర్వజన్మ వాసనలచే నీవు బలరామునితో మధురకు వచ్చినపుడు నీకు సుగంధ లేపనము లిచ్చినది. ఆ కారణముగా నీవపురూప సౌందర్యమొసంగగా నిన్నే కోరి

యీ జన్మలో తన కోరికను తీర్చుకొన్నదని వింటిని. ఆమె శరీరము మూడు వంకరలు తిరిగియుండుటచే త్రివక్రయను నామమును పొంది నీ దయతో మహా సౌందర్యవతియైనది.

మన్నేలరా! తింటివన్న నవ్వుచుఁబరీ
క్షార్థంబుగా యశోదాబ్జముఖికిఁ
గాళిందిలో నవగాహంబుగావించు
నప్పుడక్రూరనామాశ్రితునకు
గాంధారులకు దుఃఖకరముగా గాంగేయ
నారదకణ్వాదిసూరితతికి
ఆయోధనారంభమందు సందేహ ని
మగ్నుఁడౌ పాండవమధ్యమునకు
విశ్వరూపంబుఁజూపితీ విశ్వలోక
భరణహరణంబులకు నేనె ప్రభుఁడననుచు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 57

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! బలరాముడువచ్చి యశోదతో "అమ్మా! కృష్ణుడు మన్ను తినె"నని చెప్పగా పరీక్షించుటకై యశోద నోరు తెరువుమనగా ఆ నోటిలో ఆమెకు విశ్వరూపమును ప్రదర్శించితివి. నిన్ను-బలరాముని మధురకు తీసికొనిపోవు అక్రూరుడు యమునానదిలో జలకమాడబోగా ఆయన కాశ్చర్యము కలుగునట్లు ఆ ప్రవాహమందు విశ్వరూపమును చూపితివి. గాంధారేయులకు బాధ కలుగునట్టు పాండవదూతవై రాయబారమునకు వచ్చినపుడు కౌరవసభలో భీష్మద్రోణ నారదకణ్వాదిమౌనులకు విశ్వరూపమును ప్రదర్శించితివి. కురుక్షేత్ర యుద్ధమునకు ముందు సందియమందుచున్న అర్జునునకు విశ్వరూపమును

చూపితివి. ఈ లోకమునకు సృష్టికర్తను, పోషకుడను వినాశకుడను నేనే నేనే ప్రభువునని తెల్పుటకే కదా!

చెట్టతో నిన్ను దూషించినట్టియుదంకు
సైరించినావగ్రజన్ముఁడనుచు
దుర్వాసుఁడొనరించు దుష్టకృత్యంబులు
మన్నించినావు కర్మందియనుచు
అక్రూరకృతనితాంతాపరాధంబును
గణుతింపవైతి భక్తవరుఁడంచుఁ
బారిజాతవ్యాజపాకారికృతమహా
దోషమోర్చితి వాశ్రితుఁడగుననుచు
మామకాపరాధములట్లు మాయఁజేసి
తలఁపులీడేర్పుమయ్యా! రాధాహృదీశ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 58

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ వేణుగోపాలా! చెట్టదనముతో నిన్ను దూషించిన ఉదంకుడు బ్రాహ్మణుడని సహించితివి. దుర్వాసుడు నిత్యకర్మరుడని ఆతడు చేసిన దుష్టకార్యములను మన్నించితివి. అక్రూరుడు భక్తుడని ఆతడొనరించిన అపరాధములను క్షమించితివి. పారిజాతవృక్షమును పెకలించుచుండగా నీపై తిరుగబడినయింద్రుడాశ్రితుడని ఓర్చుకొంటివి. అట్లే నేను చేసిన అపరాధముల నన్నింటిని పోగొట్టి నా కోరికలు తీర్చుమయ్యా! ఓ రాధామనోహరా!

భారతయుద్ధానంతరము శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకానగరమునకు పోవుచుండెను. మార్గమధ్యమున ఉదంకముని ఆశ్రమముండెను. శ్రీకృష్ణుడచటకు పోయెను. ముని అర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి శ్రీకృష్ణుని ఉచితాసనసీనునొనరించి, "కృష్ణా! కురుక్షేత్ర సమరము ఐన పిదప యిప్పుడేనా వచ్చుట? అని ప్రశ్నించెను. శ్రీకృష్ణుడొనని

సమాధానము చెప్పెను. వెంటనే అతడు కన్ను లెఱ్ఱజేసి, 'అన్నదమ్ములు కొట్టుకొనుచుండ నొక పక్షమునజేరి, మరియొకరిని నాశనము చేసివచ్చితివా! నీకిదే శాపమిత్తుననెను. శ్రీకృష్ణుడు నవ్వి "మునీశ్వరా! ఇంకను నీ తపస్సు పరిపక్వముకాలేదు. నీ శాపములు నన్నేమియు చేయజాలవు. చూడుమని లోకరక్షణ ప్రశస్తమైన దక్షిణకరము నాయన ముఖమునందుంచెను. వానికి శ్రీకృష్ణతత్త్వమవగతమైనది. క్షమింపుమని వేడి శ్రీకృష్ణస్వామివలన కొన్ని వరములను పొందెను.

శ్రీకృష్ణుని పరీక్షింపవలయునని ఒకనాడు దుర్వాసుడు శ్రీకృష్ణుని యింటికి వచ్చెను. తనకు భోజనము పెట్టుమని యడిగెను. వండినదంతయు తనకే పెట్టుమని కోరెను. పాయసము తెమ్మనెను. దానిని శ్రీకృష్ణుని శిరస్సున రుక్మిణీదేవి శరీరమున పూసెను. దానిని తన శరీరమున పూయుమని ఆజ్ఞాపించెను. శ్రీకృష్ణుడట్లే చేసెను. అపుడు రుక్మిణీదేవిని రథమునకు, గుఱ్ఱముస్థానమునకట్టి రథమును లాగుమనెను. ఐనను రుక్మిణీకృష్ణులాతని యందు కోపించలేదు. అందులకు మెచ్చుకొని వారికి వరములిచ్చి కృష్ణునితో "నీవు పాయసమును నా శరీరమునదంతయును పూసితివిగాని, అరికాళ్ళయందు పూయలేదు. కావున నీకు అరికాళ్ళయందే ప్రాణభయముండు"నని తెల్పి వెడలిపోయెను.

అక్రూరుడు కృష్ణభక్తుడు. సత్రాజిత్తు సత్యభామను (కుమార్తె) శతధన్వునకిచ్చి పెండ్లిచేయుదునని మాటయిచ్చెను. మాటతప్పి ఆమెను శ్రీకృష్ణునికిచ్చి వివాహముచేసెను. ఈ దోషమును సహింపవలదని, సత్రాజిత్తును చంపుమని అక్రూరుడే శతధన్వుని ప్రేరేపించెను. ఆతడు సత్రాజిత్తును చంపెను. శ్రీకృష్ణుడు శతధన్వుని చంపబోయెను. ఆతడు అక్రూరుని శరణుకోరెను. అక్రూరుడు శ్రీకృష్ణునకు భయపడి ఆతనిని విడచి దూరముగా పారిపోయెను. కృష్ణుడు శతధన్వుని సంహరించి, అక్రూరుని క్షమించెను.

నారదుడు శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీ మందిరమున నుండగా నచటికివచ్చి పారిజాతమను దేవప్రసూనమును శ్రీకృష్ణునకు సూడిద యిచ్చెను. సత్యభామకు కోపమువచ్చినది. పారిజాతవృక్షమునే పెకలించుకొనివచ్చి నీ పెరటిలో నాటెదనని బాసచేసి శ్రీకృష్ణుడు ఆమె అలుకను మాన్పెను.

నరకుని సంహరించుటకు శ్రీకృష్ణుడు సత్యాద్వితీయుడై ప్రాగ్జ్యోతిషముపై దండెత్తెను. అతనిని సంహరించెను. పూర్వము నరకుడు దేవమాతయగు అదితి కుండలములను బలవంతముగా లాగుకొనెను. ఆ కుండలములను మరల అదితికిచ్చుటకై శ్రీకృష్ణుడు సత్యాసతితో అమరావతికేగెను. వానిని ఆమెకు సమర్పించెను. తిరిగి ద్వారకకు వచ్చునపుడు నందనోద్యానమునగల పారిజాత వృక్షమును పెకలించి గరుడనిస్కంధముననుంచెను. శ్రీకృష్ణుని పరాక్రమ మెఱింగియు, ఆతడు చేసిన మేళ్ళను విస్మరించి, దేవేంద్రుడాయనను మార్కొనెను. కృష్ణుడు సున్నితముగా, దేవతలకు బుద్ధిచెప్పి హాని కల్గింపక, పారిజాతమును ద్వారకకు కొనిపోయెను.

పాతాళమునకేగి బలికి మోదముఁగూర్చి
దేవకీపుత్త్రులఁదెచ్చినావు
యమలోకమునకేగి జముని శాసించి దే
శిక కుమారునిఁ దండ్రిఁ జేర్చినావు
వాసుదేవవ్యూహవాసులౌ బాలుర
దెచ్చివైదికున కందించినావు
ప్రభవించి మృతుఁడౌ సుభద్రాసుతాత్మజు
డాసి సజీవునిఁజేసినావు

ఇట్టి దుష్కరకార్యంబులెన్నియైనఁ
జేసినన్నిప్పుడేల రక్షింపలేవు?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 59

Scanned with CamScanner

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడనిలయా! వేణుగోపాలా! నీవు పాతాళలోకమునకు పోయి బలిచక్రవర్తికానందమును కల్గించి మరణించిన దేవకీపుత్రులను తీసికొని వచ్చితివి. యమలోకమునకుపోయి, ఆతనిని శాసించి గురువగు సాందీపని కుమారునితెచ్చి తండ్రి కర్పించితివి. వాసుదేవవ్యూహములోనున్న బ్రాహ్మణ పుత్రులను తీసికొనివచ్చి వైదిక బ్రాహ్మణునకిచ్చితివి. అశ్వత్థామ అస్త్రముచే మరణించిన సుభద్రాత్మజుని జీవింపచేసితివి. ఇట్టి అసాధ్యములను సుసాధ్యములు చేసిన నీవు నన్నిపుడేల రక్షింపవు?

దేవకీదేవికి జనించిన అష్టమగర్భసంజాతుడు తనను హరించునను అకాశవాణి వాక్కులను విని, దేవకీవసుదేవులను కారాగృహమున బంధించి, వారికి కల్గిన ఆరుగురు కుమారులను కంసుడు సంహరించెను. కంసవధా నంతరము తల్లిదండ్రుల కోరికమేరకు బలరామకృష్ణులు సుతలమునకు పోయిరి. అచ్చట బలిచక్రవర్తి వీరినెంతగనో పూజించెను. ఆ మరణించినవారు మరీచి పుత్రులు. బ్రహ్మదేవుడు తన కుమార్తెయగు సరస్వతితో క్రీడించుచుండుటను చూచి నవ్విరి. మీ రసురయోనిని పుట్టుడని బ్రహ్మ వారిన శపించెను. వారు హిరణ్యకశిపునకు పుత్రులుగా జనించిరి. తదుపరి జన్మలో కాలనేమి పుత్రులైరి. యోగమాయ వారిని తెచ్చి దేవకీగర్భమున ప్రవేశింపజేసెను. వారినే కంసుడు సంహరించెను. బలరామకృష్ణులు బలిచక్రవర్తి యొసంగినవారిని తీసికొనివచ్చి తల్లిదండ్రులకు చూపెను. వారు తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి ఆకాశమున కేగిరి.

బలరామకృష్ణులు సాందీపనికడ విద్యలభ్యసించిరి. ఎప్పుడో సముద్ర స్నానమున మరణించిన తనపుత్రుని బ్రతికించి తెచ్చి గురుదక్షిణ యిమ్మని ఆతడు వారిని కోరెను. బలరామకృష్ణులు సముద్రము కడకేగిర. సముద్రుడు వచ్చి తనలోనున్న పంచజనుడను రాక్షసుడా బాలుని మ్రింగెనని చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుడు సముద్రముచొచ్చి పంచజనుని చంపెను. వానిపొట్టలో లభించిన శంఖమును గ్రహించినకారణముగా దానికి పాంచజన్యమని పేరు. అక్కడ

నుండి యమలోకమునకేగిరి. యముడు భక్తితో వారిని ఆహ్వానించి సాందీప
కుమారునిచ్చి పంపగా వారాబాలుని గురువునకర్పించిరి.

ఒకానొక వైదికబ్రాహ్మణునకు పుట్టిన కుమారుడు పుట్టినట్లు మరణించు చుండెను. ఈసారియైనను తన కుమారుని రక్షించుకొనవలెనని తన భార్య నవమ గర్భముననుండ శ్రీకృష్ణుని అర్థించుటకై ఆ బ్రాహ్మణుడు వచ్చెను. కృష్ణుడు పవిత్రక్రతువుననున్న కారణమున అర్జునుడు తాను రక్షింతునని బ్రాహ్మణుని వెంటబోయెను. చుట్టును చీమకూడ దూరనంతగా బాణములచే నాతడు బ్రాహ్మణ గృహము చుట్టును కుడ్యమునేర్పాటు చేసెను. బ్రాహ్మణి ప్రసవించుటయు బాలుడు మరణించుటయునేక కాలమున జరిగెను. ఆ తదుపరి అర్జునునితో కలిసి శ్రీకృష్ణుడు తన రథముపై సమస్తలోకములు దాటి, అంధకారబంధురమగు మార్గముల ప్రయాణించి, వాసుదేవవ్యూహముననున్న వైదిక బ్రాహ్మణపుత్రులను గ్రహించితీసికొనివచ్చి ఆతనికి సమర్పించెను.

అశ్వత్థామ అపాండవమగుగాకయని ప్రయోగించిన బాణఘాతమున ఉత్తరాగర్భముననున్న పరీక్షిత్తు (అభిమన్యుని సంతానము) చచ్చిక్రిందపడెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆ మృతపిండమును బ్రతికించెను.

కలశాబ్ధిసంభవగరళంబు హరుఁడాహ
రించకమును పారగించినావు
పూతనాస్తనములఁబూసినక్ష్వేళంబు
స్తన్యంబుతోఁబాటు త్రాగినావు
కాళియోరగదంష్ట్ర కలితవిషంబు శ
రీరంబు సోక భరించినావు
గోపాలకులఁబ్రోవ గోకులంబునఁ బుట్టు
ఘోరదావాగ్నినిఁ గ్రోలినావు

కానియావంతకష్టంబుఁ గాంచవైతి
వన్నిటంగలశక్తి నీదగుటవలన
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 60

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! దేవదానవులు పాలసంద్రమును చిలుకగా భయకంర కాలకూటము పుట్టినది. దానిని శివుడారగించెను. ఆతడారగించుటకు ముందే నీవందలి విషపదార్థమును త్రాగినావు. పూతన నిన్ను చంపుటకు చన్నులందు విషమును పూసికొనిరాగా. ఆ విషముతోపాటు ఆమె ప్రాణములను కూడ పీల్చినావు. యమునానదిలో కాళియునిచే కరువబడియు ఆ విషమునెల్ల భరించినావు. గోపాలకులను రక్షించుటకు భీకరమైన దావాగ్నిని మ్రింగినావు. ఇన్ని చేసినను నీకు ఆవగింజంత కష్టము కలుగలేదు. అన్నింటియందున్న శక్తి నీదేకదా!

గోకులముననుండగా నొకనాడు వనమునందు పెనుకారుచిచ్చు వ్యాపించెను. గోపాలకులందఱును భీతిచెందిరి. వారిని కనులు మూసికొనుమని శ్రీకృష్ణుడు ఆ కారుచిచ్చున కభిముఖముగా పోయి దానిని మ్రింగివేసెను.

మొలయందుఁ బరిధానమును జెక్కగట్టి మ
ధ్యమునందు నుత్తరీయము బిగించి
శక్రోపలాభకచమ్ములు ముడివైచి
గళమున హారపంక్తులు గదించి
నింగితో నొరసెడు నీపవృక్షంబెక్కి
తపనతనూజాహ్రదమునదూఁకి
కాళియోరగఫణాగ్రములపై నాట్యంబుఁ
గావించిపట్టి తద్గర్వమడఁచి

ఫణిని వెడలించి యానది బాగుఁజేసి
భూతములఁ బ్రోచినట్టి నీ ఖ్యాతినెంతు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 61

తాత్పర్యము : యమునానదియందొక మడుగు కలదు. అందు కాళియుడను భయంకర సర్పరాజు, తన భార్యాసంతానముతో నివసించుచుండెను. ఆ మడువు నీళ్ళన్నియు విషతుల్యమయ్యెను. గోపబాలకులు, గోవులు ఆ నీటిబారి పడుచుండగా వానిని రక్షింపదలచి, ఓ వేణుగోపాలా! కటిప్రదేశమునందు వస్త్రమును బిగించి, నడికట్టువేసికొని, ఇంద్రనీలమణులతో సమానమగు కాంతిగల వెంట్రుకలను బిగించికట్టి ఆకాశముతో నొరుసుకొను, కడిమిచెట్టు పైకెక్కి సూర్యపుత్రికయగు యమునానదీహ్రదమునదూకి, కాళియుని పడగలపై నాట్యమొనర్చి వాని గర్వమును పోగొట్టి ఆ పామునచ్చటనుండి వెళ్ళగొట్టిన నీకీర్తిని తలంచెదను.

సాల్వుండు వన్నినిసౌభకాఖ్యవిమాన
రాజంబు నీచేత రహినశించె
వాసవప్రేరిత పాషాణమయవర్ష
ధారలు సుమవృష్టిధారలయ్యె
బాణాసురార్థమై భర్గుండు పనిచిన
శైవజ్వరము నిన్ను శరణుఁజొచ్చె
గోవత్సగోపార్భకులకై నెఱపధాతృ
మాయాప్రయోగంబుమచ్చమాసె
సర్వమోహద మాయావిశారదుండ
వైన నీయందు సాగునే? యన్యమాయ

Scanned with CamScanner

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **62**

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! సాల్వుడను రాజుపన్నిన సౌభకమను విమాన రాజము నీచే నశింపచేయబడినది. దేవేంద్రునిచే ప్రేరేపింపబడిన రాళ్లవాన గోపాలకులకు పుష్పవృష్టియైనది. బాణాసురుని రక్షింప శివుడు పంపిన శివజ్వరము నిన్ను శరణువేడినది. గోవులను గోపాలకులను దాచిన బ్రహ్మదేవుని మాయమచ్చు మాసినది. అన్నింటికి మోహమిచ్చు మాయావిశారదుడవైన నీయందితరమాయలు సాగునా?

సాళ్వుడు శిశుపాలుని తమ్ముడు. శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని సంహరించుటను సహింపకాతడు శివునిగూర్చి ఘోరతపంబొనరించెను. శివుడు ప్రత్యక్షముకాగా కామగమనముగలది, గంధర్వాదులకు సాధ్యముగాని విమానము నిమ్మని ప్రార్ధించెను. శివుడు మయునిచే అట్టి విమానమును తయారుచేయించి యిచ్చెను. శ్రీకృష్ణుడులేని సమయమున సాళ్వుడు సౌభకమను పేరుగల తన విమానముతో ద్వారకపై దండెత్తెను. ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాదులాతని నెదుర్కొనిరి. ఒక దశలో సాళ్వుడు సౌభకముపై మూర్ఛనందెను. ప్రద్యుమ్నుడాతనిని వధింపబోగా నారదుడువచ్చి ఆతనిని శ్రీకృష్ణుడే వధింపవలెనని చెప్పెను. ప్రద్యుమ్నుడాతని విడిచిపుచ్చెను. వాని దండయాత్రావిషయము తెలిసి శ్రీకృష్ణుడు వచ్చెను. సాల్వుడు మాయావసుదేవునిచేసి ఆతనిని శ్రీకృష్ణుని సముఖమునందే చంపెను. దానిని సత్యముగా భ్రమించి శ్రీకృష్ణుడు దుఃఖించి, విషయమెఱింగి, చక్రాయుధముతో నాతనిని సంహరించెను.

నందాదులు ప్రతి సంవత్సరము ఇంద్రోత్సవమును జరిపి వర్షాధిపతియగు నాతని పూజించుచుండిరి. శ్రీకృష్ణుడు దానిని వారించి గోవర్ధనపర్వతము వలననే గోవులు పచ్చికమేసి హాయిగానున్నవని, దానిని పూజింతుమని చెప్పెను. ఆ సంవత్సరము గోవర్ధనపూజ నిర్వర్తించిరి. ఇంద్రునకు కోపము వచ్చెను.

భయంకరమైన రాళ్ళవాన కురియించెను. గోగోపీగోపాలకులను రక్షించుటకు శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనమును పెకలించి, చిటికెనవ్రేలిపై నిలిపి, దానిక్రింద గోగోపీ గోపాలురను నిరుపద్రవముగా కాపాడెను. ఇరువదియొక్క రోజులు రాలవాన కురిసినను, గోపాలురు చలింపకుండుట తెలిసి శ్రీకృష్ణుడు శ్రీ మహావిష్ణువుగా గ్రహించి, రాలవానను విరమింపజేసి, వచ్చి శ్రీకృష్ణుని అనేకరీతుల స్తోత్రముచేసి తన తప్పును క్షమింపుమని వేడుకొని తదాజ్ఞ వెడలిపోయెను.

బాణాసురుని కుమార్తె ఉష. ఆమెకొకనాడు తనను అనిరుద్ధుడు కలసినట్లు కలవచ్చెను. తన చెలికత్తెయగు చిత్రలేఖ రాక్షసమాయతో ఆతనిని తీసికొనివచ్చి ఉషకు సన్నిహితమొనర్చెను. బాణుడు శివునిగూర్చి తపస్సుచేసి ఆయననే తన కోటకు కాపలా ఉంచుకొనెను. అనిరుద్ధుని బంధించి బాణాసురుడు కారాగారబద్ధునిచేసెను. నారదునివలన విషయమెఱింగి శ్రీకృష్ణబలరామాదులు యుద్ధమునకు వచ్చిరి. బాణుని పక్షమున శివకుమార స్వాములు కృష్ణబలరాములనెదిర్చిరి. అపుడు శివుడు శివజ్వరమును వదలెను. అది వచ్చి బలరాముని ఆక్రమించెను. తనను కౌగలించుకొమ్మని శ్రీకృష్ణుడు చెప్ప బలరాముడట్లే చేసెను. అపుడు శివజ్వరము కృష్ణుని శరణువేడెను.

శ్రీకృష్ణుని వైభవంబును శైశవక్రీడావిలాసంబు సహింపక ఆయనను సామాన్య గోపబాలకునిగా తలంచి, బ్రహ్మ ఆయన స్నేహితులగు గోపకులను వారి గోవులను ఒక గుహయందు దాచెను. దీనినెఱింగి శ్రీకృష్ణుడు, ఆ గోప బాలకుల ఆ గోవు రూపములను తానే బొంది ఆయా యిండ్లకు పోవుచుండెను. సంవత్సరకాలమైనది. బ్రహ్మ ఆశ్చర్యమునంది శ్రీకృష్ణుడు విష్ణువని యెఱింగి తాను దాచిన గో–గోపాలకుల విడిచి శ్రీకృష్ణుని దర్శించి మన్నింపుమని వేడుకొని, ఎన్నోరీతుల స్తోత్రములుచేసి వెడలిపోయెను.

మున్నుశ్రుతాయుధుండెన్ని నీపైవేయు
గద పుష్పమాలయై గళముసోఁకె

దంతవక్త్రుండు రుషాస్వాంతుండై పై నేయు
రోపఘాతములు వీచోపులయ్యె
మగధనాయక శాతమార్గణపాతముల్
మార్గణులట్లునమ్రతవహించె
భగదత్తకరముక్త వైష్ణవాస్త్రంబుము
క్తాహారమై భుజాంతరమునెనసె
వైరివర్గప్రయుక్త దుర్వారశరము
లెల్ల సేవకులట్లాశ్రయించె నిన్ను
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 63

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! శ్రుతాయుధుడు వరుణదత్తమైన శక్తిగదను నీ మీద ప్రయోగింపగా అది పూలమాలయై నీ గళము నలంకరించినది. దంతవక్త్రుడు కోపమానసుడై నీపైని కుప్పించిన బాణఘాతములు నీకు వింజామరములైనవి. జరాసంధుడు నీపై ప్రయోగించిన బాణములు యాచకులుగా నీ ముందు చేతులు చాచి వినయముతో వంగినవి. భగదత్తుడు వేసిన వైష్ణవాస్త్రము ముక్తాహారముగా నీవక్షస్స్థలము నలంకరించినది. శత్రుసమూహములు ప్రయోగించు బాణములు సేవకులవలె నిన్నాశ్రయించినవి.

శ్రుతాయుధుడు వరుణుని కుమారుడు. వరుణుడాతనికొక మహిమాన్విత గదను బహూకరించి, "ఇది యుద్ధము చేయువానిపై మాత్రమే ప్రయోగింపుము. అట్లుకాక అన్యులపై ప్రయోగించినచో నదితిరిగివచ్చి నిన్నే చంపును" అని చెప్పెను. కురుక్షేత్ర సంగ్రామమున నీతడు దుర్యోధనుని పక్షమునవలంబించి పాండవులతో రణమొనర్చెను. అర్జునుడాతని రథాశ్వముల చంపెను. విషయమును మరచిన శ్రుతాయుధుడు క్రోధముతో సారథియగు శ్రీకృష్ణునిపై గదను ప్రయోగించెను. అది శ్రీకృష్ణునిగళమున పూలమాలయై తిరిగివచ్చి శ్రుతాయుధునే సంహరించెను.

దంతవక్త్రుడు శిశుపాలుని తమ్ముడు. కరూషదేశాధిపతి. శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని, సాల్వుని పౌండ్రకవాసుదేవాదులను సంహరించెనని ఆతనియందు క్రోధము వహించి ఆతనిని చంపదలచుకొనియుండెను. దంతవక్త్రుడు ఒకనాడు చనిపోయినవారికి గంగాజలతర్పణముచేసి తిరిగివచ్చుచుండగా శ్రీకృష్ణుడు గోచరించెను. దంతవక్త్రుడు శ్రీకృష్ణుని సంహరించుటకు బాణములను ప్రయోగించెను. శ్రీకృష్ణుడు చక్రాయుధముతో ఆతని శిరస్సును ఖండించెను. ఒక దివ్యజ్యోతి వాని శరీరమునుండి వెలువడివచ్చి శ్రీకృష్ణునియందు ప్రవేశించెను.

భగదత్తుడు నరకాసురుని కుమారుడు. శ్రీకృష్ణుడు ఆతనిని సంహరించెను. తండ్రియగు నరకాసురుని నుండి ఈతడు వైష్ణవాస్త్రమును పొందెను. సుప్రతీకముపై ఈతడు కురుక్షేత్రసంగ్రామమున దుర్యోధనుని పక్షమవలంబించెను. ఒకనాడాతడు వైష్ణవాస్త్రము అర్జునునిపై ప్రయోగించెను. శ్రీకృష్ణుడు పాండవపక్షయోధులను శరణువేడుమని చెప్పి తానా అస్త్రమునాహరించెను.

భవ్యలగ్నమున సుభద్రతో నొడఁగూర్చి
క్రీడి కోరికను నెగ్గించినావు
వజ్రనాభజయౌ ప్రభావతి నలశంబ
రాసురారికి భార్యఁజేసినావు
బాణదైత్యాత్మజాప్రాణనాథునిఁజేసి
యనిరుద్ధుమోదంబుఁ బెనిచినావు
ఘనసుయోధనపుత్రికనుగోర జాంబవ
తీసూనునకుఁ బెండ్లి చేసినావు
రసిక జనశేఖరుండవై పొసఁగు కతన
లీల నీవారితలఁపుఁ జెల్లించినావు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 64

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! సుభద్రను భార్యగా కోరిన అర్జునుని కోరికను చెల్లించి సుభద్రతో వివాహము చేసినావు. వజ్రనాభుని కుమార్తెయగు ప్రభావతిని నీ కుమారుడగు ప్రద్యుమ్నునకు భార్యగాచేసితివి. బాణుని పుత్రియగు ఉషను అనిరుద్ధునకిచ్చి పెండ్లిచేయించితివి. సుయోధనుని కుమార్తెను జాంబవతీ సూనుడు కోరగా వారిద్దఱకు పెండ్లి చేసితివి. నీవు రసిక శేఖరుడవైనందువలన నీ సంబంధుల శృంగారవాంఛలన్నియు నెరవేర్చితివి.

అర్జునుడు సుభద్రను ప్రేమించెను. సుభద్ర అర్జునునియందనురక్త యయ్యెను. వారి కోరికలను శ్రీకృష్ణుడు తీర్పనెంచెను. అర్జునుడు తీర్థయాత్రలను జేయుచు, యతివేషమున ద్వారకకు చేరెను. ఆయనకు సపర్యలు చేయుటకు బలరాముడు కన్యయగు సుభద్రను నియోగించెను. శ్రీకృష్ణుని అనుమతితో నాకమంచి ముహూర్తమున పార్థుడామెను రథముపై నెక్కించుకొని అడ్డువచ్చిన యదువంశస్థులనోడించి ఇంద్రప్రస్థమునకు తీసికొనిపోయి వివాహమాడెను.

వజ్రనాభుడొక రాక్షసుడు. ఆతనిది వజ్రపురము. ఆతడు తపస్సుచే శివుని మెప్పించి అజేయవరమందెను. ఆతని కుమార్తె ప్రభావతి. మహాసౌందర్యవతి. ఆమె ప్రద్యుమ్నుని ప్రేమించెను. వారిరువురకు శుచిముఖియను హంసి మధ్యవర్తిత్వము నెఱపెను. ఆ పురమునెవ్వరును ప్రవేశింపలేరు. భద్రుడనునటుని గురించి వజ్రనాభునకు చెప్పి శుచిముఖి అభద్రుని చూడవలయునను ఆసక్తిని వజ్రనాభునకు కలిగించెను. ఆతడా హ్వానింపగా ప్రద్యుమ్నుడు భద్రునివేషముతో వజ్రపురి ప్రవేశించి ప్రభావతిని చేపట్టెను. అంతఃపురములోనే ప్రభావతి రహస్యముగా ప్రసవించెను. అది తెలిసి వజ్రనాభుడాతనిపై యుద్ధమునకు వచ్చెను. కృష్ణేంద్రాదుల సహాయముతో ప్రద్యుమ్నుడాతనిని సంహరించెను.

దుర్యోధనుని కూతురు లక్షణ. జాంబవతీకృష్ణుల పుత్రుడు సాంబుడు. వారిరువురు పరస్పరాకర్షితులైరి. సాంబుడామెను రథముపైనెక్కించుకొని

వచ్చుచుండ కౌరవయోధులాతనని నోడించి కారాగారమునందు బంధించిరి. ఈ విషయమెఱింగి కృష్ణుడు యదువీరులు యుద్ధమునకు సిద్ధముకాగా దుర్యోధనుడు తన ప్రియశిష్యుడనియు తన మాట నిరాకరింపడని కృష్ణాదులను వారించి బలరాముడు హస్తినకు పోయెను. చెప్పులుతీసి నెత్తిపై పెట్టుకొనుటకు యాదవులతోడి వియ్యము సమానమని దుర్యోధనుడు అవహేళన చేసెను. హస్తినను యమునానదిలో కలుపుదనని నాగటితో బలరాముడొక్కపోటు పొడిచెను. హస్తినాపురమొక ఓడగా ఊగిసలాడెను. ఆయన ప్రభావము నెఱింగి భీష్మాదులతో నాలోచించి దుర్యోధనుడు లక్షణాసాంబులను బలరామున కర్పించెను. అతడు వారిని ద్వారకకు తెచ్చి వివాహమొనరించెను.

శుకపరాశరగాధిసుత నారదవ్యాస
మైత్రేయముఖ మహామౌనివరులు
రహిఁగొల్వమిథిలాపురము నీవు సేరంగ
బహుళాశ్వశ్రుతదేవ భవ్యనాము
లరుదెంచి పిలువ సంయములతో రథముతో
నిరువురిగీముల కేకకాల
మునఁబోయినిలిచి భోజనపానశయ్యాస
నాది సత్కారంబులందివారి
కోరికలుదీర్చి లలినొకేసారివెడలి
ద్వారకకుఁబోయితివఁట చిత్రంబుగాదె?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 65

తాత్పర్యము : బహుళాశ్వుడు మిథిలానగమును పాలించుచుండెను. అతని రాజ్యమున బహుళాశ్వుడనువాడను శ్రుతదేవుడను ఇరువురు బ్రాహ్మణులు మహాభక్తులు నివసించుచుండిరి. వేణుగోపాలా! నీవు వారిని దర్శించుటకు

శుకుడు, పరాశరుడు, విశ్వామిత్రుడు, నారదుడు, వ్యాసుడు, మైత్రేయుడు మున్నగు మహామునీశ్వరులు నిన్ను సేవింపగా రథముమీద ఆ బ్రాహ్మణులను దర్శింపపోయితివి. బహుళాశ్వశ్రుతదేవులెదురువచ్చి తమ యిండ్లకు రావలసినదిగా ఏకకాలమున ఆహ్వానించిరి. నీవు ఒకరికొకరికి తెలియకుండ మరియొకరి యింటికి ఈ మహర్షులతో ఏకకాలమున ఇద్దరి యిండ్లకేగితివి. వారి యిండ్లలో కొంతకాలముండి భోజన పానశయ్యాదులైన సత్కారములను వారివలన పొంది ఏకకాలమున రెండిండ్ల నుండి మరలి ద్వారకానగరమునకు బోయితివి. వారి కోర్కెలు తీర్చితివి. ఇది మహాశ్చర్యముకదా!

భూరిధరాధరంబును బోలెడీకొన్న
కువలయాపీడంబుఁగూలవైచి
రూక్షాశయముతోఁ బరుషభాషలాడిన
రజకునియామ్యపురమునకనిచి
కాలాయసప్రాయ కఠినవిగ్రహుండైన
చాణూరమల్లుని సంహరించి
సీరిచేముష్టికుఁ జివ్వలోఁ జంపించి
పనిఁ బూని కంసాసురుని వధించి

యాదవక్వాథముడిగించినట్లు మామ
కీన బాధలుడిగింపు మో నృసింహ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **66**

తాత్పర్యము : పెద్దకొండను ఢీకొన్నట్లు నిన్నెదుర్కొనిన కువలయాపీడమను ఏనుగును చంపితివి. భయంకరభాషణముతో నిన్ను తిరస్కరించిన రజకుని యమపురంబునకు పంపితివి. ఇనుపముద్దతో సమానమగు కఠినశరీరముగల చాణూరుడను మల్లుని సంహరించితివి. అన్నయగు బలరామునిచే యుద్ధమున

ముష్టికుడను మల్లుని చంపించితివి. కంసుని చంపి యాదవుల బాధలు పోగొట్టితివి. అట్లే నా బాధలను పోగొట్టుము వేణుగోపాలా!

ధనుర్యాగమును చూచు నెపముతో కంసుడక్రూరుని పంపి బలరామ కృష్ణులను మధురకు పిలిపించెను. కువలయాపీడమనునొక ఏనుగుచే చంపించుటకు కంసుడు యత్నించెను. కృష్ణుడు దానిని చంపెను. చాణూరుని కృష్ణుడు చంప ముష్టికుని బలరాముడు చంపెను. మంచి వస్త్రములిమ్మని కోరగా రజకుడు బలకృష్ణులను నిందించుటచే కృష్ణుడు వానిని చంపెను.

ఏ దేశమందైననే సావినైనఁగ
దర్యు చిత్తంబు ధనంబునందు
రమ్యప్రబంధంబు రచియించు తతిఁగవి
ప్రవరాశయంబు శబ్దంబునందు
సమరవిధానకాలమునందు శూరస
త్తముని మనంబు కోదండమందు
నతనుపృషత్కపీడితుఁడై కృశించు ప
ల్లవుని దుస్స్వాంతంబు యువతులందు

నిలుచుగతిఁగంసుమనము నిన్నే స్మరించె
భయమునఁ దదీయనిష్ఠచేఁబడసె ముక్తి
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 67

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! ఏ దేశమందైనను, ఏకాలమందైనను పిసినారి వాని మనస్సుధనమునందే లగ్నమగును. రసప్రబంధమును నిర్మించు తతిని కవిశ్రేష్ఠుని మనస్సు మంజులమైన శబ్దమునందే నిలుచును. యుద్ధసమయము లందు శూరశ్రేష్ఠునియొక్క మనస్సు ధనుస్సునందేలయించును. మన్మథబాణ పీడితుడై బాధపడు విటుని చెడ్డమనస్సు పరయువతులపై నిమగ్నమైయుండును.

అదేవిధిగా కంసుడు భయముచే నిన్నే నిరంతరము మనస్సున స్మరించుచు వైరభక్తిచే మోక్షమును పొందెను.

ఆచార్యసదుపదేశాఢ్యుఁడై శాస్త్రంబు
  లరసి మానవుడు నీయందొనర్చు
భక్తికొక్కొకవేళఁ బ్రాప్తించు విఘ్నంబు
  సాధ్వసంబునకు నాశంబుగలుగుఁ
దత్కారణమునఁ గదా! భవద్రామ రూ
  పంబుమారీచుండు భవ్యకృష్ణ
రూపంబుఁగంసాసురుండహర్నిశమునఁ
  దలఁపోసి తలఁపోసి ధారణాబ
లమునఁ బొందిరి మోక్షములాఁతిచేత
లన్నియును మాని గురుతరాంహస్సులే
వర్జితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 68

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! ఆచార్యుడు చక్కగా బోధింపగా శాస్త్రప్రసిద్ధుడై వాని నరసి మానవుడు నిన్నుగూర్చిచేయు భక్తికొక్కొకవేళ విఘ్నము ప్రాప్తించును. భయమువలన నాశము కలుగును. ఆకారణమునకదా! నీ రామరూపమును చూచి మారీచుడు నీ కృష్ణరూపమును భయముచే నిరంతరమును మనస్సునందు నిలిపి నీ నామమునే జ్ఞప్తియందుంచుకొని కంసుడు ముక్తిని పొందిరి. అన్యమైన చేష్టలన్నియును విడిచిపెట్టిరి. దానివలన అధికపాపము నశించినది.

ముప్పోకలాడవై మూడులోకముల నీ
  వున్నాఁడవనుభయం బొదవెనేని?
శాస్త్రవిశ్వాసియై జనుఁడు పాపమొనర్పఁ
  జాలఁడు భవదీయశాసనంబు

చే భయంపడిగదా! క్షితిపండు శిఖిమండు
గాడుపువీఁచు మేఘములు కురియు
ఇనుఁడెండఁగాయు నిచ్చును జంద్రికను నిశా
కాంతుండు రిక్కలువెలుంగు
నేలముంపవు సంద్రముల్ వేలదాఁటి
సాధువులుగారె భయముచే సర్వజనులు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల!

69

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! త్రిగుణాత్మకుడవై మూడులోకములందు నీవు నిండి నిబిడీకృతంబయియున్నావని జీవునకు భయము కలిగినచో, మానవుడు శాస్త్రమునందు విశ్వాసముగలవాడైనచో పాపములు చేయలేడు. నీ శాసనమునకు భయపడియేకదా! భూమి పండుచున్నది. నిప్పుమండున్నది. వాయువు వీచుచున్నది. మేఘములు కురియుచున్నవి. సూర్యుడెండగాయుచున్నాడు. చంద్రుడు వెన్నెలనిచ్చుచున్నాడు. నక్షత్రములు వెలుగుచున్నవి. సముద్రములు చెలియలికట్టను దాటి వచ్చి నేలను ముంచుటలేదు. నీ భయముచే సర్వజనులు సాధువులగుదురు.

దండకాటవి మునీంద్రస్తోమములు రామ
రూపికానినుఁగాంచి సైపరాని
మోహంబుఁజెందియప్పుడె పరిరంభసౌ
ఖ్యముఁగోరి వీలుగా కార్తులై ద్వి
తీయజన్మమునఁ బదియునాఱువేల రా
ట్కన్యలై యాదవాకారుఁడైన
నీ కులకాంతలై నిఖిలభోగంబులు
గని మోక్షపదముఁగైకొనిరి పంచే

దారచిలుకన్ని వైపుల భూరి మధుర
మైన గతి నీదు సంబంధమఖిలమిచ్చు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 70

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! దండకారణ్యమున మునీంద్రసంఘములు రామాకృతిలోనున్న నిన్నుచూచి భరించలేని మోహమునుపొంది, వెంటనే కౌగిలింతసుఖము పొందుటకు వీలుగాక, ఆర్తిచెంది తరువాత కృష్ణావతార కాలమున పదియారువేలమంది రాజకన్యలై యాదవవంశనాథుడవైన నీ కులకాంతలై సమస్త భోగములనుభవించి, మోక్షమును పొందిరి. పంచేదారచిలుక అన్నివైపులను తీయగనేయుండురీతి నీ సంబంధమేదియైనను ఉన్నతముగనేయుండును.

పావనాన్వయమందుఁ బ్రాప్తింపకున్నఁ బాం
డిత్యమావంతగడింపకున్న
వేదశాస్త్రాది వివేకంబులేకున్నఁ
జిరతరకీర్తినార్జింపకున్నఁ
గామార్థ ధర్మమోక్షముఖ చతుర్విధ
పురుషార్థ విషయంబు నరయకున్న
జపతపోనియమముల్సాధింపలేకున్న
రేఁగిదానములాచరింపకున్నఁ
గామమున నిన్నుఁజేరిగాదా మునీంద్రు
లట్లు మోక్షంబుఁ గాంచెవ్రజాంగనాళి
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 71

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! పరమపవిత్రమైన వంశమునందు జన్మించక యున్నను, పాండిత్యమును కొద్దిగా గడింపకయున్నను వేదశాస్త్రాది విద్యలందు జ్ఞానంబులేకున్నను శాశ్వతజ్ఞానమును పొందకున్నను, ధర్మార్థకామమోక్షములను పురుషార్థములను చక్కగా పరిశీలింపకున్నను, జపము-తపస్సు మొదలైనవాని సాధింపకున్నను దానధర్మాదికమాచరింపకయున్నను, మునీంద్రులకు మోక్షప్రాప్తిలేదు. కాని నిన్ను కామించి గోపికాకాంతలు మునీంద్రులవలె మోక్షమును పొందినారుకదా!

దాతలయందుఁ బ్రధానుఁడౌ కర్ణుండు
భండనంబున పరాభవముఁగాంచె
లలినవకోటి తులాభారములు హేమ
మునఁదూఁగి రాజరాజైనసెలేమి
యువరాజు ననుచుఁ బాండవుల దూఱినదుస్స
సేనురక్తము భీమసేనుడానె
హరుని చేవరమంది పరులఁగూల్చిన ఘనా
శ్వత్థామ కుష్ఠరుజన్వహించె
గొప్పవారైన నీ కృపఁదప్పినపుడు
హీనులౌదురు గాదె మహానుభావ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **72**

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! దానదాతలలో శ్రేష్ఠుడైన కర్ణుడు యుద్ధరంగము నందు పరాభవమునందెను. నవకోటి బంగారు నాణెములతో తులాకోటి తూగిన రాజరాజులేమిని పొందెను. నేనే యువరాజునను గర్వముతో పాండవులను నిందించిన దుశ్శాసనుని రొమ్ము నెత్తురును భీమసేనుడు రుచిచూచెను. శివునిచే

వరములుపొంది శత్రువులను సంహరించిన అశ్వత్థామకు కుష్ఠరోగమనుభవ యోగ్యమయ్యెను. ఎంతగొప్పవారైనను, నీ కృపతప్పినపుడు హీనత్వ మందెదరు.

అశ్వత్థామ నిద్రించు పాండవసైన్యములనన్యాయముగా చంపి అపాండవమగుగాక అని బ్రహ్మ శిరోనామకాస్త్ర ప్రయోగము చేసినపుడు వ్యాసుడు శ్రీకృష్ణుడు కుష్ఠవ్యాధి పీడితుడవౌదువుగాకయని ఆతనిని శపించిరి.

భాగీరథీసూనుఁబడఁగొట్టి భాగవ
తాపచార ఫలంబునందుకుండ
నఖిలాస్త్రకోవిదుండగు ద్రోణుఁ జంపించి
బ్రహ్మహత్యాఘంబుఁ బడయకుండ
దుర్యోధనాదులదురమునందున వధిం
చియు జ్ఞాతిదోషంబుఁ జెందకుండ
స్వస్త్రీయ మాతులస్యాలాదులను గూల్చి
యైన బాంధవ పాపమందకుండ
బ్రదికిరిగదయ్య! పాండవుల్ భవదమోఘ
దివ్యకారుణ్య పూర్తిచేదీనపోష!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 73

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! గంగాకుమారుడు మహాభక్తుడు. అట్టివానిని అర్జునుడు మాయామార్గమున పడగొట్టినను ఆతనికి భాగవతాపచార దోషమందకుండ, సమస్తాస్త్ర విద్యాపండితుండగు ద్రోణుని అబద్ధము చెప్పి చంపించినను బ్రహ్మహత్యాపాతకమంటకుండను, యుద్ధమునందు, దుర్యోధనాది సోదరులనందరిని వధించినను జ్ఞాతివధ దోషము పొందకుండ, మేనమామలు, బావమఱుదులు మొదలైనవారిని చంపి బంధువుల చంపిన పాపమునందకుండ,

పాండవులు జీవించిరి. నీయొక్క దివ్యమైన అమోఘ దయచేతనే కదా! వారికట్టి మేలు కలిగినది.

దేవతిర్యక్నర స్థావరప్రముఖ నా
నా విధాంగములలో నవసినవసి
యాతనాదేహార్హమై పరిమితిలేని
నరకకూపములలో నలిగినలిగి
భయలోకసముదయాస్పదమైన సంసార
వనధిమధ్యమునందు మునిఁగిమునిఁగి
శాత్రవామయ దుర్దశావ్రణమృతి జరా
భారసంప్రాప్తిచే బడలిబడలి

తుదకు నిన్నాశ్రయింపనాదు మొఱనాల
కించి రక్షింపవేమి? సత్కీర్తినిలయ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 74

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! దేవతలు - జంతువులు - నరులు - జడములు మొదలైన అనేక జన్మములెత్తి ఎంతో బాధనుపడి యాతనాశరీరానికి తగినదై పరిమితిలేని నరకకూపాలలో బాధపడి, భయసముదాయమునకు స్థానమైన సంసార సముద్రమునందు మునిగిమునిగి, వ్యాధులతో దుర్దశలతో వ్రణములతో వృద్ధత్వభారముతో మృత్యువునుపొంది అలసిపోయి చివఱకు నిన్ను ఆశ్రయించితిని. నా మొఱను విని ఏల రక్షింపవయ్యా?

ఏకాలముననెవ్వఁడేవేల్పుఁగొల్చిన
ఫలమునే నీయంగవలయుననుచు
నే దేవతాభక్తులా దేవతాలోక
ములకేగి కొన్నాళ్లు నిలుతురనుచుఁ

గమలసంభూతలోకముదాఁకఁ గనుపట్టు
సర్వలోకము లశాశ్వతములనుచు
వైకుంఠమునఁజేరు వారునాతోఁగూడి
పతన మేనాటికిఁ బడయరనుచుఁ
జెప్పితివి గీతయందది సిద్ధమైన
నన్ను రక్షింపవలయు నీనాడుదేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 75

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! "యేయధామాం ప్రపద్యంతేతాంతథైవభజా మ్యహమ్" ఏకాలమందు ఎవ్వడేవేల్పును పూజించినను, ఆ రూపముతోనే నే ఫలమిచ్చెదను. ఏ దేవతను సేవింతురో ఆ దేవతాలోకమున ఆ భక్తులు తప్పక కొన్నినాళ్లు నివసింతురని, బ్రహ్మలోకముదాక ఉన్న సమస్త దేవతా లోకములును అశాశ్వతములనియు, వైకుంఠమునకు వచ్చిన భక్తులు నాతోకలిసి ఏనాటికిని పతనమును చెందరనియు గీతాశాస్త్రమునందు చెప్పితివి. కనుక నన్ను దేవా! నీవు రక్షింపవలయును.

సర్వయోగులలో విశారదుండై నన్ను
సేవించువాఁడతి శ్రేష్ఠుఁడనుచుఁ
జింతలన్నియు మాని సేవించువారి యో
గక్షేమములెఱింగి కాతుననుచు
నర్జునా! మద్భక్తుఁడైనవాఁడెపుడు న
శింపఁడట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయుమనుచు
ముక్తికుపాయమౌ బుద్ధి నన్నెలమితోఁ
గొలుపువారలకుఁ జేకూర్తుననుచుఁ
జెప్పితివి గీతయందు విశేషఫక్కి
దానిఁజెల్లింపవలయుఁ బ్రజ్ఞానిధాన!

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 76

తాత్పర్యము : ప్రజ్ఞాస్థానమవైన శ్రీ వేణుగోపాలా! సమస్తయోగులలో తెలిసినవాని యోగీశ్వరేశ్వరుండనగు నన్ను సేవించువాడు మిక్కిలి శ్రేష్ఠుడనియు, చింతలన్నింటిని మాని నన్ను సేవించువారి యోగక్షేమములు తెలిసికొని రక్షింతుననుచు అర్జునా! నా భక్తుడైనవాడెప్పుడు నశింపబడని ప్రతిజ్ఞ చేయుమనియు, ముక్తికి నేనే కారణమని తెలిసి నన్ను ప్రేమతో సేవించువారికి ముక్తిని కలిగింతుననుచు గీతయందు చెప్పితివి. విశేషముగా చెప్పినదానిని చెల్లింపవలసినది.

ఆసురమూఢమాయాపహృతజ్ఞాను
లగు మానవులు నన్ను నరయరనుచు
ఆర్తుండు జిజ్ఞాసువర్థార్థి జ్ఞానియు
నెఱింగి నన్నొగి భజియింతురనుచు
భక్తితో నన్నిట్లు భజియించు నల్వురు
ధన్యులు భూరి వదాన్యులనుచు
నందతికంటె ననన్య మనస్కుఁడై
సేవించు జ్ఞానియే శ్రేష్ఠుఁడనుచు

లేదు నాకును వానికి భేదమనుచుఁ
జెప్పినట్లు ననున్ జ్ఞానిఁజేయుమయ్య!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 77

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! రాక్షసమాయచే అపహరింపబడిన జ్ఞానముగల మానవులు నన్నెఱుగనేరరు. ఆర్తుడు–జిజ్ఞాసువు–అర్థార్థి–జ్ఞానియను నా

నలువురు భక్తులు నన్ను తెలిసికొని సేవించెదరు. ఈవిధముగా నన్ను భజించు ఆ నలుగురుభక్తులును ధన్యులు. అనన్యచిత్తముతో నన్ను సేవించు జ్ఞాని అందరికన్న శ్రేష్ఠుడు. ఆతనికిని నాకును భేదము లేదని గీతాశాస్త్రమందు వచించితివి. కావున నన్ను జ్ఞానిని చేయవలసినది.

చిరకాలమును మేపి క్షీరమద్భుతభంగిఁ
గురియు ధేనువును బోఁగొట్టఁగలఁడె
ప్రీతితోఁ బలునాళ్లు పెంచు భూజమును ఫ
లించుకాలమున ఛేదించేఁగలఁడె?
సత్సంతతినిఁ గాంచి సాధ్వియై కొలుచు ని
ల్లాలి విడిచి పాఱఁద్రోలఁగలఁడె?
సాలున ముక్కారు శాలిధాన్యమునిచ్చు
విమలకేదారంబు విడువఁగలఁడె?

సజ్జనుఁడు నీవు నన్నన్ని సములుసాఁకి
వదలినట్లైన ఫలమేమి? వారిజాక్ష!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 78

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! సజ్జనుడైనవాడు ఎంతోకాలము మేపి దండిగా పాలిచ్చుచున్నవేళ ఆవును వదలిపెట్టగలడా? ప్రేమతో ఎన్నో ఏండ్లు పెంచి ఫలములిచ్చుచున్నవేళ వృక్షమును నరికివేయగలడా? మంచి సంతానము నొసంగి పతివ్రతయై సేవించుచున్న ఇల్లాలిని పొమ్మని వెళ్ళగొట్టగలడా? సాలుకు మూడుసార్లు శాలి ధాన్యమును సమృద్ధిగానిచ్చు వరిమడిని వదలగలడా? నన్నింతకాలము సాకి, భక్తిఫలించు వేళ నన్ను విడుచుట న్యాయమా? అది ఫలవంతమగునా?

నీవుహృషీకేశుఁడవైవాసిఁగనుటచే
ఇంద్రియంబులను జయింపవచ్చు
విష్ణుదేవుండవై వెలయుచుండుటచే స
కల తటంబులయందుఁ గాంచవచ్చు
లక్ష్మీవరుండవై లాలింపఁబడుటచే
నఖిలసంపత్తుల నందవచ్చు
ముక్తిదాయకుఁడవై మొనసియుండుటఁజేసి
చిరతరానందమార్జింపవచ్చు

ననెడు ధైర్యంబువలన నన్యామరులను
దేహసంబంధులను సహాతెగడినాఁడ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 79

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీవు హృషీకేశుడవను ప్రఖ్యాతినందిన వాడవగుటచే నేను ఇంద్రియములను జయింపకలుగుదును. నీవు విష్ణుదేవుడవై వెలయుచుండుటచే అన్ని ప్రాంతములందు నిన్ను చూడవచ్చు. నీవు లక్ష్మీభర్తవై ఆమెచే గౌరవింపబడుటచే సకలసంపదలను పొందవచ్చును. నీవు ముక్తిప్రదుడవచుటచేత చిరతరానంద పదవిని పొందవచ్చునను ధైర్యముతో మిగిలిన దేవతలను, నా దేహసంబంధులతో సహా తిరస్కరించితిని.

కీరంబునందుఁ బల్కెడు నైపుణముఁగెంపు
కంటికి మాధుర్యగానశక్తి
శిఖిశరీరమునందుఁ జిత్రవర్ణమ్ము క
పోతంబునందు నబ్బురపురంగు
మృత్కీటమందు సమృద్ధశాదమున లి
ప్తంబుగాక చరింపఁదగిన నేర్పు

సరఘలయందుఁ బుష్పరసమాకర్షించి
తెట్టెగా సమకూర్చునట్టివలను
నీవు నిర్మించినావు గదా! విశేష
కార్యసాఫల్యమన్నలెక్కా? ముకుంద!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 80

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! చిలుకలకు మాటాడునైపుణ్యమును కోకిలకు కమ్మగా గానముచేయు మధురశక్తిని నెమలిశరీరమునందు చిత్రవిచిత్ర వర్ణములు పామునకబ్బురమైన వర్ణము. కుమ్మరి పురుగునకు బురదలో తిరిగినను బురద శరీరమునకంటని నేర్పును. తేనెటీగలకు పూవులందలి మాధ్వీకమునొక తేనెతుట్టెగా ఏర్పాటు చేయగల నేర్పును నీవు కలిగించితివికదా! విశేషమైన కార్యములకు ఫలమిచ్చుట నీకొకలెక్కలోనిదా?

తోయ మిశ్రితమైన దుగ్ధంబువేఱు గా
వించెడు నేర్పురాయంచేయందు
గడుసుదనంబు వ్యాఘ్రమునందుఁ దురగంబు
నందు జవమునాగమందు మదము
చంచరీకమునందు ఝుంకారరవము మ
హోపరాక్రమము సింహంబునందు
బురదలో రాజీవమును గురంగమునఁ గ
స్తూరి సాంకవము మార్జారమందుఁ
బాలుగోవున నిర్మించిపరగునీ క
సాధ్యమెందైనఁ గలదె? దోషాచరారి!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 81

తాత్పర్యము : రాక్షసులకు వైరివైన వేణుగోపాలా! నీరు పాలు ముందుంచినచో వానిని వేరుచేయగలశక్తిని రాజహంసలయందును, క్రూరత్వ పెద్దపులియందును, వేగవైన గమనము గుఱ్ఱమునందును, మద ఏనుగునందును, తుమ్మెదలయందు ఝుంకారధ్వనియు, సింహమునం మహాపరాక్రమమును బురదయందు పద్మమును, కస్తూరి లేడియందు కస్తూరి పునుగుపిల్లియందు పునుగను పరిమళద్రవ్యమును, ఆవునందు పాలను ఏర్పా చేసితివి. నీకసాధ్యమైనదేదియైన కలదా?

శరణంచు జోహార్లు సలుపువారల కని
ష్టములు పోకార్చి యిష్టములొసంగి
శిలదేవుఁడా? యని పలికిధిక్కృతిసేయు
నట్టి దుష్టులకపాయములుగూర్చి
పచ్చతోరణములు నిచ్చలు కల్యాణ
విభవంబుచేత వివృద్ధిఁగాంచి
జనులచేఁ దామ్రంబు చామీకరంబు రూ
ప్యముమణీచ్ఛటలు నిత్యము గ్రహించి
విపులకీర్తి వహించిన వేంకటేశ్వ
రుని విధంబున సిరులు గైకొనుము దేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 82

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నిన్ను శరణుజొచ్చి నమస్కరించువారికి కష్టములు పోకార్చి యిష్టములిచ్చి, రాతిలో దేవుడున్నాడా?యని తిరస్కరించు దుష్టులకు ఆపదలు కలిగించి, నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా నిరంతర మభివృద్ధిచెంది, ప్రజలచే ఎల్లపుడు రాగి, బంగారము, వెండి, మణి సమూహములు తీసికొనుచు మిక్కిలి కీర్తికెక్కిన వేంకటేశ్వరునివలె భక్తులనుండి

అవియన్నియు గ్రహింపుము. అనగా పూడివాడను తిరుమల క్షేత్రముగా మార్చుమని కవి కోరుచున్నారు.

అనుదినంబఱువదియాఱారగింపులు
గైకొని మెక్కురంగప్రభుండు
స్వాధ్యాయపరులచే సంవృతుండై సదా!
పరగు కాంచీపుర వరదరాజు
సకల దేశస్థులజస్రంబు సేవింప
నలరారు వేంకటాచల విభుండు
వానమామలయందు వైష్ణవశ్రేణికి
ధ్యేయుఁడై తగు దేవనాయకుండు
సెందిన విభూతులిచట నార్జించి మాకు
దర్శనమొసంగు మాచంద్రతారకముగ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! **83**

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! ప్రతిదినమును లెక్కప్రకారము అరువదియారు నైవేద్యములను శ్రీరంగేశ్వరునకు సమర్పింతురు. ఆయన అవియన్నియు ఆరగించును. వేదాధ్యయనపరులచే ఎల్లప్పుడు చుట్టబడియుండు కంచి వరదరాజస్వామియు అన్నిదేశాల ప్రజలును ఎల్లప్పుడు సేవింప ప్రకాశించు వేంకటాద్రీశ్వరుడును, వైష్ణవసమూహామునకు పొందదగినవాడై వానమామలయందు వెలసియున్న దేవనాయకుడును, వారివారికి చెందిన వైభవములను నీవార్జించి మాకానందము కలిగించి, ఆచంద్రతారకముగా ప్రకాశింపుము. అనగా శ్రీరంగము–కంచి–తిరుమల–వానమామల క్షేత్రముల ప్రశస్తిని పూడివాడకు కొనిరమ్మని కవి ఆశయము.

కులశేఖరాళ్వారి కొఱకై అనంతాబ్జ
నాభాఖ్యతోడఁ దన్నగరమందు
నలశఠారాతికై యాదినాథాఖ్యతో
రమణీయ కురుకాపురంబునందు
భాష్యకారార్థమై భవ్యసంపత్కుమా
రాఖ్యతో యాదవాహార్యమందు
ఘనవిష్ణుచిత్తుని కైంకర్యసంప్రాప్తిఁ
గోరి శ్రీ విల్లిపుత్తూరునందు

వైభవంబులు గైకొన్నవగమదీయ
సేవఁగైకొని యిటవృద్ధి సేయుమయ్య!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల!

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలదేవా! కులశేఖరాళ్వారులకొఱకు, అనంతనగరమం అనంతాబ్జనాభుడను పేరితోను, నమ్మాళ్వారి కొఱకు కురుకాపురమునం ఆదినాథుడను పేరుతోను, రామానుజుల కొఱకు సంపత్కుమారుడను పే మేలుకోట క్షేత్రమందును, విష్ణుచిత్తుల కైంకర్యమును స్వీకరించుటకు శ్రీ వి పుత్తూరునందును వైభవములు స్వీకరించినట్లు పూడివాడ క్షేత్రమున నాయొ సేవలు గైకొనుచు అదేవిధముగా వృద్ధి చెందుము.

పాండ్యభూపతి సభాభవనమందు జయంబు
విత్తమీయవె విష్ణుచిత్తమునికి?
శ్రీరంగకైంకర్యసిద్ధికై పరకాల
మునికీయవే? మహాధనచయంబు
యాదవాచల నిర్మితాలయార్థం బుదై
వరులకీయవెలిబ్బివలసినంత?

గోపన్నకాపత్తివాప మ్లేచ్ఛుని యప్పూఁ
దీర్పవేమును స్వాపతేయమిచ్చి?
గొప్పవారని నాడట్లు కూర్మినెఱపి
నీచుఁడ ననినన్ నిరసింప నీకుఁదగునె?
వర్ధితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 85

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! పాండ్యరాజు సభాభవనమందు విష్ణుచిత్తమునికి విజయమును, ధనమును ఈయలేదా? శ్రీరంగ ఆలయప్రాకారనిర్మాణార్థము పరకాలమునికి మహాధన సమూహమీయలేదా? మేలుకోటలో ఆలయమును నిర్మించుటకు రామానుజులవారికి కావలసినంత సంపదనీయలేదా? నైజాము చెఱసాలలో ఎన్నో బాధలు పొందుచున్న రామదాసు కొఱకు నైజాము తానీషాకు నీవు ధనమును సమర్పింపలేదా? వారు గొప్పవారని వారియందంతటి ప్రేమను చూపి నేను నీచుడనని తిరస్కరించుట తగునా?

నీ ప్రభావంబు లోకప్రసిద్ధముఁజేసి
జయముఁగాంచిన యతీశ్వరునితోడ
అప్రాకృతుండై యహర్నిశంబును నిన్నుఁ
జేరిసేవించు శఠారితోడఁ
గైంకర్యమున నగ్రగణ్యుఁడై త్వత్కృ పా
లాలితుండగు పరకాలుతోడ
భుక్తనిర్ముక్త సుపుష్పాళిచే నిన్ను
నలరించు గోదాంబుజాక్షితోడ
దక్కునాళ్వార్లతోడ మోదంబు మీఱఁ
గలిసి యీ గ్రామమందున నిలువుమయ్య!

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 86

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! నీ మాహాత్మ్యమును లోకమున ప్రసిద్ధముగా వ్యాప్తిచేసి అందు విజయమునుగొన్న రామానుజయతీంద్రునితో, అప్రాకృత శరీరుడై రేయింబవళ్లు నిన్ను సేవించు నమ్మాళ్వారితో, కైంకర్యమొనరించిన నీభక్తులలో మొదటివాడై నీ దయకు పాత్రుడైన పరకాలయతితో, తాను ధరించి విడిచిన మాలలను నీకు సమర్పించిన గోదాదేవితో, మిగిలిన ఆళ్వారులతో సంతోషమతిశయింప, ఈ గ్రామమున శాశ్వతముగా నిలువవలసినది.

దమనోత్సవంబు లుద్యానోత్సవములు ప
క్షోత్సవంబులును మాసోత్సవమ్ము
లబ్దోత్సవంబు లధ్యయనకల్యాణ - బ్ర
హ్మోత్సవంబులు పల్లవోత్సవములు
నీవు గైకొని సూరినికరముల్ సంస్కృత
ద్రావిడామ్నాయముల్దవిలి చేదువ
ఈయూరిలో రథంబెక్కియూరేఁగుచో
జనులు నీచుట్టు లక్షలకొలంది
గమనమొనరింపఁ జూచు భాగ్యంబు మాకు
నేటినుండి యొసంగుమో నీరజాక్ష!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 87

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! దమనోత్సవములు, ఉద్యానోత్సవములు, పక్షోత్సవములు, మాసోత్సవములు, సంవత్సరోత్సవములు, అధ్యయనోత్సవములు, కల్యాణోత్సవములు, బ్రహోత్సవములు, పల్లవోత్సవములు నీవు స్వీకరించి, పండితసమూహములు సంస్కృతవేదములను, ద్రవిడవేదములను

పఠించుచుండగా మాపూడివాడలో నీవు రథమధిరోహించి ఊరేగుచుండగా లక్షలకొలది జనులు నీ చుట్టునుచేరి నడచుచుండగా చూచు అదృష్టమునో నీరజాక్షా! ఈనాటినుండి మాకొసంగుము.

ధనముఁగోరుటఁజేసి ద్రవ్యార్థిగాను జి
జ్ఞాసువుగా నార్తజనుఁడఁగాను
ధనసాధ్యమైన నీ పనిపూర్తిచేసెడు
భారంబు నామీఁదఁ బడికలంచు
హేతువుచేత నీరీతి నాసించితి
నదిగాకనీవు మున్నబ్జభవుని
చే వరంబిప్పించి నీవీయకొనియుంటి
వక్కారణముననిట్లడుగుచుంటిఁ
గోపపడకుండ గుడికుండుకొఱఁతలెల్లఁ
దీర్చిరక్షింపుమయ్య! దైతేయహరణ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 88

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! రాక్షససంహరణా! నేను ధనమును గోరుచుంటినని ద్రవ్యార్థి అను భక్తుండనుకాను, జిజ్ఞాసువునుగాను. అర్తుడనుగాను. అనగా జ్ఞానిని. ధనముచే పూర్తిచేయదగిన మహాభారము నా మీదపడి బాధించుచున్న కారణముగా ఈ విధముగా కోరితిని. అదిగాక పూర్వము నీవు బ్రహ్మచే వరమిప్పించితివిగాని నీవు ధనమీయకొంటివి. ఆ కారణముచే అడుగుచుంటిని. కోపపడకుండ ఈ నేను నిర్మించు దేవాలయము కొఱతలన్నియు తీర్చి రక్షింపవలసినది.

యాచనావృత్తిచే ఆశ్రయించుటఁ గాంచి
వేగిరంబుగఁబాతి దాఁగువారు

ధనికానివాఁడిట్టి పనిఁబూనుకొననేల
యని పరీహాసంబులాడువారు
ధనమీనెపమునఁగైకొనిపోయి జీవింపు
చుండెవీఁడని తిట్టుచుండువారు
యజమానుఁడాత్మగృహంబునందుండఁగా
లేఁడుపొమ్మని మందలించువారుఁ

గానఁబడుచున్న వారిట్టికాలమందు
నేమిచేయుదు? కార్యమింకెట్లు జరుగు?
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 89

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! అడుగుకొని దేవాలయనిర్మాణమును పూర్తిచేయ తలంచి విరాళములకు పోగా నన్నుచూచి వేగముగా పారిపోయి దాగుకొను వారును, ధనవంతుడు కానప్పుడింతటికార్యమునకేలపూనుకొనవలెనని ఎగతాళి చేయువారును, ఈ దేవాలయముపేరు చెప్పి ధనముగొంపోయి జీవించు చున్నాడనువారును, గృహస్థు ఇంటనుండగా లేడుపొమ్మని చెప్పి మందలించువారు ఈ కాలమున కన్పించుచుండగా, ఏమి చేయగలను? కార్యమెట్లు నెరవేరును?

స్వాపతేయంబిచ్చి యీపనిఁబూర్తిగా
వింపు మారీతిఁ గావింపవేని
కార్యనిర్వాహకోత్కంఠను దొలఁగించి
దిగులుఁబోఁగొట్టి త్వద్దివ్యపాద
పద్మంబులందు సద్భక్తినిల్కడఁజేసి
కొనిపొమ్ము నన్ను వైకుంఠమునకు

ముదుసలితనమబ్బె బ్రదుకుపై రుచిపోయె
సర్వలాభాయకేశవయనునది
సార్థకము సేయుమయ్య! హాస్యంబుగాదు
దిక్కులేదయ్య! నా కీవుదక్కవేఱ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 90

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! తగినంత ధనమిచ్చి నేను పూనిని ఆలయ నిర్మాణము నేననుకొన్నరీతిలో పూర్తిగావింపవలసినది. అట్లు చేయవైనచో కార్యనిర్వాహకోత్సాహమును పోగొట్టుము. ఆలయము పూర్తికాలేదను దిగులు పోగొట్టి నీయొక్క దివ్యపాదపద్మములందు భక్తిని నిల్కడచేసి, నన్ను వైకుంఠమునకు తీసికొనిపొమ్ము. వృద్ధాప్యము వచ్చినది. జీవితాసక్తి నశించినది. అన్నింటికి కేశవుడేయను వాక్యమును సార్ధకము చేయుము. ఇది హాస్యమునకు కాదు. నాకు నీవుదప్ప అన్యమగు దిక్కులేదు.

సర్వశక్తుఁడవయ్యు శరణాగతునివాంఛ
రద్దుచేయఁగనేలరా? ముకుంద!
కరుణాంబురాశివై కాఠిన్యమాశ్రితు
నందుఁ జేయఁగనేల? నందపుత్ర!
సరసీరుహాలయాజానివై దాసుని
దీనుఁజేయఁగనేల? భానుతేజ!
వరవిభూతిద్వయస్వామివై సేవకు
నాదరింపవదేమిరా? మురారి!
తెలివిసెప్పితి నిఁకనైనఁ గలఁచుటుడిగి
సుఖముఁ జెందింపుమయ్య! భాసురగుణాఢ్య!

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల!

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! ఓ ముకుందా! సర్వమును నిర్వహింపగల శక్తి సంపన్నుడవైయుండియు శరణాగతుడనైన నా కోర్కినేల కాదన నందనందనా! కరుణాసముద్రుడవైయుండి ఆశ్రితునియందు కాఠిన్యమే ప్రదర్శింపవలె? భానుతేజా! లక్ష్మీదేవికి భర్తవైయుండియు, ఈ దాసుని దీనుని చేయుట ఎందులకు? మురారీ! నిత్యవిభూతి లీలావిభూతులకు రెండింటికి ప్రభుండవైయుండి నీ సేవకు నేల ఆదరింపవు? తెలియునట్లు చెప్పితిని ఇకనైనను బాధించుటను మానుకొని నన్ను సౌఖ్యవంతుని చేయవలసినది.

సర్వజంతువుల మోసముసేయు కామంబు
భవదీయ సంబంధ ప్రాప్తిచేతఁ
దులలేని సుఖమిచ్చుఁదుదకు మోక్షమొసంగు
నదియెట్టులొనఁ గూడునందువేని
మున్నురక్కసి నిన్ను మోహించి ముకుచెవుల్
పోఁగొట్టుకొనియైన భోగవాంఛ
వదలక తావకావయవలావణ్య సౌం
దర్య తారుణ్యముల్తలఁచి తలఁచి
ధారణోపేతయగుచు శరీరమేది
కుబ్జయై నిన్నుఁ బొందికైకొనెనుముక్తి
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 92

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! సమస్త జంతువులను కామము మోసము చేయును. కాని నీ సంబంధముగల భక్తులకది నిరుపమానమైన సుఖమిచ్చును.

తుదకు మోక్షప్రాప్తినొసంగును. శూర్పణఖ నీ సౌందర్యవిమోహితయై ముక్కు చెవులు పోగొట్టుకొనియు నిన్ను పొందలేకపోయితినను బాధతో నీ యౌవన లావణ్యములను, సౌందర్యమును భావించుచు శరీరమును విడిచి కృష్ణావతార కాలమున కుబ్జయై పుట్టి నిన్ను పొంది తుదకు ముక్తిని పొందినది.

బాల్యాది నుండియు త్వత్పదభక్తిని
విడువక సతముసేవించినాఁడ
నిర్మలభక్తితో నీ కాలయంబొండు
నిర్మించి నీచెంత నిలిచినాఁడ
అలజ్ఞాన సూర్యోదయాది శతగ్రంథ
ములు వ్రాసి సత్కీర్తి పొందినాఁడ
వైష్ణవ సిద్ధాంత వైభవంబును దిశల్
నిండంగ వ్యాప్తి సంధించినాఁడ
ఇన్నిపనులు నీ కరుణచే నెనసెఁగాని
పృథివినేనెంత? నాశక్తియెంత? దేవ!
వర్ధితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 93

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ వేణుగోపాలా! చిన్నప్పటినుండియు నీ పాదభక్తిని వదలకుండుటయు, నీకు ఆలయమును నిర్మించుటయు, జ్ఞానసూర్యోదయాది శతకృతులు రచించుటయు వైష్ణవమత వ్యాప్తిచేయుటయు నీ దయచేతనే చేయగలిగితిని. కానిచో లోకమున నేనెంత? నా శక్తి ఎంత?

నీ యాలయమున కాదాయంబుగలచోట
జీర్ణోద్ధరణమోపి చేయవచ్చు
ఆలయంబున్నచో నఖిలవిధాదాయ
మొనఁగూర్చి విశ్రాంతి నెనయవచ్చు

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 91

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! ఓ ముకుందా! సర్వమును నిర్వహింపగలిగిన శక్తి సంపన్నుడవైయుండియు శరణాగతుడనైన నా కోర్కినేల కాదనపలె? నందనందనా! కరుణాసముద్రుడవైయుండి ఆశ్రితునియందు కాఠిన్యమేల ప్రదర్శింపవలె? భానుతేజా! లక్ష్మీదేవికి భర్తవైయుండియు, ఈ దాసుని ఇంత దీనుని చేయుట ఎందులకు? మురారీ! నిత్యవిభూతి లీలావిభూతులకు రెండింటికి ప్రభుండవైయుండి నీ సేవకు నేల ఆదరింపవు? తెలియునట్లు చెప్పితివి. ఇకనైనను బాధించుటను మానుకొని నన్ను సౌఖ్యవంతుని చేయవలసినది.

సర్వజంతువుల మోసముసేయు కామంబు
భవదీయ సంబంధ ప్రాప్తిచేతఁ
దులలేని సుఖమిచ్చుఁదుదకు మోక్షమొసంగు
నదియెట్టులొనఁ గూడునందువేని
మున్నురక్కసి నిన్ను మోహించి ముకుచెవుల్
పోఁగొట్టుకొనియైన భోగవాంఛ
వదలక తావకావయవలావణ్య సౌం
దర్య తారుణ్యముల్తలఁచి తలఁచి
ధారణోపేతయగుచు శరీరమేది
కుబ్జయై నిన్నుఁ బొందికైకొనెనుముక్తి
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 92

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! సమస్త జంతువులను కామము మోసము చేయును. కాని నీ సంబంధముగల భక్తులకది నిరుపమానమైన సుఖమిచ్చును.

తుదకు మోక్షప్రాప్తినొసంగును. శూర్పణఖ నీ సౌందర్యవిమోహితయై ముక్కు చెవులు పోగొట్టుకొనియు నిన్ను పొందలేకపోయితినను బాధతో నీ యౌవన లావణ్యములను, సౌందర్యమును భావించుచు శరీరమును విడిచి కృష్ణావతార కాలమున కుబ్జయై పుట్టి నిన్ను పొంది తుదకు ముక్తిని పొందినది.

బాల్యాది నుండియు త్వత్పదభక్తిని
విడువక సతముసేవించినాఁడ
నిర్మలభక్తితో నీ కాలయంబొండు
నిర్మించి నీచెంత నిలిచినాఁడ
అలజ్ఞాన సూర్యోదయాది శతగ్రంథ
ములు వ్రాసి సత్కీర్తి పొందినాఁడ
వైష్ణవ సిద్ధాంత వైభవంబును దిశల్
నిండంగ వ్యాప్తి సంధించినాఁడ

ఇన్నిపనులు నీ కరుణచే నెనసెఁగాని
పృథివినేనెంత? నాశక్తియెంత? దేవ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీ పూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 93

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ వేణుగోపాలా! చిన్నప్పటినుండియు నీ పాదభక్తిని వదలకుండుటయు, నీకు ఆలయమును నిర్మించుటయు, జ్ఞానసూర్యోదయాది శతకృతులు రచించుటయు వైష్ణవమత వ్యాప్తిచేయుటయు నీ దయచేతనే చేయగలిగితిని. కానిచో లోకమున నేనెంత? నా శక్తి ఎంత?

నీ యాలయమున కాదాయంబుగలచోట
జీర్ణోద్ధరణమోపి చేయవచ్చు
ఆలయంబున్నచో నఖిలవిధాదాయ
మొనఁగూర్చి విశ్రాంతి నెనయవచ్చు

రెండునులేని యీరిక్తసంవసథ మం
దాలయ నిర్మాణమాచరించి
గ్రామోత్సవాది కైంకర్యంబులకుఁ జోలి
నంతద్రవ్యములేక చింతచేఁ గృ

శించుచున్నాఁడ భవదనుకంపయున్నఁ
గాకనెరవేఱుటెట్టులీ కార్యమకట!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 94

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! నీ ఆలయమునకు తగినంత ఆదాయమున్నచో జీర్ణోద్ధరణాదులను చేయవచ్చును. ఆలయము సక్రమముగానున్నచో దానికి కావలసిన అన్ని లక్షణములను ఏర్పాటుచేసి విశ్రాంతిని పొందవచ్చును. ఈ రెండునులేని వ్యర్థమగుచోట ఈ ఆలయనిర్మాణమును చేసితిని. గ్రామోత్సవాది కైంకర్యములు చేయుటకు చాలినంత ద్రవ్యములేదను చింతచే కృశించుచున్నాడను. నీ దయయున్ననే నెరవేరునుగాని, నీ దయలేక ఈ కార్యమెట్లు నెరవేరును?

ఇష్టులెందఱొ నన్ను నీయాలయంబు ని
ర్మింపలేవని నివారింపుచున్న
ఘనధనాఢ్యులొనర్చుపని నీకు శక్యమా!
యనియింటివారలల్లాడుచుండఁ
బనిపూర్తియైనప్పు డనుకొందమిపుడేల
యని పామరులు నిందలాడుచుండ
దిగినచో వీనికి తెలియునులోఁతంచు
బహుకార్యసాధకుల్పలుకుచుండ
గణనసేయక నాకీవుగలవటంచు
సాహసించితి నీవయ్య! శక్తిమాకు

వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 95

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! నాకిష్టులైనవారెందరో ఈ యాలయమును నీవు నిర్మింపలేవు. ప్రయత్నము వలదని వారించుచున్నను, ఘనమైన ధనమున్నవారు చేయుపని నీకు సాధ్యమగునా? యని కుటుంబసభ్యులల్లాడుచున్నను, పనిపూర్తి ఐనప్పుడను కొందములేరా! ఇప్పుడెందు!కని పామరులు నిందించుచున్నను, దిగినచోగాని లోతు తెలియదని బహుకార్యసాధకులు పలుకుచున్నను, లెక్కచేయక నాకు నీవుంటివని విశ్వసించి ఈ కార్యమునకు సాహసించితిని. నాకు శక్తిఈవేకదా! దానినిమ్ము.

అనిసేయఁజాలనేనని ధనుర్బాణముల్
విడిచిరథమున నిర్విణ్ణుఁడగుచుఁ
గూర్చుండువేళ ఫల్గునునకు గీతనే
ర్పడఁజెప్పి విశ్వరూపంబుఁజూపి
భ్రమఁదొలంగించి యుద్ధమున నిమిత్త మా
త్రుఁడవు కమ్మని విరోధులవధించి
సామ్రాజ్యమిచ్చియశస్సు సంపాదించి
పుణ్యగతికిఁ బంచుపోల్కిమామ
కీనచింతలడంగించి పూనియున్న
దేవళపుఁబనులెల్లను దీర్పుమయ్య!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 96

తాత్పర్యము : వేణుగోపాలా! నేను యుద్ధమును చేయలేనని ధనుర్బాణములను విడిచి రథముపై నిర్విణ్ణుడై కూర్చుండగా అర్జుననకు గీతాశాస్త్రమును చెప్పి విశ్వరూపమును చూపి భ్రమలను తొలగించి నీవు కేవలము యుద్ధమునకు

నిమిత్తమాత్రుడవు కావలసినది అని ప్రోత్సహించి, సామ్రాజ్యమునిచ్చి కీర్తిని సంపాదించి పుణ్యగతులకు పోవునట్లు చేసితివి. అట్లే నా చింతలన్నింటిని అణగించి నేను పూనుకొన్న దేవాలయనిర్మాణపు పనులన్నియు నెరవేర్చవలసినది.

రామాలయముఁగట్టఁ బ్రారంభమొనరించు
తఱిఁగాల్వఁ ద్రవ్వఁగా దర్శనమిడి
మాకాలయంబు నిర్మాణంబు సేయుమా!
ఇందని నాకాజ్ఞనిచ్చినావు
తమయాజ్ఞనౌదలఁదాల్చి శ్రీ సంతాన
వేణుగోపాలు కోవెలనుగట్టి
రాజ్యలక్ష్మీదేవి, రమణిరుక్మిణి - సత్య
భామలు దేవేరులైమెలంగ

నిత్య-పక్ష-సంవత్సరనిఖిలమైన
ఉత్సవంబులు చేయించుచున్నవాఁడ!
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 97

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! పూడివాడయందు రామాలయమును నిర్మింపవలయునని ప్రయత్నింపగా కాలువ త్రవ్వుచుండ నీవందు దర్శనమిచ్చితివి. ఆలయమును మాకు కట్టుమని ఆదేశించితివి. తమ ఆజ్ఞ తలదాల్చి శ్రీ సంతాన వేణుగోపాలస్వామి ఆలయమును నిర్మించి రాజ్యలక్ష్మి రుక్మిణీ సత్యభామలను ప్రతిష్ఠించి నిత్యోత్సవ-పక్షోత్సవ-సంవత్సరోత్సవాది సకలోత్సవములును చేయించుచుంటిని.

నీ ప్రేరణముకాదె నీ కాలయంబిటఁ
గట్టఁగాఁబూనుట కనకచేల!

నీ భక్తిచేఁగాదె నిరతమన్నియు వీడి
నీదుకైంకర్యముల్ నిర్వహించు
టత్యంత విశ్వాసమబ్బుటచేఁ గాదె
ఇంతటిపనిఁదల నెత్తుకొనుట
సర్వకాలములందు సకలకార్యములందు
నీ చేయివదలక నెగడుచుంటి

అట్టి నన్నుపేక్షించుట న్యాయమగునె?
పనులు నగుదాఁక నీ పదాబ్జములు విడువ
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 98

తాత్పర్యము : ఓ వేణుగోపాలా! పూడివాడలో ఆలయమును నిర్మించుటకు పూనుకొనుట నీ ప్రేరణముచేతనేకదా! నీ భక్తిచేతనేకదా! ఎల్లప్పుడు సంసార కార్యములు వదలి నీదు కైంకర్యములు నిర్వహించుచుంటిని. మిక్కిలి నమ్మక మబ్బుటచేతనేకదా! ఇంత అసాధ్యమగు భారము తలనెత్తుకొంటిని. అన్నికాలములలో అన్నికార్యములలో నీ చేయి వదలక ప్రవర్తించుచుంటిని. అట్టి నన్ను ఉపేక్షించుట న్యాయమా! పనులు పూర్తియగువఱకును నీ పదాబ్జములను విడిచిపెట్టను.

రుక్మిణీముఖ వరారోహాష్టకవరాయ!
సూనాస్త్రజనకాయ! తేనమోఽస్తు
పశుపాలకాయ! షోడశసహస్రాంగనా
మానితలీలాయ! తేనమోఽస్తు
కృష్ణాయ! వేధసే! జిష్ణవే! విష్ణవే!
మౌనీంద్రవినుతాయ! తేనమోఽస్తు
సరసీజనయనాయ! కరుణాసముద్రాయ!
దేవకీపుత్త్రాయ! తేనమోఽస్తు

మానినీపంచబాణాయ! తేనమోஉస్తు
దీనదైన్య వినాశాయ! తేనమోஉస్తు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 99

తాత్పర్యము : ఓ పూడివాడ నిలయా! కవులచే వర్ణింపబడిన విలాసము గలవాడా! లోకములన్నింటినీ పవిత్రము చేయు శీలముకలవాడా! వేణుగోపాలా! రుక్మిణీదేవి మొదలైన ఎనిమిదిమంది స్త్రీలకు భర్తవైన నీకొఱకు, మన్మధునకు తండ్రివైన నీ కొఱకు, పశువులను కాచిన నీ కొఱకు, పదియారువేలమంది స్త్రీలచే అభిమానింపబడిన నీకొఱకు, కృష్ణునికొఱకు, పరబ్రహ్మముకొఱకు, ఇంద్రియములు జయించినవానికొఱకు, సర్వవ్యాపకుడవైన నీ కొఱకు, మునీంద్రులచే వినుతింపబడిన నీ కొఱకు, వికసించిన పద్మములవంటి నేత్రములుగల నీ కొఱకు, కరుణకు సముద్రుడవైన నీ కొఱకు, స్త్రీలకు మన్మధుడవైన నీ కొఱకు, దీనులదైన్యమును పోగొట్టు నీ కొఱకు నమస్కారము.

గోపికాజారాయ! గోవర్ధనధరాయ!
పాపహరాయ! తుభ్యం నమోஉస్తు
వసుదేవతనయాయ! రసికాగ్రగణ్యాయ!
బాలకృష్ణాయ! తుభ్యం నమోஉస్తు
నవనీతచోరాయ! సవనావనాయ! దు
ర్భవనాశనాయ! తుభ్యం నమోஉస్తు
హృతపారిజాతాయ! జితశత్రునికరాయ!
భర్మచేలాయ! తుభ్యం నమోஉస్తు
పతితజనపావనాయ తుభ్యం నమోஉస్తు
భద్రనిచయప్రదాయ! తుభ్యం నమోஉస్తు
వర్ణితవిలాస! శ్రీపూడివాడవాస!
వేణుగోపాల! జగతీపవిత్రశీల! 100

తాత్పర్యము : ఓ గోపికాజారా! గోవర్ధనమెత్తినవాడా! పాపములను హరించువాడా! వసుదేవ కుమారా! రసికజన అగ్రగణ్యుడా! బాలకృష్ణా! వెన్నలు దొంగిలినవాడా! యజ్ఞరక్షకుడా! నీచులను నాశమొనరించువాడా! పారిజాతమును హరించినవాడా! శత్రుసమూహములను జయించినవాడా! బంగారువస్త్రములు దాల్చువాడా! పతితుల నుద్ధరించువాడా! క్షేమసమూహములిచ్చువాడా! వర్ణింపబడిన విలాసములు కలవాడా! పూడివాడ నివాసముగా గలవాడా! జగతీపవిత్రశీలా! వేణుగోపాలా! నీ కొఱకు నమస్కారము.

శ్రీ పూడివాడ వేణుగోపాల శతకము సంపూర్ణము

సీతారామార్పణమస్తు.

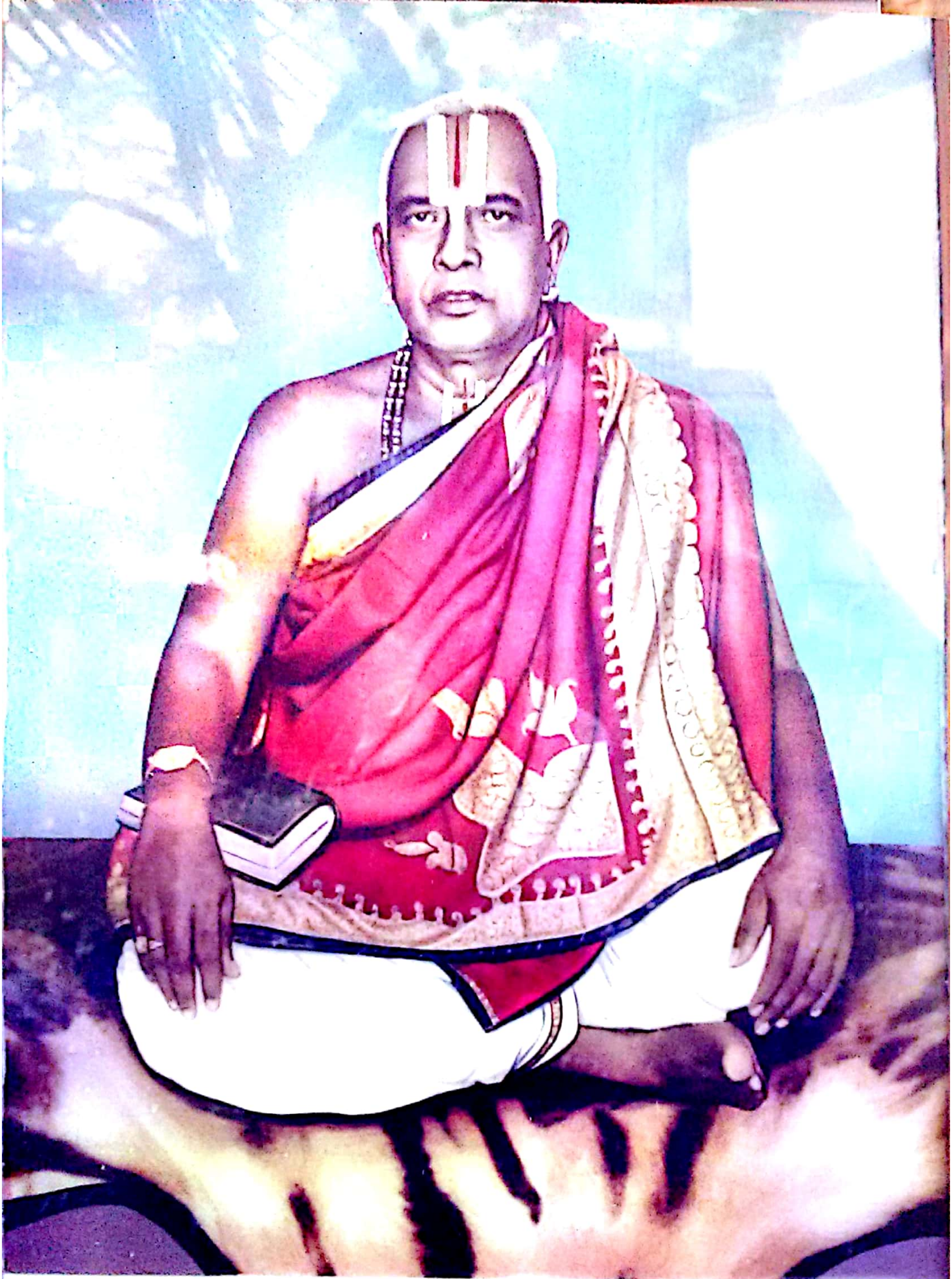

కీ.శే.పద్యాల కుటుంబయ్య-బసవపున్నమ్మ
దంపతులు

భాష్యకార సమాజ స్థాపకులు
మహర్షి శ్రీ వేంకటదాసస్వామి గారు

శ్రీరమా చిత్రశాల

తర్కవేదాంత విశారద

పండిత శ్రీ మొవ్వ శ్రీనివాసపెరుమాళ్ళుగారు

శ్రీవేణు గోపాల సేవాశ్రమాధిపతులు, తర్కవేదాంత "కవిభట్టారక"
శ్రీ మొవ్వ దాశరధి సూరి "విష్ణుదాసు" గారు.

ఫూడివాడ. ది. 30-8-199

SHOT ON MI A1
MI DUAL CAMERA
2018/4/23 08:28

SHOT ON MI A1
MI DUAL CAMERA
2018/5/4 15:01

